SUNETUL ERA LUMINA...

IULIA D. DINU

Scanned with OKEN Scanner

I.S.B.N. 973-97510-5-9

Scanned with OKEN Scanner

78
D49

IULIA D. DINU

SUNETUL ERA LUMINA...

Postfață de Ion Saizu

Pentru
PERSIDA MONICA

Scanned with OKEN Scanner

La început era cuvântul...

„La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era întru început la Dumnezeu. Toate prin El s-au făcut; și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut. Întru El era viață și viața era lumina oamenilor. Și lumina luminează în întuneric și întunericul nu a cuprins-o. Fost-a om trimis de la Dumnezeu, numele lui era Ioan. Acesta a venit spre mărturie, ca să mărturisească despre Lumină, ca toți să creadă prin el. Nu era el Lumina, ci ca să mărturisească despre Lumină. Cuvântul era Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul, care vine pe lume. În lume era și lumea prin El s-a făcut, dar lumea nu l-a cunoscut. Întru ale Sale a venit, dar ai Săi nu L-au primit, și celor câți L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere ca să se facă Fii ai lui Dumnezeu.“

Sfânta Evanghelie după Ioan I : 1—12

Am îndrăznit cu multă umilință să pronunțăm această bine cunoscută exprimare ioanică, pură rostire de iubire, pe care credem că ar trebui să se fundamenteze orice cunoaștere și să se bizuie orice știință.

Și iată cum, doar din câteva rânduri, aflăm esența în măreția simplității sale, care, din păcate, depășește chiar cel mai strălucit potențial de pătrundere al minții omenești, căci Cuvântul venit în lume n-a putut fi cunoscut dar mai ales înțeles de către oameni. Dar El, Cuvântul, este încarnat în Isus, în Cuvântul — Fiului, acela care a luat asupră-și povara salvării întregii omeniri prin propriul sacrificiu și prin nemărginita sa iubire.

Scanned with OKEN Scanner

Aceste cuvinte, mereu citate, comentate şi aprofundate de două mii de ani, se relevă fiecăruia după propria vocaţie sufletească în cuprinderea nemărginirii.

Cartea de faţă nu urmăreşte un expozeu istoric sau un anume itinerar care ar duce la demonstraţia vreunei teze ori a vreunei teorii. Ideea abordată nu doreşte să surprindă, nici să convingă, ci doar să reamintească şi să reîmprospăteze gândul după care „la început a fost Cuvântul", deci sunetul, vibraţia ca punct de pornire în căile cunoaşterii şi recunoaşterii adevărurilor omeneşti, o cunoaştere unitivă în bine, frumos şi lumină.

Sunt repuse în discuţie păreri, opinii, dar şi incertitudini, toate aşezate sub nimbul ataşamentului pentru artă, în general, şi pentru muzică, în special.

Adoptăm ideea după care în contemporaneitate, cultura europeană nu a încetat nici un moment să se definească prin raporturile ei cu lumea antică, chiar dacă în anumite nuanţe termenii acestor raporturi au suferit unele mutaţii care sunt exprimate în intenţia vădită de cercetare a interiorităţii şi fenomenelor antice cu implicaţiile acestora în lumea culturală actuală.

Trecerea de la cercetarea, fără o adâncime psihologică, a omului homeric inspirat de zei, la omul grec al epocii clasice, care-şi descoperise deja dimensiunea interioară atât în fiinţa, cât şi în personalitatea sa, reprezintă o profundă schimbare de mentalitate petrecută în lumea antică şi care a însemnat, poate, parafarea actului de naştere a omului occidental al zilelor noastre, căci ecoul acestora a răzbătut veacurile înspre noi, ca un demers fundamental şi edificator, pe întinderea dintre diviziunea timpului şi perenitatea memoriei.

Dar, încorporarea în volum a unor gânduri ce par diverse la prima înfăţişare, reprezentând epoci diferite,

Scanned with OKEN Scanner

modalităţi şi maniere de exprimare artistică diversă, ne-au procurat bucuria de a le simţi ca elemente ale unei singure componente aparţinând spiritului.

Nici titlul lucrării nu se doreşte o provocare fără rost, ci mai degrabă o chemare către zborul sufletului spre înalt, un îndemn de reabordare a unor cărări mai vechi, pe care timpul le-a umplut de colbul dens al rătăcirilor omeneşti, cu dorinţa declarată de a sprijini şi susţine idealul libertăţii în gândire şi simţire dus la limitele superioare permise, lumii în care cu multă „mândrie" ne ducem traiul impregnat de mentalităţi şi obişnuiţe închistate de rigiditatea unor precepte şi uzanţe care au căzut în banalitate.

Pornim de la ideea că arta este o nevoie reală şi subtilă a naturii omeneşti, fundamentul ei fiind viaţa care cuprinde în sine frumosul, adevărul, dreptatea şi alte criterii legate de experienţa vieţii, iar implicaţia artei muzicale în evoluţia transformărilor psihologice este un „dat" în devenirea interiorităţii omeneşti

Credem în bucuria creată de arta sunetelor, în muzica de dincolo de muzică şi aceasta spre a ne atrage măcar atenţia asupra unei posibile inserţii luminoase în norii denşi ai existenţei cotidiene.

Lumea trepidantului nostru secol aşează raţiunea deasupra sentimentelor şi a intuiţiei, astfel activităţile spirituale sunt cu bună ştiinţă neglijate, rămânând prea puţin loc pentru cultivarea simţului moral sau a simţului frumosului, ca să nu mai punem în discuţie simţul sacrului. Astfel, activităţile omeneşti care servesc componentele spirituale sunt atrofiate sau chiar pe cale de dispariţie la omul modern, oferindu-i acestuia o „infirmitate" pe care, Doamne !... nici măcar nu o observă. Nu acordă consideraţia cuvenită componentei spirituale, această activitate fundamentală, de care omenirea este

Scanned with OKEN Scanner

capabilă şi care s-a dovedit a fi indispensabilă şi necesară vieţii.

Ea poate fi asociată nevoii de hrană şi oxigen pentru a da personalităţii umane o completă desăvârşire, căci trupul şi sufletul omului, iniţial, au fost create ca să fie bune. S-ar cuveni să stea alături măcar de componenta economică. Este adevărat, ea nu atrage după sine concretul, palpabilul, profitabilul, dar puterea sa de influenţare asupra personalităţii individului, în toate detaliile sale, este unică... şi nu foloseşte unităţi de măsură.

„Ştiinţa" frumosului artistic oferă cu marinimozitate celui căruia îi este accesibilă, putinţa contemplaţiei senine, în liniştea propriului suflet, pentru care exprimarea prin vorbe devine insuficientă.

Prin contemplarea muzicii, drumul duce inevitabil la tăcerea interioară, care atrage după sine echilibrul fizic şi psihic, obţinut chiar în învălmăşala oraşelor zgomotoase, dar moderne, în care trăim, ca un popas de redresare în efortul înlesnirii suportabilităţii greutăţilor vieţii, care nu sunt străine nimănui. Ea îşi exercită înrâurirea atât asupra sufletului, cât şi a trupului, prin aducerea unor metamorfoze de ordin moral, reflectate într-o conduită cu adânci nuanţe de bunătate şi generozitate, care se manifestă peste noi şi peste ceea ce ne înconjoară.

Astfel, cel care este capabil să folosească „popasul" artistic ca pe o bucurie senină a expresiei în orice ipostază (de creator, interpret sau receptor) se ridică peste nivelul obişnuit intelectual şi moral pe care l-a dobândit de-a lungul vieţii, beneficiind de un echilibru interior exprimat în calm sufletesc, linişte interioară, cu alte cuvinte o recomfortare a personalităţii prin scoaterea la iveală a acelui tezaur ascuns care sălăşluieşte în fiinţa umană.

Scanned with OKEN Scanner

Taina rostirii muzicale, acceptată ca o clipă în poteca spre puritatea specifică originii lumii, am așezat-o ca stindard pe traseele propriei vieți profesionale, asemeni zborului unei păsări care sfidează și învinge întotdeauna, pe veșnic sfidătorul și învingătorul labirint prin care suntem nevoiți să ne înșirăm zilele în necunoaștere și orbecăială.

În crezul nostru intim, arta sunetelor are puterea de a imprima individului cel mai bine, în contextul civilizației contemporane plină de întrebări și neliniști, sensul ordinii, clarității, armoniei și frumosului, altfel spus, putința regăsirii de sine într-un nesecat izvor de forță și încredere, de echilibru și înțelepciune, care are darul de a atinge inima celui care o percepe, pentru a o deschide liber și pentru a o face aptă să primească un flux de pace, iubire și lumină.

Scanned with OKEN Scanner

Sunetul era lumina...

MUZICA, vibraţia subtilă şi elastică a eterului manifestată auzului prin sunete muzicale, reprezintă acţiunea, devenirea, dar în acelaşi timp şi suferinţa prefacerii sunetului, travaliul său.

Ea nu trebuie gândită numai ca o ştinţă a compunerii raporturilor de înălţime, durată, intensitate şi timbru specifice sunetului muzical, ci mai degrabă, percepută ca o relaţie reciprocă dintre simţul auzului şi sunet, deci dintre subiect şi obiect.

Această relaţie se exteriorizează prin vibraţia sunelor în ansamblul naturii (care ne vorbeşte prin simţuri şi ni se adresează prin nenumărate fenomene, ca un prieten mental), în raport cu orice fiinţă capabilă să vibreze sub impulsul ei, dar şi să acţioneze asupra acesteia, ca o făclie în drumul anevoios spre piscul neatins al Adevărului. Utilizăm aici, raţionamentul simplu făcut de Heidegger, după care gândirea reprezintă adevărul. Arta fiind un aspect al gândirii, rezultă că ea este „o modalitate caracteristică prin care se arată adevărul".

Orice lucrare muzicală, de la cea mai simplă miniatură până la grandoarea unei simfonii, se poate analiza pe baza unor entităţi muzicale distincte. Sunetele unite în universul realităţii fizice, dau un prim nivel de semne exprimate în motive, care la rândul lor combinate între ele creează un nivel superior alcătuit din propoziţii, fraze

Scanned with OKEN Scanner

perioade, structuri melodice, armonice, polifonice etc. Deci, „o creaţie de forme simbolice ale sentimentului omenesc", după cum ar spune S. Langer. Muzica are ea însăşi un caracter semantic, dar de natură particulară, cu diferenţierea dintre reprezentarea sentimentului ca act şi expresia practică a sentimentului.

Simbolurile muzicii reprezintă o sintaxă complexă, care se manifestă atunci când sufletul omului îşi explică impresiile, simţirile, imaginile dincolo de ele însele. Astfel muzica se plasează undeva la mijlocul dintre experienţa biologică şi raţiune, având ca scop sporirea sensurilor şi semnificaţiilor către dezvăluirea unui echilibru superior, prin care opera dobândeşte o viaţă independentă, poate de multe ori, departe de intenţia care i-a dat naştere. Cu alte cuvinte, în muzică lumea se transformă în sunet, iar din acesta, văzând reversul, se înalţă din nou o lume, care deşi creată din sunete, devine mai mult decât ele, cerându-se reconsiderată, reapreciată şi retrăită.

Kirkegoord, când face referiri la muzica mozartiană şi mai ales la exprimarea muzicală din *Don Giovanni,* în contextul pesimismului ce-l caracteriza, o consideră pe aceasta drept o chintesenţă estetică, o clipă creatoare şi aducătoare de revelaţie. Nietzsche, referindu-se la Bizet, vede muzica drept o expresie a dionysiacului, prin care dealtfel, el îşi manifesta propriul optimism. Şi iată cum, se pare că în acest punct cultul nietzschean al lui Dionysos se apropie de cultul kirkegoordian al lui Christos, prin intermedierea artei muzicale, ca un mit al vieţii interioare.

Subscriem ideii bergsonieie, după care arta este o adeziune a subiectului spre propriul univers, un fel de abandonare intimă, totală şi fără prejudecată în acceptarea frumosului, aceasta în contextul epocii sale, care

Scanned with OKEN Scanner

a obținut efecte neobișnuite, chiar surprinzătoare în ceea ce privește melodia, armonia și arhitectonica muzicală. În întâmpinarea prezentei afirmații credem că este suficientă rememorarea operelor *Tristan și Isolda* sau *Pelléas et Melisante*, cărora le putem aduce în completare proza lui Proust sau poezia lui Mallarmé etc.

Așadar, sufletul ordonat de muzică devine frumos și armonios, el poate cuteza să-l contemple pe Dumnezeu, deoarece armonia din natură este ea însăși de origine divină. În acest caz ne alăturăm Sf. Augustin, acel gânditor timpuriu, după care esența tuturor lucrurilor se află în număr și care spune că cercul, iambii și octavele sunt și formele divinului, care la rândul său iubește ordinea, fiind creatorul și autorul măsurii, de unde rezultă că totul este în armonie cu Unul. Muzica vocală și instrumentală nu este altceva, decât știința bunei modulări.

Chiar și Th. W. Adorno, preocupat de filosofia noii muzici declara că aceasta ar fi ca o rugăciune, ce-i drept fără o mitologie secularizată, dar ca o continuă promisiune de semnificație.

Fără existența organului urechii, educat și sensibil, muzica nu poate ființa. Ea cere să fie creată, interpretată și receptată în esența sa singulară și unică la nivelul sensibilului.

Interpretarea muzicală are un caracter deschis, posedând drept fundament o valoare de principiu exersată pe valorile perene, cu disponibilități de expresie plenare. Muzicianul, interpret sau creator, este un exemplar oarecum insolit, dotat cu alese calități, deosebindu-se de semenii săi mai ales prin felul în care captează și emite discursul muzical, ca informație de natură neconvertibilă, care nu se supune tiparelor comune, fiind caracterizat printr-o mare forță de atracție ce-i asigură pereni-

Scanned with OKEN Scanner

tatea, fără să se subordoneze fenomenului specific uman de îmbătrânire.

Vorbind despre cunoaştere, Schopenhauer o compară cu o lampă ce luminează drumul omului de rând, în timp ce pentru artist, aceasta reprezintă măreţia soarelui care-i dezvăluie lumea, în drumul său spre eternitate.

Căile artistului sunt enigmatice pentru oamenii simpli, dar adeseori şi pentru el însuşi, spune Kant. Geniul este puterea creaţiei, natura care lucrează ca raţiune în om, este talentul care produce ceva fără să se poată emite o regulă. Geniului creator sau interpret îi este prezent acel *Geist*, ce semnifică sufletul care-i furnizează bogăţia înnăscută şi poate predestinată a minţii sale, ca pe o facultate a ideilor estetice, prin care el înţelege şi prelucrează reprezentări ale imaginaţiei adăpostite dincolo de hotarele gândirii abstracte, pentru care nici o idee intelectuală nu este adecvată.

Dimensiunea estetică a percepţiei artei muzicale se grupează inevitabil pe schemele auditive ale percepţiei obişnuite, consolidată psiho-fiziologic, dar şi pe baza unei experienţe sedimentată în timp, ca o tradiţie a percepţiei.

Sunt demne de subliniat consideraţiile lui Diderot referitoare la ascultătorul ideal, care trebuie să fie bine instruit şi înzestrat cu organe de percepţie sănătoase în vederea reţinerii şi transmiterii corecte a imaginii sonore către spirit. El pune însă accentul pe necesitatea instrucţiei, a experienţei şi a judecăţii.

„Lumina limbii", cum o numeşte Cicero, este aceea care dă strălucire gândurilor noastre. Tot aşa, înlănţuirile sonore, precum cuvintele frumoase, pot deveni ele înseşi, lumina gândurilor noastre. Sublimul acestui limbaj a entuziasmat generaţiile şi a rămas gravat în memorie ca

Scanned with OKEN Scanner

o statornică frumusețe universală ce conduce, dacă este bine călăuzită, până la o formă a extazului.

În anul 1618, Descartes în lucrarea *Compendium Musicae* încearcă să explice de ce un sunet este mai plăcut decât altul. Justifică o anume preferință, legând-o de variabilitatea judecății individuale. Crede, spre exemplu, că vocea umană ar fi izvorul celor mai agreabile sunete, fiind conformă cu propriul spirit, în timp ce Rousseau simțea în muzica italiană a vremii o expresie directă a pasiunilor simple, simțăminte răzbătute din modulațiile vocilor. Este interesant de amintit aici celebra dispută, consemnată de istoria muzicii, dintre Rousseau și Rameau privind valențele muzicii italiene și ale muzicii franceze. A rămas faimoasă *Scrisoarea despre muzica franceză* semnată de Rousseau în 1753.

Preocupat de baza fiziologică a muzicii a fost H. Helmholtz. El, referindu-se la sursa armoniei, consideră, în lucrarea *Despre senzațiile de Ton*, întreg sistemul scărilor și modurilor muzicale drept rezultat al principiilor estetice, care progresează odată cu dezvoltarea omenirii, atrăgând după sine în mod obligatoriu și evoluția structurii urechii interne.

După E. Hanslik, un pasionat al muzicii brahmsiene, arta sunetului ar reprezenta un model dinamic al sentimentului, dar este incapabilă să exprime stări sufletești concrete ca : dragostea, bucuria, tristețea și dorința, sau altfel spus, în doctrina semnelor și simbolurilor în muzică de către S. Langer, acestea sunt netraductibile, nearticulare, deci, nondiscursive. Structura emotivă creată dispune de o dimensiune temporală, constituită în „timpul său virtual“ sau în „timpul muzical“ ca obiect al muzicii în concepția esteticianului G. Brelet.

B. Croce vede arta ca o expresie a sentimentului, ca un act pur, dar vital aparținând intuiției.

Scanned with OKEN Scanner

Pentru clasicul modern P. Valéry, arta muzicală este dedusă chiar din proprietățile sunetului, iar secretul capodoperei rezidă din talentul artistului, la care se suprapune și contribuția experienței cosmice, istorice și naturale.

Întregul colos muzical este construit pe șapte entități sonore, exprimate simplu în șapte sunete muzicale. În acest punct ne vine în minte o întrebare, care nu ne dă pace. Oare, este întâmplătoare existența lor ?... Șapte, acest număr indivizibil, indisolubil și în chip miraculos întâlnit în toate religiile ca număr simbolic, dar existent și în realități ca : sunetele muzicale, culorile curcubeului, zilele săptămânii, minunile lumii, formele de cristalizare, sau chiar numărul metalelor alchimiștilor etc. El este numărul care ocupă un loc preponderent în *Vechiul Testament*. Chiar Dumnezeu își termină Creația în a șaptea zi când se odihnește. Potopul sau Visul lui Iosif, construcția templului de către Solomon, Turnul Babel, toate sunt dominate de acest număr fundamental pe care-l întâlnim frecvent în *Apocalipsa Sf. Ioan,* în *Evanghelii,* ca număr al arhanghelilor sau în suma păcatelor capitale (orgoliul, invidia, desfrâul, lăcomia, lenea, minciuna, și mânia)... iar exemplele pot continua. *Coranul* și *Kabbala, Teologia ocultă a Egiptului* și *Rig Veda* conțin în ele acest număr semnificativ, emblematic.

Dar iată, lesne se naște o a doua întrebare : sunt întâmplătoare numele date sunetelor muzicale în așa numita notație silabică, ce aparține lui Guido d'Arezzo, călugărul benedectin, considerat de istoria muzicii și teoria muzicală drept fondatorul notației moderne, înfăptuită la sfârșitul primului mileniu, nume care reprezintă silaba începutului fiecărui vers din Imnul *Sfântului Ioan Botezătorul* (sec. XI), acest prim Sfânt între Sfinți ?...

Scanned with OKEN Scanner

„UT queat laxis / REsonare fibris / MIra gestorum / MAmuli tporum / SOLve polluti / LAbii reatum / Sancte Johannes".

UT, fiind o silabă mai puţin eufonică, va fi înlocuită cu DO de la DOminus, în secolul al XVII-lea. Dacă ne gândim bine, chiar semnele folosite în notaţia cântecului gregorian, ce indicau ridicarea sau coborârea vocii, aveau denumire sugestivă de „neume", provenind din „pneuma", ceea ce însemna „suflu".

Credem că cele şapte sunete muzicale şi denumirea lor nu sunt întâmplătoare, după cum nici numele fiecăruia dintre noi nu este dat accidental, el reprezintă ceva din noi, traduce cu o fineţe subtilă un traseu, care ne este hărăzit şi pe care trebuie să-l urmăm, el constituie în sine rezonanţa proprie cu care ne înscriem, poate, în marea creaţie cosmică. Cine ştie ?... Dar simţim că nimic nu este aleatoriu, totul este ordonat şi armonios, echilibrat şi luminos... doar conştientizarea vine mai greu...

Natura, această perfectă armonie, dispune de o rezervă inepuizabilă de sunete, cu o paletă coloristică incomensurabilă ce aduce cu sine un mare efect senzorial, dar şi moral asupra spiritului omenesc, căruia i se relevă necontenit într-o formă activă, printr-o perfectă osmoză dintre obiect şi subiect, ca o înţelegere dinamic auditivă, ca un mod de a simţi Universul, ca o dorinţă de a repune în vârful piramidei arta sunetelor în receptarea devenirii. Fiecare tonalitate are o proprie personalitate, care creează variate impresii asupra omului, relevându-şi esenţa ei atât auzului, cât şi sufletului, de unde rezultă şi funcţia moral-estetică a actului muzical.

Pentru Platon, muzica bună exprimă un temperament bun. Ea poate fi raportată la criteriul moral şi spiritual.

Scanned with OKEN Scanner

Deci, binele muzical deserveşte investigaţia etică asupra binelui uman, în felul acesta plăcerea rezultată este ataşată binelui şi devine morală, de unde decurge şi aplicarea ei ca ideal estetic în educaţie. Consideră cătecele drept" vrăji ale sufletului". Propune, spre exemplu, interzicerea modului lidian (moleşitor şi suav) şi a modurilor complexe care au darul de a sparge ordinea şi unitatea spiritului. Se pronunţă, de asemenea, pentru cultivarea modului frigian (războinic şi stimulator) care însufleţeşte acţiunile eroice ; sau a modului dorian (temperat şi liniştitor), exprimat în coruri sobre de pace şi laudă îndreptate către zei, ele contribuind la formarea unor generaţii definite prin disciplină, dreptate şi respect. „Întocmai cum fierul se călește şi se ameliorează prin foc, tot aşa şi pasiunile se îmblânzesc şi devin utile prin aplicarea corectă a armoniilor", spune el în *Legile.*

Idei similare exprimă Aristoxenos, unul dintre discipolii lui Aristotel. În manualul său de muzică, fundamentează un nou sistem al armoniei şi modurilor muzicale, sesizând afinitatea acestora cu stările morale. Cuvintele „arta muzicală poate îmbogăţi caracterul moral" au rămas peste timp în actualitate. Teofrast, numit de Aristotel „cel cu vorbire divină", care va urma maestrului la conducerea şcolii peripatetice, aduce în lucrarea *Despre muzică,* referiri la legătura dintre modurile muzicale şi stările sufleteşti.

După Kant, judecata estetică universală, presupune tot o stare sufletească rezultată din interacţiunea armonioasă a raţiunii cu percepţia sensibilă, care conduce către sentimentul de plăcere, sentiment ce reprezintă o fericită stare de lucruri. În chip kantian, suntem datori să participăm la construirea unei fatalităţi armonioase atât în natură, cât şi în noi înşine prin mijlocirea artelor, încât să aducem progrese la investigarea lumii, ca un

676909

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ "CH. ABACHI" IAŞI

Scanned with OKEN Scanner

drept al nostru în „imperiul absolut al scopurilor", în care existăm ca ființe cu dimensiune morală.

Fără să minimalizăm componentele actului educativ, trăim cu convingerea discret-lăuntrică, după care educația prin artă, în general, și prin muzică, în special, se impune ca o constituentă nodală în educația generală, mai mult ca oricând în zilele noastre agitate și înțesate cu tot felul de elemente negativ-perturbatoare, care aduc influențe disturbatoare în dezvoltarea armonioasă a ființei umane, așa cum a fost ea concepută la începuturile ei.

Desigur, această idee nu reprezintă o noutate. O simplă privire în trecut, ne face să observăm că orice familie care se respecta, introducea în educația tinerelor sale vlăstare și componenta artistică, exprimată de cele mai multe ori în învățarea unui instrument muzical sau cultivarea propriei voci, în deprinderi de desen, dans, elocință etc., la care se adăuga și învățarea limbilor străine. Aceste preocupări care pornesc de la „banalele discipline auxiliare de învățământ", reprezintă tot atâtea posibilități de exprimare superior nuanțată între semeni.

Adeseori, unii muzicieni, de altfel respectabili profesioniști, susțin în exprimările lor ideea după care arta muzicală trebuie „învățată" doar pentru a fi ascultată. Considerăm că învățarea aridă a noțiunilor de teorie, istorie, forme muzicale etc., aduce, uneori, mari deservicii scopului propus. Ea este stearpă dacă nu este aplicată în practică prin învățarea unui instrument. Orice copil sau tânăr normal dezvoltat fizic și psihic poate „învăța" să cânte la un instrument temperat, de exemplu. Desigur, el va obține rezultate în strânsă legătură cu calitatea și cantitatea muncii sale, în funcție de datele native (artistice, anatomice și intelectuale) de care dispune, urcând treptat pe scara cunoașterii.

Scanned with OKEN Scanner

Dar ceea ce devine important este faptul că sunt create condiţiile prin care el simte în propria-i fiinţă muzica. Chiar dacă practic nu se poate apropia de performanţă, capătă competenţă în înţelegerea mai profundă a profesionistului, care o face. Acesta este un punct de vedere obţinut în urma unei experienţe îndelungi, desfăşurată pe parcursul unor ani de căutări... Acceptăm şi suportăm păreri contrare, dar ne prevalăm de atributul libertăţii pentru a ne expune crezul.

Aptitudinile personale, structura intelectuală nu suplinesc efortul propriu prin care se poate pătrunde în „regimentul" celor capabili să cânte „onorabil" la un instrument. Sunt nenumărate exemple de persoane, care deşi nu profesează această meserie, sunt în stare să interpreteze sau să asculte în mod profesionist muzica.

Dar, există şi un dar... destul de nociv, despre care nu ne propunem să vorbim în rândurile de faţă, deoarece credem în acest mod de educaţie, realizat sub îndrumarea unui profesor cu respect pentru meseria sa, care nu poate degenera în prestaţii de kitsch sonor.

Propriile producţii artistice aduc în făptura interpretului o stare specială, benefică, de bucurie, ce se răsfrânge asupra familiei, asupra cercului de prieteni, deci nu poate aduce cu sine nimic rău.

Problema devine sensibilă şi serioasă atunci când ne referim la tinerii care se pregătesc pentru această profesie. Este o greşeală, egală cu o crimă, când un profesor încurajează tânărul la care nu vede, în cadrul fiecărei etape de lucru, linia ascendentă şi infinită a evoluţiei talentului său. Aceasta este o problemă de profesionalism, de conştiinţă profesională.

Ne-am obişnuit de-a lungul vieţii să citim operele de referinţă ale marilor genii, suntem adeseori exaltaţi sufleteşte în timpul lecturii, dar nuanţa capătă fineţe în

Scanned with OKEN Scanner

trăire atunci când suntem capabili să citim acele opere în limba lor originală. Am încercat acest paralelism, deoarece l-am considerat mai accesibil şi mai la îndemâna noastră... noi, cei care furaţi de multiplele preocupări impuse de viaţa cotidiană, nu găsim întotdeauna timpul şi posibilitatea observării subtilităţilor pe lângă care, fără să vrem, trecem nepăsători, ele nestârnindu-ne interesul prin „venituri" imediat perceptibile.

Muzica, obiect de învăţământ, este o disciplină grea. Ea nu poate fi „memorată", aşa cum procedăm cu alte obiecte de învăţământ, în perioade fierbinţi de zile şi nopţi, după care obţinem efectul scontat, materializat de obicei în rezultate pozitive la examene etc.

Muzica se „învaţă" dacă se poate spune aşa, de la începutul până la sfârşitul vieţii, într-un „foc continuu". Muzicienii profesionişti au „perioade fierbinţi" de studiu aproape toată viaţa, fără să dispună de liniştea concediilor prelungite şi a vieţii tihnite, aceasta echivalând cu „trădarea" profesiei.

Revenind la ideea noastră, muzica studiată pas cu pas şi exprimată la început pe clapele sau corzile unui instrument prin mici fraze muzicale, care se amplifică, devin mai complexe în timp, este motiv de mulţumire, combinată cu desfătare estetică, ce permite ridicarea inhibiţiei şi plasarea interpretului în situaţia eliberării de tensiuni, prin producerea efectului cathartic. Se înlătură răul şi urâtul simţite, gândite şi făcute, deoarece ele oferă urechilor omului sensibil un sunet absolut imposibil de suportat, ca temelie a dezordinii generale, care nu este conformă cu propria-i persoană. Acestea se obţin prin muncă susţinută, disciplină, alteori chiar renunţări la activităţi aparent plăcute, dar facile, care nu lasă nimic bun înscris în personalitate, în afara pierderii de vreme şi a risipei de sine.

Scanned with OKEN Scanner

Muzica studiată de-a lungul copilăriei și a adolescenței aduce putere de discernământ în alegerea sonorităților care merită să fie ascultate, dar și putere de abatere de la „tembelismul sonor" cu care suntem înconjurați prin toate mijloacele posibile și care nu face altceva decât să ne aducă dezechilibrul, dezordinea și indisciplina din propriul comportament, până la pierderea capacității de autocontrol, sau chiar către acea stare de isterie colectivă, la care adeseori suntem martori. Toate acestea nu le putem considera benefice sau măcar cu o perspectivă vag pozitivă ce s-ar putea înscrie în personalitatea proprie. Nu ne referim la formațiile sau interpreții care sunt muzicieni profunzi, cu multă știință și cu respect pentru arta pe care o slujesc.

Studierea muzicii prin intermediul unui instrument muzical aduce celui care o practică putința dialogului direct și activ, cu magnitudine superioară de înțelegere pe scara cunoașterii, cu alte cuvinte : o modalitate aparte de a spune, de a trăi, pentru a face drumul vieții mai lesne de parcurs, mai înțelept de abordat.

Acest, homo maxime homo, este capabil cu modestie, iubire și profunzime să se apropie de o lucrare, o interpretare, un stil, o concepție muzical-filosofică etc., într-o accepție care se cere de la sine perfecționată în mers ascendent, pe tot traseul vieții sale terestre. El dispune de puterea științei și cunoașterii prin care conștientizează, pătrunde dincolo de aspectul formal, în spatele fiecărei lucrări audiate, în spatele fiecărei interpretări, fiind susținut în acest demers de înscrisul păstrat în memoria sa, ca o rezultantă a propriului efort pe care l-a prestat cândva, în executarea unei aparent banale piese, poate concepută cu scop didactic doar, dar, pentru exprimarea căreia el însuși a consumat ore de neliniște, exerciții și studiu... Și ce poate fi mai înălțător... ?...

Scanned with OKEN Scanner

Sunetul, ca fenomen primordial, natural şi elementar, în acelaşi timp al auzului, se concepe simplu, prin formule generale firești ca : separare, amestecare, fuzionare, potenţare etc., după reguli bine stabilite care impun prin ele însele, un mod de reprezentare ce poate fi acceptat cu mare plăcere şi satisfacţie, sau neacceptat din necunoaştere ori lipsă de interes. Astfel, Lumina muzicii nu se dezvăluie oricând, oricum şi mai ales oricui. Ea presupune o participare intimă, profundă şi inconfundabilă, care se măreşte direct proporţional cu preocuparea perseverentă şi riguroasă, cu exerciţiul necesar în cunoaşterea şi înţelegerea acestei arte, care, cu generozitate apoi, urmează drumul dezvăluirii prin simţul auzului.

Lumina lumii sunetelor se ridică mult deasupra lumii materiale, aparent reale, în care ne-am obişnuit să ne petrecem existenţa „în cercul nostru strâmt" cum ar spune poetul, într-un mod mai mult sau mai puţin înţelept. Această înălţare se produce atunci când armonia sunetelor interioare vine în întâmpinarea construcţiilor sonore exterioare oferite de lucrarea muzicală propusă şi apoi recreată în sute sau poate chiar mii de exemplare unice prin actul interpretării, la care trebuie să adăugăm un element, deloc neglijabil, acela al spiritului celui care recepţionează această formă de comunicare simbolică.

Strălucirea care răzbate sufletul interpretului bogat impregnat de frumuseţe, transmite din aceasta şi celor care participă la arta sa, ca o forţă originară remisă prin efectul estetic propus de artist, metamorfozat în starea de bine, frumos şi luminos, care pătrunde prin urechea spiritului, ca rod al naşterii muzicii în împărăţia sunetelor.

Iată un îndemn simplu de virtute, scris de Ronsard şi adresat celui pătruns de misterul artei : „...fiindcă Muzele nu vor să se adăpostească într-un suflet dacă acesta nu e bun, sfânt şi virtuos, cată să ai o fire bună, să nu

Scanned with OKEN Scanner

fii rău, încruntat ori amărât ; ci însufleţit de un spirit nobil, nu vei lăsa să-ţi intre în minte nimic care să nu fie supraomenesc şi divin. Vei avea în primul rând idei înalte, măreţe, frumoase, iar nu târâtoare pe pământ".

Această poruncă de virtute caracterizează artistul ca pe un ins înaripat, înscris în eternitate. a cărui măreţie este expresia spiritului unei făpturi de factură divină, care se află într-o stare de inspiraţie profetică.

Poate că în universul omenesc sălăşluieşte o muzică, să-i spunem inactivă, care aşteaptă un stimul exterior sau interior pentru a stârni în oceanul liniştii şi al tăcerii acea declanşare divină de armonii cereşti, la care visează orice împătimit al artei muzicale, dar la care poate ajunge doar geniul muzical înzestrat cu fericita senzorialitate care-i aparţine doar lui, şi care-l face în chip pythagoreic martorul eternei şi inconfundabilei melodii, rezultată din mişcarea sferelor cereşti, „pe strunele universului", pentru care urechea omenească este surdă şi pe care el, geniul, o „transportă, o „transcrie" din cer pe pământ, transfigurând-o şi traducând-o cu scopul vădit de a acorda sufletul semenilor săi cu acea desăvârşită armonie.

Deci muzica provine din Muzică. Şi poate, atunci când tânjim după o muzică bună, ne alăturăm lui Plotin, simţind în noi dorinţa şi voinţa de bine, de Dumnezeu şi de adevăr. În acest fel întărim convingerea sa, după care muzica are darul de a readuce fiinţa omenească din imperiul lui Circe, patroana satisfacţiei simţurilor, în patria spiritului, ale cărui nepreţuite comori sunt iubirea, bucuria, bunătatea... pacea interioară.

Aşa cum spune mitul, muzica ar fi copilul lui Jupiter şi al Memoriei. Ea este măsurabilă şi unitară prin elementul său fundamental — ritmul. Desfăşurându-se în timp, ea se oferă comprehensiunii noastre într-o mirifică

Scanned with OKEN Scanner

clipă din trecut, prezent şi viitor... Fie-ne îngăduit gândul de a atribui atemporalitate acestei arte înzestrată cu frumuseţe perenă, care nu se supune legii dispariţiei, a degradării şi care nu tulbură forma şi ordinea universală. Ea constă într-o anumită stare de spirit, iar cel ce o pătrunde, devine atras de Lumina dumnezeirii, reflectată de culorile sunetelor, ce aparţin doar unei contemplări fericite.

În profunzimea sufletului nostru opinăm irefulabil ideea după care sunetul este Lumina care doreşte să ni se dezvăluie prin simţul auzului, ca o reverberaţie a cosmosului în fiinţa noastră, prin care poate, ne revelează existenţa sa, forţa sau chiar viaţa ca ceva viu şi nemărginit...

Deci SUNETUL este însăşi LUMINA...

Scanned with OKEN Scanner

Auzim culorile, Vedem sunetele

Şapte sunete muzicale şi şapte culori fundamentale ale curcubeului... nenumărate punţi nevăzute între cer şi pământ... Poate nu este extravagant când afirmăm că „auzim culorile" şi „vedem sunetele". Vibraţia lor îşi găseşte ecou în existenţa noastră senzorială, cu valoare expresivă dată de experienţa auditivă şi vizuală cu care suntem înzestraţi şi pe care o traducem adeseori în expresii verbale cu adânci semnificaţii intelectuale. Cel care „nu este satisfăcut de liniile elegante, de culorile armonioase, de un şir frumos de acorduri, nu înţelege arta", afirmă cu aleasă distincţie compozitorul Saint-Saëns.

Gândul ne duce la acea idee senzaţională de „clavecin ocular" realizat de părintele iezuit J. B. Castel, care, în anul 1725, şi-a propus să picteze lucrări muzicale, deci să vizualizeze sunetul, pentru a face ochii martorii sau confidenţii voluptăţilor pe care muzica le poate oferi urechilor.

Ideea unei analogii dintre culoare şi sunet ne îndeamnă să citim în continuare „clavirul cu lumină" sau „tastiera per luce", folosit de A. N. Skriabin în anul 1911, la reprezentaţia cu *Poemul focului* ; sau muziscopul

Scanned with OKEN Scanner

lui N. Schöffer, un instrument capabil să producă o muzică vizuală.

Sunetul muzical ni se înfățișează auditiv prin finețea și varietatea culorilor sale în infinite ipostaze. Culoarea, la rândul ei, vibrează în subtilitatea sunetelor emise prin imagini care se revarsă în necuprindere. Acestea sunt însumate și concentrate în rafinamentul și acuitatea propriilor simțuri. Nouă nu ne rămâne decât dorința și voința cultivării lor, prin silință prelungită, în scopul înălțării treptate pe scara nevăzută care duce către împărăția spiritului, unde muzica reprezintă forma perfectă a auzului, în timp ce pictura întruchipează perfecțiunea văzului. Spiritul artistului, după Novalis, abandonat universului este cel care deține miraculoasa capacitate de a se face vizibil și audibil.

Obstinant, ne persistă în memorie, impresia armoniilor tăcute, difuzate din tabloul *Pictorul și modelul său* de Vermeer van Delff [1], o viziune intimă și pură, ca un imn tainic, cântat cu sunete mute, ce cutreieră în timp, invitând propriul gând la reculegere și iluminare interioară, prin „ascultarea" tăcerii. El transmite liniștea elevată și superioară care umple spațiul... aidoma unei pauze generale din mijlocul unei simfonii de J. Haydn.

Triada culorilor de albastru, galben, roșu, care se impune ca un trison major, lasă încă să se scurgă pe lângă privitor impresia sonor-armonică a echilibrului din această subtilă compoziție. Pictorul, figura centrală a tabloului, îmbrăcat în costumul de sărbătoare al epocii sale, este surprins în momentul contemplării modelului său în albastru, care poartă cununa de lauri pe cap, strângând grațios și nevinovat la pieptul său acea carte, care

---

[1] Tabloul se află la Viena, în Kunsthistorisches Museum.

Scanned with OKEN Scanner

poate... cuprinde între coperţile sale închise, cine ştie ce înţelepciune produsă de mintea omenească... Totul este calm, tăcut, în liniştea gurii şi a ochilor care privesc în jos, doar mâna şi ochii ascunşi ai pictorului, încordarea trupului său străpung şi vibrează pe întreaga suprafaţă a tabloului, în decorul atelierului olandez, transformat într-un sanctuar divin în care se celebrează facerea acelei ars maior.

Orice creator îşi începe munca atunci când simte impulsul misterios care-l tulbură şi prin care conştientizează că are ceva de spus, deoarece capacitatea creatoare, conform cu idealismul lui Fichte sau Schelling, se găseşte în profunzimile spiritului, reflectându-se în imaginaţia clarvăzătoare a artistului.

După Hegel, spiritul făuritorului de artă deţine ceva divin în forţa sa. Geniul, ca putere umană de actualizare a idealului, este descris de filosof ca un „impuls natural" [2], prin care el simte nevoia nemijlocită de a oferi îndată formă artstică tuturor sentimentelor şi reprezentărilor care-l învăluie.

Humboldt, interesat şi el de actul creator, îl apreciază ca fiind legat de urmărirea ţelului suprem al omului, prin care se face „legătura în modul cel mai intim, între lumea exterioară şi el însuşi, de a lua lumea întâi ca obiect străin şi de a o restitui apoi ca un obiect asimilat, ce poartă peceţile liberei creaţii".

Deci, artistul stăpâneşte un înalt grad de sensibilitate şi abilitate în formularea articulată a unor experienţe adânc întipărite, care alcătuiesc începutul dintr-un miez dădător de speranţe... căci el, artistul, are privilegiul de

---

[2] Hegel — *Prelegeri de estetică* (traducere D. D. Roşca), Editura Academiei, 1966, vol. I, pag. 291.

Scanned with OKEN Scanner

a auzi şi de a vedea tăcerea, armonia sunetelor, armonia culorilor, care cu nădejde se îndreaptă spre chemarea luminii... cel mai frumos simbol oferit de imaginea operei spre a fi încredinţat omului venit în lume prin umanitate. El trăieşte şi respiră ca o funcţie a ei, dar nimbat de posibilitatea libertăţii spiritului : „Îşi merită viaţa, libertatea acela numai, ce zilnic şi le cucereşte neîncetat", spune Goethe. Aici se găseşte forţa fiinţei, în perpetua luptă pentru dobândirea unui loc din ce în ce mai important în univers, pentru o existenţă cât mai amplă şi semnificativă în vederea participării la deschiderea sonoră a luminii... Căci Însuşi Dumnezeu, la Facerea lumii a concentrat întreaga frumuseţe şi strălucire în cuvintele : „Să fie lumină ! Şi a fost lumină...".

Astfel lumina a devenit principalul agent spiritual şi nodalul catalizator al cunoaşterii.

Sfântul Augustin, cel care a făcut distincţia fundamentală între artele utile, necesare, şi artele inutile, era un temperament sensibil la lumină, „regina culorilor" [3] şi la suavitatea inflexiunilor sonore, pe care le considera, deopotrivă, drept daruri de la Dumnezeu. Artistul are notificată în el facultatea de a percepe lumina dumnezeiască, aceasta semnificând partea nemurioare a fiinţei sale, pe care el, cu pricepere o exteriorizează pe corzile instrumentelor sau propria voce, în lemn, piatră, pânză etc., urmând tiparele înţelepciunii eterne. Deci, suprema artă este contemplarea prin care sufletul îl vede pe Dumnezeu în oglinda lăuntrică a spiritului : „Ochii dinafară văd marmură şi aur ; ochiul lăuntric vede înţelepciune şi dreptate".

Atitudinea pentru muzică îl are ca model pe David, impresionantul cântăreţ al Israelului, care iscusit în cân-

---

[3] Aurelius Augustinus denumeşte astfel lumina în *Solliloquies*.

Scanned with OKEN Scanner

tece, iubind din inimă armonia muzicală, își slujește pe Dumnezeul său, care este adevăratul Dumnezeu :

> *„Că eu voi lăuda cu instrumente de cântare adevărul Tău, Dumnezeule, cânta-voi ție din alăută, Sfântul lui Israel. Bucura-se-vor buzele mele, când voi cânta Ție, sufletul meu pe care l-ai mântuit“* [4].

Precum Sfântul Vasile, noi admirăm soarele, aurul, luceafărul de seară în frumusețea lor simplă, ochiului fiindu-i plăcută întâlnirea cu lumina naturii, cu „focul“ din natură, dar lumina frumosului artistic dă o strălucire aparte care alunecă spre interior, dicolo de limanele simțurilor.

Cele mai frecvente dintre cuvintele care exprimau ideea de lumină în scrierile teologice medievale ale Sf. Augustin, Sf. Toma, Sf. Vasile, ale lui Albertus Magnus erau : claritas, splendor, lumen, lucidus, illustro, resplendentia, fulgor, ele însele încărcate de o vădită modulație intonatorie.

Muzica, asemeni filosofiei, trezește interesul lui Platon, care o așază în vârful scării ierarhice, dezvăluindu-i în același timp și afinitatea pentru suflet. Opera pictorilor, comparată cu reflexele oglinzii rotite, deci o imitație, stă alături de poezie la baza structurii de clasificare, aparținând laturei ornamentale a existenței, de care nu este total străină nici muzica [5].

Aristotel, care face referiri la complementaritatea plăcută a culorilor din pictură și raporturile armonioase dintre tonuri în muzică, spune că „Arta picturii, prin

---

[4] Psalmul 70 : 22—23.
[5] Această idee este susținută de Platon în lucrarea *Statul*.

Scanned with OKEN Scanner

amestecarea în tablou a elementelor de alb și negru, galben și roșu înfăptuiește reprezentări care corespund obiectului original. Muzica, de asemenea, amestecând laolaltă note înalte și joase, scurte și prelungite, atinge o armonie unică între diferitele voci“ [6].

Ideea valorii artei în raport cu un etalon suprem apare din nou, la Platon, care consideră că frumusețea se adresează văzului și auzului în mod armonios. Lucrurile simple ca : fulgerul, aurul, tonul muzical și faptele moralie sunt frumoase. Principiul intelectual este și el frumos prin toate părțile sale, de unde rezultă că o simplă entitate poate intra în rigorile armoniei.

Analize amănunțite ale operelor de artă a făcut Xenocrates din Sikyon cu consemnări legate de istoria picturii și sculpturii, prin compararea stilurilor ; și Pliniu cel Bătrân, care aduce date despre pictorii vremii și despre operele lor.

O originală idee, cu o notă vădit excentrică, întâlnim la Athenaios, atunci când se referă la conversațiile ce trebuie purtate în timpul ospățului. Cu multă competență și abilitate, acestea se impun îndreptate de la stilurile muzicii până la modalitățile artei culinare, lucru care se dovedește a nu ne fi în totalitate străin nici nouă, celor de astăzi, dacă mai adăugăm și noutățile modei.

Fiecare epocă istorică, oricât de originală ar fi ea, moștenește aportul cultural al epocilor precedente, pe care le ridică la noi parametri, uneori neprevăzuți, idee în care își are obârșia și conceptul lui Marlaux, după care „un stil artistic se naște din conflictul cu un alt stil“.

---

[6] *De mundo* este lucrarea în care Aristotel se referă în acest mod la pictură și muzică.

Scanned with OKEN Scanner

Arta și frumosul sunt două noțiuni indisolubil legate, dar care nu se pot confunda. De pildă, la antici, după cum observa J. S. Marshall, atunci când se referea la cele două distincte opțiuni — platonică și aristotelică — spunea că frumosul a devansat arta prin Platon, iar arta a devansat frumosul prin Aristotel.

Dacă Antichitatea a conferit artei un caracter spiritual, în Evul Mediu ea va deveni un veritabil principiu transcedental, după ce la început a fost considerată drept o abatere a oamenilor de la calea virtuții. Pentru Boetius, virtutea morală ocupă poziția supremă, ea având ca principală preocupare glorificarea divinului și pregătirea drumului către cer. El îndeamnă la cultivarea și practicarea filosofiei, care are darul de a aduce alinare și consolare spiritelor tulburate. Respinge ideea Muzelor, furnizoare de „dulce otravă" în locul unui leac adevărat, care ucide sămânța roditoare a rațiunii „cu spinii sterpi ai patimilor".

Dar lumea sunetelor și culorilor își va câștiga curând locul cuvenit datorită sugestiei simbolice, pe care o aduce învățătura și dogmele religioase, deoarece frumosul provenit din integritate, proporție și claritate „quod visum placet" [7].

Toate epocile au dovedit că sursele creației artistice sunt de natură sensibilă. Transcendența valorii se ivește din raportarea ei la o scară statornicită din punct de vedere istoric. În timp ce pictura păstrează nealterată percepția vizuală, surprinzând în revelația viziunii artistului „o fracțiune de timp aparținând lumii", muzica rămâne arta cea mai apropiată peisajului sufletesc, fiind un fenomen mental, un fel de stare a conștiinței în soliloc viul insului cu propriul eu sau poate în dialogul său cu universul.

---

[7] „O dată văzut, place", spune Sf. Toma în *Summa Theologica*.

Scanned with OKEN Scanner

O inspirată comparaţie formulează Imm. Kant în *Critica puterii de judecată,* între o frumoasă combinaţie de sunete muzicale şi o frumoasă combinaţie de culori, cu toate că în problematica artei sunetelor, el elaborează o teorie după care aceasta ocupă cel din urmă loc în ierarhia artelor, fiind considerată imperfectă, ca un „joc frumos de senzaţii", drept care o plasează în sfera „artelor plăcute", deosebindu-se de pictura situată în cadrul „artelor reprezentative".

Kant a trăit în perioada de înflorire a clasicismului muzical european, fiind contemporan cu J. Haydn. A asistat la evoluţia muzicii clasice spre punctul ei culminant, reprezentat de W. A. Mozart şi a prins începutul apogeului lui L. van Beethoven.

Există o paralelă între creaţia kantiană şi cea mozartiană, datorată simultaneităţii apariţiei *Criticii raţiunii pure* şi a operei *Idomeneo,* a cărei primă reprezentaţie a avut loc în sala Operei din München în anul 1781, pentru ca în 1788, anul realizării supremei ascensiuni a simfonismului mozartian prin *Trilogia simfonică finală,* să fie elaborată *Critica raţiunii practice,* la un an după apariţia operei *Don Giovanni,* cu o premieră răsunătoare la Praga, în care entuziasmul publicului a atins paroxismul.

După doi ani, în 1790, a apărut *Critica puterii de judecată,* cu un an înaintea terminării operei *Flautul fermecat,* considerată ca prima operă naţională germană [8]. Premiera, dirijată de compozitor a constituit un triumf şi a avut loc în 1791 la teatrul An der Wien. Clementi [9],

---

[8] Într-un articol scris în anul 1840, R. Wagner îl numeşte pe Mozart drept : „creatorul operei germane".

[9] Muzio Clementi (1752—1832) — pianist, profesor, compozitor italian care a trăit o mare parte a vieţii la Londra. A compus şi editat lucrări pentru pian, fiind preocupat şi de probleme legate de construcţia acestui instrument.

Scanned with OKEN Scanner

prezent la acel eveniment, a exclamat : „Mozart este cel mai desăvârşit arhitect sonor, lucrarea aceasta te uluieşte prin inventivitatea şi ingeniozitatea ei".

Putea cineva, atunci, să-şi imagineze că după acest imens succes, „Soarele muzicii", îmbrăţişând soarta luminoaselor stele, va apune, după doar 65 de zile ?... Dar ce mult au însemnat aceste zile pentru compozitorul care-şi intuia apropiatul sfârşit şi care dorea să elibereze din el tot tumultul exprimării artistice pe care-l simţea şi îl purta cu sine. *La Clemenza di Tito* [10] şi *Requiem*-ul sunt ultimele creaţii. Se confesează într-o scrisoare adresată lui Da Ponte [11] : „...eu continui să lucrez la *Requiem ;* pentru mine munca este singura raţiune de a exista. Nu tremur în faţa sfârşitului pe care-l simt apropiat... În faţa nedreptăţii sorţii, nu pot protesta decât lucrând, creând... Şi astfel sfârşesc eu, străduindu-mă să realizez o lucrare ce va fi cântecul meu de îngropăciune" [12].

Pictorul H. Kaulbach a fixat pe pânza tabloului [13] său, efluviile armonioase care ne inundă fiinţa din mişcarea timpului curmat... *Lacrimosa,* cea de a şaptea parte a lucrării, scrisă în ajunul trecerii în nefiinţă a compozitorului, zguduie sufletul omenesc. Filele acestui manuscris au stat în mâinile compozitorului, până la ultima sa suflare. Ele se găsesc expuse la Muzeul Mozart din Salzburg, producând o tulburătoare emoţie asupra sensibilităţii oricărui vizitator.

---

[10] Operă comandată de municipalitatea oraşului Praga.

[11] Lorenzo Da Ponte, libretistul operelor *Don Giovanni, Nunta lui Figaro, Cosi fan tutte.*

[12] Scrisoarea a fost reprodusă în *Memoriile* lui Da Ponte şi în lucrările lui M. Davenport, B. Paumgartner, I. Weinberg ş.a.

[13] Este vorba de lucrarea care prezintă ultima zi din viaţa lui Mozart — Prima execuţie a Recviemului.

Scanned with OKEN Scanner

Poate nu este lipsit de interes să ne amintim că în anul 1786, pe când Mozart era absorbit de munca la opera *Don Giovanni*, Beethoven face primul său drum la Viena cu scopul de a-l întâlni pe acesta. În 1789, pentru un an, îl găsim înscris la facultatea de filosofie a Universității din Bonn, unde, alături de prietenul său, pictorul Kügelgen, audiază cursuri de logică, metafizică sau literatură greacă. Anul 1790 îi prilejuiește întâlnirea cu Haydn, căruia îi supune judecății *Cantata funebră*, scrisă la moartea Împăratului Austriei, Josif II, lucrare pentru orchestră, cor și soliști. Pentru a deveni elevul bătrânului maestru, Beethoven pleacă în „orașul încântător", cum numește Stendhal, capitala Austriei.

Un spirit limpede și suveran, aparținând aceleiași epoci, deschis spre realitatea cosmică a fost J. W. Goethe. El a dat definiția artei prin propria sa creație, unind partea intelectuală cu cea senzorială. A studiat cu meticulozitate și afunzime, ca nimeni altul, natura culorilor, urmărind revelarea ordinii naturale prin profunzimea limpezimii vizibilității lor, preluată de la organele de simț și reprodusă prin imaginația artistică [14]. Însuși poetul se destăinuia lui Eckermann : „Toate poeziile mele sunt poezii ocazionale, inspirate din realitate și avându-și rădăcinile în realitate. Nu pun nici un preț pe poeziile plăsmuite... Realitatea oferă motivele, detaliile ce urmează a fi redate, sâmburele propriu-zis ; dar ca să facă din aceste elemente un tot viu și frumos este treaba poetului" [15].

---

[14] După spusele lui J. H. Merck : „de a conferi realității o formă poetică".

[15] *Convorbiri cu Goethe*, traducere de L. Iliescu, E.L.U., București, 1965, p. 57—58.

În concepția celui care cu lesniciune și iscusință a trecut alternativ de la poezie la știință și invers, în scopul pătrunderii înspre tărâmurile neexplorate ale adevărului, arta devine o anticipație a ceea ce verificării prin experiență nu îi este dat să se deschidă, să înflorească. Deci, fenomenul creației se realizează prin interacțiunea dintre natură și artistul care este predominant intuitiv în relevarea lumii și a naturii umane ca o unitate originală, de unde rezultă că arta creată de artist, reprezintă o a doua natură, ca expresie a interiorității firești.

Libertatea imaginației este călăuzită de inspirație către atingerea unui orizont al realității, pentru care comunicarea obișnuită este inaccesibilă. Analizând profunzimea actului creator [16], îi găsește acestuia calități divine, ideale, care se dezleagă în frumos. „O operă de artă frumoasă a desăvârșit cercul, ea este iarăși un fel individual pe care-l îmbrățișăm cu afecțiune, pe care ni-l putem însuși. Frumosul are înscris în el puterea divinei iubiri, care conține inimaginabila forță ce ne ridică deasupra vieții obișnuite, zămislind în sine și minunea care ne leagă de viață". Oare aici se află chintesența sibilicei sale expresii : „Mori și renaște !".... ?

Goethe a fost încântat și captivat de talentul lui Mozart, de geniul său inegalabil, pe care l-a comparat doar cu Rafael, pictorul ce transmite peste veacuri o infinită seducție și un succes irezistibil, ca unul dintre cei mai admirați artiști ai tuturor timpurilor.

Din tabloul lui Romling, *Beethoven și Goethe la Teplitz în 1812*, care înfățișează celebra scenă a întâlnirii cu familia imperială la ora promenadei, se poate extrage substratul rupturii tacite și definitive, care s-a produs

---

[16] Este vorba de articolul *Colecționarul și prietenii săi.*

Scanned with OKEN Scanner

între cei doi, probabil datorită lezării principiilor de conduită ce defineau ţinuta poetului, în comparaţie cu alura nonşalantă, cât se poate de naturală, cu care era înzestrat compozitorul.

Dar aceste două piscuri ale geniului uman nu au trăit niciodată fără iubire. Permanenţa acestui sentiment le-a înălţat şi îmbogăţit filonul creaţiei artistice.

Bettina Brentano Arnin, prietena şi admiratoarea celor doi titani, a fost cea care le-a facilitat întrevederea. Denumită „Sibilla romantismului german", s-a acoperit de glorie prin talentul său literar. A rămas celebră corespondenţa plină de sentiment şi poezie pe care a purtat-o cu Goethe. Întâlnirea cu Beethoven nu a fost mai puţin romantică, producând asupra amândurora o impresie de neuitat, pe care Bettina a descris-o într-o scrisoare adresată poetului, dovedind că este capabilă să înţeleagă geniul compozitorului şi să-i intuiască valoarea care-l făcea deosebit de muzicienii vremii.

Acestor două spirite monumentale şi neliniştite, li se adaugă un al treilea, reprezentat de G. W. F. Hegel, recunoscut ca maestru al înlănţuirilor triadice. „Beethoven, Goethe, Hegel : comitem oare o inadvertenţă apropiind trei forme ale spiritului atât de diferite ? ! Dar dacă propriul lor spirit, neliniştit şi neliniştitor, eroic, tragic şi monumental, justifică şi reclamă apropieri ? ! [17].

Aceştia au aparţinut fizic celor două secole, dar spiritul lucrărilor lor era ancorat noului veac, inegalabilelor decenii culturale, în care Delacroix, cu sufletul său puternic şi mare de pictor, îl uimeşte şi înspăimântă în acelaşi timp pe Goethe, care se simte înţeles şi pătruns de acest tânăr, impetuos om lăuntric, ce înaintează spre

---

[17] Ion Ianoşi, *Hegel şi arta*, Ed. Meridiane — Biblioteca de artă, Bucureşti, 1980, p. 10.

Scanned with OKEN Scanner

a-l cuceri pe Dumnezeu. Aceasta este semnificaţia ilustraţiilor la *Faust*.

Credem că H. Berlioz, care a dovedit că arta sunetelor este „capabilă să exprime şi să tălmăcească orice sentiment sau peisaj, orice acţiune sau conflict, chipul şi frământările oricărui erou, deoarece muzica e înmiit mai nuanţată şi mai precisă decât cuvântul abstract“ [18], a avut impresii similare la întâiul contact cu această capodoperă : „Trebuie să menţionez ca pe unul din evenimentele culminante ale vieţii mele impresia profundă pe care mi-a lăsat-o prima lectură a lui *Faust* de Goethe, în traducerea franceză a lui G. de Nerval. Minunata carte m-a fermecat de la primele rânduri...“ [19]. Rezultatul a fost opera de concert *Damnaţiunea lui Faust*, scrisă în 1846, dar care iniţial a avut forma unei cantate scenice, cu titlul *Opt scene din Faust*, scrisă în anul 1820.

În concepţia hegeliană, arta este o prezentare a idealului, sau, cum rezultă din analiza lui Schelling, arta este un concept etern, care sălăşluieşte în dumnezeire, deci Dumnezeu este cauza imediată a oricărei arte, iar geniul nu reprezintă altceva, decât existenţa divinităţii în om. Dar pentru autorul lucrării *Fenomenologia spiritului*, muzica este arta care provoacă o retragere completă în subiectivitate, adresându-se celei mai intime interiorităţi, fiind prin excelenţă o artă a afectivităţii, care acţionează direct asupra sentimentului. Ea este, însă, subordonată legilor armoniei tonurilor, independent de expresia sentimentului şi îşi construieşte potrivit legilor muzicale determinate, un edificiu bazat atât pe intimitatea sufletului, cât

---

[18] Hector Berlioz, *Memorii*, în traducerea lui George Sbârcea, după originalul în limba franceză — Hector Berlioz, muzician romantic, Ed. Muzicală, Bucureşti, 1962, p. 22.

[19] Idem, p. 140.

Scanned with OKEN Scanner

și pe o componentă riguros intelectuală... sarcina muzicii fiind aceea de a elabora pentru spirit un conținut viu, aflat în sfera interiorității subiective și de a pătrunde direct în sediul lăuntric al mișcărilor sufletești.

Pictura și muzica au grad apropiat de înrudire, datorat interiorității precumpănitoare în elaborarea expresiei. Elementul poetic al muzicii, ca limbaj al sufletului, revarsă plăcerea și durerea interioară prin tonuri, prin sunete, iar posibilitatea infinită de dezvoltare a acestora o reprezintă melodia, ca un întreg în sine, total și încheiat, capabil să producă vibrațiile sonore ale sufletului, desfășurate pe câmpul muzicii. Deci, în muzică, melodia are semnificații infinite, exprimând în feluri diferite reconcilierea spiritului cu cerințele sufletului față de sine, cu ieșirea, dar și întoarcerea lui. Ritmul și armonia primesc adevărata lor valoare, doar raportate la melodie, cu care formează un întreg compact.

Ascultând muzică, nu se contemplă un obiect concret așa cum se întâmplă cu artele plastice, ci se urmărește într-un fel însăși „mișcarea" sufletului. Așadar, emoția muzicii devine emoția sufletului, de unde rezultă că arta muzicală este ideală, iar existența ei are un filon spiritual emoțional, deoarece muzicianul urmărește manifestările emotive ale unui eu lăuntric.

Vede vocea omenească drept cel mai liber și complet instrument muzical, care reunește în sine caracterul instrumentelor de suflat cu acela al instrumentelor cu corzi. Ea se face auzită ca un ecou al sufletului. În acest sens propune delectarea prin farmecul conținut de inspirațiile libere din ariile și ansamblurile operelor lui G. Rossini, a cărui muzică „zboară peste munți și văi". În paralel, observă muzica de mare profunzime ca sentiment religios, dar și ca unitate în bogăția de invenție și execuție a

Scanned with OKEN Scanner

polifoniei lui J. S. Bach, care trebuie învăţată şi preţuită în toată plenitudinea ei [20].

Expresia melodică a unei muzici ideale, specifică temperamentului creştin este întâlnită în lucrările compozitorilor : Palestrina, Pergolese, Gluck, Haydn, Mozart, consemnând, totodată, echilibrul sufletesc conţinut în muzica acestor maeştri.

Face referiri şi la rigoarea rostirilor sonore din oratoriile lui Händel, sau la dialogul instrumentelor din simfoniile lui Mozart.

Ceea ce surprinde este faptul că Hegel nu formulează nici o aluzie la contemporanul său Beethoven [21], a cărui evoluţie i-a rămas necunoscută, cu toate că au trăit şi au creat amândoi în aceeaşi epocă, fiind născuţi sub aceeaşi stea a geniului. Să fie oare de vină doar insuficienta pregătire muzicală pe care filosoful a declarat-o în cuvintele : „Dar în acest domeniu mă pricep mai puţin, fiind nevoit din acest motiv să-mi cer în prealabil scuze pentru faptul că mă mărginesc să indic numai puncte de vedere generale şi să fac observaţii izolate“ [22].

Dacă, atunci când se ocupă de arta muzicală, face referiri doar la compozitorii Palestrina, Durante, Lotti, Pergolese, Metastazio, Gluck, Bach, Mozart, Rossini, în schimb, pictorii care i-au reţinut atenţia sunt cu mult mai mulţi : Polygnot, Giotto, Duccio, Cimabue, Masaccio, Fiesole, Perugino, L. da Vinci, Michelangelo, Rafael, Cor-

---

[20] În anul 1829. compozitorul Felix Mendelssohn-Bartholdy, în fruntea orchestrei regale din Berlin, a prezentat *Pasiunea după Matei* de J. S. Bach, care fusese dată uitării aproape opt decenii. Acesta este momentul în care muzica lui Bach îşi reintră în drepturi, adresându-se marelui public.

[21] G. W. F. Hegel (1770—1831) ; L. van Beethoven (1770 — 1827).

[22] G. W. F. Hegel, *Despre artă şi poezie*, Selecţie şi note de I. Ianoşi, Ed. Minerva, Bucureşti, 1970, vol. II, p. 114.

Scanned with OKEN Scanner

regio, Tizian, G. Reni, A. Dürer, H. van Eyck, J. van Eyck, Van Dyck, Rubens, Rembrandt, Murillo, până la Hübner și Schadow, pronunțând judecăți de fond, legate de tablouri și tehnica lor de execuție. „Considerațiile sale despre pictură uimesc prin gradul înalt de pătrundere în țesătura intimă a acestei arte“ [23].

Analizează obsedanta temă, prezentă în pictura modernă, cu aspecte din viața lui Christos, a Mariei, Sfânta Familie, faptele și suferințele sfinților, a mucenicilor, în care apare înscrisă ideea de iubire în contextul armoniei spiritului cu sinele.

Pictura, „prima dintre artele romantice“, a atins adevărata ei culme prin intimitatea sentimentului de fericire sau de durere sufletească, deschizându-i calea spre perfecțiunea artistică. Ea înfățișează intuiției interiorul în forma obiectivității exterioare. Deci, pictura este capabilă să redea, folosindu-se de exterior, cele mai profunde sentimente „...în pictură culmea cea mai înaltă a vieții poate fi exprimată numai cu ajutorul culorilor. Dar această magie a aparențelor poate până la urmă să devină atât de preponderentă, încât, cu farmecul tonurilor ei de culoare, cu opoziția și cu răsfrângerea reciprocă a acestor tonuri, cu armoniile ei, începe să se îndrepte spre muzică...“ [24].

Conținutul picturii este variat, el înglobează tot ce poate exista în sufletul omenesc ca sentiment, reprezentare, faptă, etc. Uneori filosoful ezită între pictura italiană și cea olandeză. Pe prima o caracterizează prin „puritatea figurilor ideale și totuși individuale“, în timp ce,

---

[23] I. Ianoși, *Fenomenologia artei*, în G. W. F. Hegel, *op. cit.*, vol. I, p. LV.

[24] G. W. F. Hegel, *op. cit.*, vol. II, p. 87.

Scanned with OKEN Scanner

pentru pictura olandeză introduce o dezbatere amănunţită a realismului ce o caracterizează, spunând în acest sens : „a ştiut să scoată mii şi mii de efecte din luminile fugitive ale naturii...".

Filosofului de la Jena i se atribuie o exploatare intelectuală, ridicată la înalţi parametri a valorilor picturii, pornind de la „viaţa momentană" pe care aceasta este capabilă să o concentreze, datorită mobilităţii percepţiei vizuale, distingând cu subtilitate între „naturaleţea" picturii şi „artificialitatea" muzicii. Să fie oare acesta, un alt motiv al neluării în consideraţie a geniului beethovenian ?

În anul 1807, când a apărut *Fenomenologia spiritului*, compozitorul era deja consacrat, dacă ne gândim că simfonia *Eroica*, sonatele *Kreutzer*, *Aurora* şi *Appassionata*, opera *Fidelio* au fost deja concepute. Dar şi boala muzicianului începuse să se manifeste în chip chinuitor.

Era perioada în care consacrarea pianului, declanşată odată cu sfârşitul secolului al XVIII-lea, aduce o amplificare novatoare a gândirii muzicale pe tot parcursul secolului al XIX-lea şi în continuare, deoarece resursele expresive ale acestui instrument s-au dovedit a fi nelimitate. Prin bogăţia timbrală şi prin varietatea contrastelor sale a fost stimulată inspiraţia creatoare a tuturor compozitorilor.

Cu ajutorul pianului, din concertele spirituale susţinute de orgile solemne şi maiestoase, aflate în impunătoarele lăcaşe de cult, se înnobilează manifestările devenite cotidiene.

Beethoven a fost întemeietorul unui nou stil de interpretare pianistică, opus stilului elegant şi preţios etalat de Hummel, elevul răsfăţat al lui Mozart. Noua muzică de pian este reflectată în sonata beethoveniană, ca

Scanned with OKEN Scanner

o filosofie ce trădează noile aspirații ale omenirii, oglindită și în melancolica melodicitate schubertiană, sau în gândirea sentimentală și armonioasă mendelssohniană, după cum și în pasionata muzică schumanniană sau în duioșia expresiei chopeniene până la tumultul stimulator de vitalitate și impetuozitate din muzica lisztiană. Toate aceste modalități de exprimare au un numitor comun, izvorât dintr-o nevoie de perfecțiune spirituală, clădită în forma celor mai nobile și pure sentimente.

Nu putem accepta ideea după care reverberațiile triumfului *Simfoniei a IX-a*, executată pentru prima oară în anul 1824, la teatrul Kärntnertor, nu au fost receptate de filosoful deținător de vaste cunoștințe în domeniul fiecărei arte și care la modul superlativ l-a invocat adeseori pe Rafael, ca intermediar între Giotto și Tizian, care a vorbit despre contribuțiile fără egal ale fraților Van Eyck, Rubens, Van Dyck, Rembrant sau Hubert ; care a avut geniala intuiție de a accepta ulterior rolul predominator al artei sunetelor, în contextul în care, din punctul său de vedere în prim plan exista vizualul, plasticul, picturalul, muzicalitatea fiind tratată abstract, la nivel de idealitate... numai picturalul deținea capacitatea de concentrare într-un „punct muzical", tradus printr-o tonalitate predominant sufletească și spirituală.

Propunem cititorului un „respiro" în avalanșa gândurilor care ne-au împresurat, imaginându-ne o sală de expoziție tăcută și domolită după agitația vernisajului, dar plină de posibile trăiri și înălțări spirituale, care au acces dincolo de hotarele impuse de culoarea sau sunetul concret.

Pretextul îl putem găsi lesne în plăcutul efort de audiere și de vizualizare a lucrării destinate pianului *Tablouri dintr-o expoziție* de M. Musorgski, o genială

Scanned with OKEN Scanner

o filosofie ce trădează noile aspirații ale omenirii, oglindită și în melancolica melodicitate schubertiană, sau în gândirea sentimentală și armonioasă mendelssohniană, după cum și în pasionata muzică schumanniană sau în duioșia expresiei chopeniene până la tumultul stimulator de vitalitate și impetuozitate din muzica lisztiană. Toate aceste modalități de exprimare au un numitor comun, izvorât dintr-o nevoie de perfecțiune spirituală, clădită în forma celor mai nobile și pure sentimente.

Nu putem accepta ideea după care reverberațiile triumfului *Simfoniei a IX-a*, executată pentru prima oară în anul 1824, la teatrul Kärntnertor, nu au fost receptate de filosoful deținător de vaste cunoștințe în domeniul fiecărei arte și care la modul superlativ l-a invocat adeseori pe Rafael, ca intermediar între Giotto și Tizian, care a vorbit despre contribuțiile fără egal ale fraților Van Eyck, Rubens, Van Dyck, Rembrant sau Hubert ; care a avut geniala intuiție de a accepta ulterior rolul predominator al artei sunetelor, în contextul în care, din punctul său de vedere în prim plan exista vizualul, plasticul, picturalul, muzicalitatea fiind tratată abstract, la nivel de idealitate... numai picturalul deținea capacitatea de concentrare într-un „punct muzical", tradus printr-o tonalitate predominant sufletească și spirituală.

Propunem cititorului un „respiro" în avalanșa gândurilor care ne-au împresurat, imaginându-ne o sală de expoziție tăcută și domolită după agitația vernisajului, dar plină de posibile trăiri și înălțări spirituale, care au acces dincolo de hotarele impuse de culoarea sau sunetul concret.

Pretextul îl putem găsi lesne în plăcutul efort de audiere și de vizualizare a lucrării destinate pianului *Tablouri dintr-o expoziție* de M. Musorgski, o genială

Scanned with OKEN Scanner

inspirație muzicală, o pătrundere liberă și cutezătoare în esența picturilor lui Hartmann, care aduce cu sine infinite posibilități de expresivitate și culoare, de simțire, afect și impresie, de natură atât auditivă, cât și vizuală.

De fiecare dată când facem referiri la această lucrare, în mintea noastră se produce involuntar o asociație cu prima impresie sonoră, care ne-a marcat la cea dintâi „întâlnire" cu muzica *Tablourilor...*, în interpretarea strălucită și originală, datorată corelației muzică-trăire-valoare estetică, dată de pianistul S. Richter, ca o culme a artei sale [25].

Prima piesă a ciclului *Promenada,* reprezintă liantul întregului, chiar timpul afectat meditației în deplasarea către un alt tablou Ea captează ascultătorul ca un insistent refren, când vesel, când moale, ușor și luminos, când cu sonoritate de sărbătoare, când tratată în tonalitate minoră, ca urmare a impresiilor răscolitoare ce nu au apucat încă să se stingă, când pătrunsă în interiorul unor piese cum ar fi *Catacombe, Grădina Tuileries* sau *Marea poartă a Kievului,* care reprezintă, de altfel, grandiosul final al lucrării, ca o apoteoză epică a unei monumentale festivități, în care această temă își pune veșmântul gene-

---

[25] *Tablouri dintr-o expoziție* de Modest Pertovici Musorgski (1839—1881) au fost imortalizate genial pe disc -micro, pentru prima oară de către pianistul Sviatoslav Richter, în anul 1958. Impresionează și acum fidelitatea interpretării realizată în condițiile tehnice ale timpului.

Gândim cu adânc respect la toate înregistrările elaborate de marii muzicieni-interpreți ai veacului nostru.

Admirăm sârguința în îndeletnicirea de restituire pe care o întreprinde talentatul pianist și muzician ieșean, Samir Golescu, în activitatea publicistică, prin care, cu multă străduință, încearcă să înlăture „colbul nepăsării" ce s-a așezat cu prea multă ușurință pe marile interpretări ale primei jumătăți de secol ; dar mai ales prin distinsa gândire repertorială, conținută în propriile recitale, unde demonstrează o adâncă cunoaștere, apreciere, cinstire, dar și pururea stimă datorată înaintașilor...

Scanned with OKEN Scanner

ralizator, susținut într-un cadru de desfășurare sărbătoresc și măreț.

Interpretarea presupune o profundă pătrundere psihologică a scenelor ce se perindă prin fața vizitatorului și a ascultătorului, ca un imens rezervor de energie ascuns în străfundurile ființei.

Gnomul, piesă de caracter, în care elementul melodic este consecința predominării armonice, are un epilog exprimat de un pasaj precipitat în suire, semnificând tragismul vieții și tensiunea dramatic umană.

Vechiul castel, o cantilenă delicată, care se stinge treptat într-o evocare romantică de visare.

Imaginea copilăriei este descrisă prin agilitatea și acuitatea frazării din *Cearta copiilor după joacă în grădina Tuileries*, sau prin sonorități dansante exprimate într-un staccato fin în pianissimo, care presupune mare virtuozitate, dar în aceeași măsură și rafinament interpretativ în *Baletul puilor în găoace*.

Bydlo, tablou rustic, răscolitor și greoi de car cu boi, venit, dar și dus înspre trecute vremi de muncă nesfârșită și istovitoare, care parcurge viața omului sărman.

Doi evrei este un tablou ce consimțește o investigație psihologică. Contrastul descriptiv al temelor-caracter și suprapunerea lor contrapunctică, oferă ca rezultat tensiunea interioară a personajelor.

Târgul de la Limoges, o tocată ce presupune etalarea tehnică datorată scriiturii de virtuozitate, dar care este un tablou de gen însuflețit și luminos, o scenă de mulțime exprimată cu valori de șaisprezecime, prin care interpretul are posibilitatea de a puncta în manieră personală, diversitatea timbrală și de intonație a partiturii.

Contrastul acestui tablou se reflectă în liniștea rece, opusă tendențios zgomotului cotidian, care îmbie la cuge-

Scanned with OKEN Scanner

tare în *Catacombele*, pentru ca *Baba Yaga* sau *Căsuța pe labe de găină* să dispună de o desfășurare întinsă, ca o amplă imagine de basm.

Lăsând la o parte dificultățile tehnice prezente în această lucrare [26], în efortul de interpretare greutatea cardinală este aceea de reactualizare a textului muzical, în așa fel încât studiul detaliilor să nu umbrească întregul, prin deteriorarea datorată virtuozității tehnice, combinată cu tendința delectabilă. O asemenea compoziție se abordează atunci când gândirea muzicală complexă este asociată cu bogăția și precizia intuiției.

Ajunși aici, nu putem trece sub tăcere interpretarea dată lucrării de pianistul ieșean, Vasile Tarnavski, care prin gustul estetic-muzical, ce-i era înscris în fire, a făcut să rămână și să persiste în memomia noastră acea fericită audiție, în care întreaga sa ființă, pornind de la spirit, suflet și trup, participa cu generozitate la nararea profund simțită, marcată de valențele expresive existente în interiorul „nuvelelor muzicale" cuprinse în cadrul ciclului. Interpretarea sa era o replăsmuire intuitivă, ce a contopit în ea o seamă de cunoștințe temeinic sedimentate și a generat capacitatea retrăirii conținutului muzical în prezentul interpretării, spre a aduce în posibilitate pe orice auditor înzestrat cu simț muzical, să perceapă limpede și să „guste" lumea fiecărui tablou, pornită dinăuntrul ei, ca o contemplare a microcosmosului, în drumul minunat al descoperirii esențelor... Acesta era pianistul VASILE TARNAVSKI... !

---

[26] Partitura lucrării *Tablouri dintr-o expoziție* a fost considerată o vreme ca având o scriitură nepianistică. Richter, prin interpretarea dată, a înlăturat definitiv această părere.

Scanned with OKEN Scanner

Pornind de la expresia oferită de arta sunetelor, adoptăm ideea după care „muzica ar reprezenta nu o lume fizică, ci realitatea metafizică, lucrul în sine“ [27]. Deci muzica reprezintă încoronarea și suma tuturor artelor, exprimând natura intimă a lumii printr-un limbaj metafizic, ce conține în el germenele capacității de exprimare a înțelesului ultim al lucrurilor, chiar mai mare decât cea a istoriei evenimentelor reale, relevând istoria secretă a aspirațiilor omenești, prin termenii simțirii și ai emoției, fiind simbolul omului [28]. Dar, pictura dispune de o suplețe proprie, care-i îngăduie să întreprindă o analiză amănunțită a naturii umane, să „înfățișeze omul în permutările sale psihologice“. Așadar, pictura și muzica sunt mijloace de cunoaștere, o oglindă a tainei sufletului omenesc, o mărturisire a esenței și destinului în veșnicie. Ca reprezentare sublimă a fenomenelor, ele se ridică deasupra vieții reale, îndemnând la seninătatea contemplației. Muzica este mai direct expresivă, însăși „voința“ vieții se exprimă prin ea. Acesta este locul preeminent, oferit artei de filosofia lui Schopenhauer.

Gândirea wagneriană, impresionată și ea de idee, o va adopta în lucrarea *Beethoven,* atunci când afirma că muzica trebuie judecată după cu totul alte principii decât artele plastice, judecată care ar duce, în mod unilateral, doar la plăcerea în fața frumosului. Ca rostire a lumii, muzica folosește un limbaj general, care posedă în el o precizie perfect inteligibilă, analog figurilor geometrice

---

[27] Artur Schopenhauer (1788—1860) — ideea apare în lucrarea *Lumea ca voință și reprezentare.*

[28] Este interesantă asocierea pe care o face Schopenhauer între regnurile naturale și tipurile vocii omenești : bas = masa brută a planetei, tenor = cristale, alto = animale, sopran = viața rațională a omului.

Scanned with OKEN Scanner

sau numerelor, care sunt aplicabile a priori, cunoscute prin intuiţie şi totdeauna determinate.

Toate formele interioare ca : impulsuri, emoţii etc. pe care noi le încorporăm în noţiunea de „sentiment", se exprimă muzical în mod necorporal.

Raportul intim dintre muzică şi realitatea lucrurilor explică faptul că, de câte ori o acţiune este susţinută de o muzică adecvată, ea dezvăluie celor prezenţi sensul cel mai tainic al comentariului. Deci, muzica, alături de poezie, aduce o semnificaţie mai înaltă, trezind impresii irealizabile prin cuvântul vorbit. Este ideea pe care am experimentat-o, ca opinie muzicală personală, în recitale de pian şi versuri [29], desfăşurate de cele mai multe ori în cadrul intim al exponatelor de pictură. Generalitatea muzicii a avut darul modelării stării cuvântului exprimat de poezie, printr-un concept polidimensional, a cărui menire este sporirea considerabilă a expresivităţii comunicării umane. Adâncurile simţirii au fost atinse de vraja misterioasă a luminii, care a surprins şi eternizat frumuseţi ce-au bucurat sau au făcut fericiţi pentru o clipă înscrisă în veşnicie, tineri interpreţi şi un auditor sensibil, predispus la o anumită stare intelectuală.

În timp ce imaginea picturii sau a poziei oferă perceptibilul, individualul, cu alte cuvinte, concretul, muzica aduce completări cu abstractul realităţii, ea oferind substanţa cea mai intimă, însăşi „inima" lucrurilor.

---

[29] Privesc spre Eminescu, Poezia muzicii-muzica poeziei, Închinare poetului..., Privesc spre Eminescu prin muzica aceasta... (toate pe versurile Luceafărului poeziei româneşti) ; Pe vârful visurilor 'nalte... (Alecsandri) ; Culori şi sunete de toamnă, Fantezie de vară, Sentiment de primăvară (lirică românească clasică şi contemporană) ; Singur pe-un bizar aisberg, Armonii din orgi divine (Saizu-Nora) ş.a. Aceste manifestări au avut loc în perioada 1993—1996 la Iaşi şi au fost semnalate în presa locală.

Scanned with OKEN Scanner

Acest raport poate fi explicitat mai clar prin folosirea limbajului scolasticilor : noţiunile sunt „universalia post rem", în vreme ce muzica este o „universalia ante rem", iar realitatea o „universalia in re".

Participăm, aici, la o sinteză de rodnice idei, care i-a apropiat pe Wagner şi Nietzsche, sub acoperământul mentorului lor.

Muzica, artă dionysiatică, spre deosebire de pictură, artă apollinică, este cea mai pură, cea mai imaterială şi cea mai generală. Ea exprimă întreaga realitate ca pe un principiu al vieţii în sine.

Spirite ale timpului ca : Boudelaire, Mallarmé, Valéry au fost seduse de crezul wagnerian în ideea operei de artă universală. Farmecul muzicii a mobilizat poeţii, pictorii, sculptorii şi coregrafii în căutarea simbolurilor şi corespondenţelor ce aveau să apropie sufletul prin glasul interior către esenţa lucrurilor. Astfel, Bayreuth a devenit un centru solemn al muzicii şi artelor, un cult artistic, o replică a celebrelor olimpiade din vechea Eladă.

În perioada în care artele au început să se amestece între ele, muzica sau pictura primind ca zestre atribute literare, în timp ce literatura devenea picturală sau muzicală, Hanslik [30], în scrierile sale, face efortul de a afla sensul autonom şi autentic al artei muzicale, găsindu-i şi restabilindu-i conţinutul spiritual în toate elementele sale, prin negarea funcţiei activ-socială a acesteia. Deci, muzica este readusă în prim plan cu prescripţia de artă perfectă, înscriindu-se în acest fel pe coordonatele romanticului Schopenhauer sau al postromanticului Herbert.

---

[30] Eduard Hanslick (1825—1904), muzicolog sensibil şi critic muzical austriac, de origine cehă. Concepţiile şi teoriile sale estetice referitoare la arta muzicală au fost expuse în lucrări ca : *Vom Musikalisch Schönen, Die moderne Oper*" ş.a.

Scanned with OKEN Scanner

La rândul său, Fiedler [31] atribuie pictorului un domeniu propriu în împărăţia vizibilului, sferă prelogică a culorilor, formelor, luminii şi umbrei, în care artistul adevărat ştie cum să vadă, fără să fie tulburat de cunoaşterea raţională. În acest fel, creaţia sa este o dezvoltare a facultăţii primordiale care a aparţinut văzului. Susţinând această idee pictorul L. Pelouse afirmă : „darul naturalismului stă în puterea de a recrea ochiul copilăriei".

Muzica a dominat secolul al XIX-lea, ca artă rezultată din combinaţia pură a sunetelor, după cum susţineau Herbart sau Hanslick, dar şi ca artă cu profund substrat emoţional, dacă ne gândim la „triunghiul" : Schopenhauer, Wagner, Nietzsche. De aici au derivat cele două orientări : formalistă şi expresionistă, sau „arta ca stil" şi „arta ca emoţie lirică".

Acesta este secolul în care muzica a răscolit în chip tulburător gustul literar. Când se referea la poeţii curentului simbolist, Valéry spunea despre aceştia că şi-au recăpătat „de la muzică avutul lor".

Sensibil la sunet a devenit şi gustul pictural, lucru reflectat în strămutarea, dar şi triumful compoziţiei muzicale în cadrul compoziţiei picturale. Aceasta l-a determinat pe Apollinaire să emită teoria unei compuneri a volumelor asemănătoare cu cea a sunetelor, în vreme ce Kandinski se ocupa de noua teorie a compunerii culorilor pure echilibrate în formă, ca vibraţie a esenţei interioare a sufletului, reprezentând eul în contactul direct cu cosmosul neraţional.

La rândul ei, pictura îmbibată de muzică, a influenţat evoluţia artei muzicale. Edificatoare este înrâurirea artei

---

[31] Konrad Fiedler (1841—1895).

Scanned with OKEN Scanner

impresioniste asupra prototipului geniului muzical subtil, care a fost Debussy. În anul 1903, odată cu lansarea lucrării *Stampe*, se produce o înnoire în poetica pianului „în care râde și se joacă, ascultă sau suspină, multiplicat la infinit de fiecare vibrație, Ariel cel cu aripi nevăzute, care cunoaște toate parfumurile nopții, toți fiorii apei, toate vocile vântului, toate emoțiile umane“ [32]. Astfel, *Pagode*, *Seri în Grenada* sau *Grădini sub ploaie* reprezintă fericite exemple ale adaptării titlurilor la caracterul muzicii, la calitatea expresiei, ca principiu al interpretării.

Preludii, lucrare care îndeamnă privirea să se îndrepte spre tablourile lui Degas, sau *Imagini* sunt alte opusuri pentru pian, care folosesc un limbaj rafinat, datorat unei subtilități a scriiturii, în cele mai neașteptate modulații, care ne introduc într-o atmosferă armonică de misterioasă plăcere și sensibilitate, într-o epocă exaltată, în care muzica părea că nu se putea exprima decât cu ajutorul orchestrei, prin multitudinea sonoră a vocilor acesteia. Dar Debussy și Fauré [33] sunt compozitorii care vor încredința pianului tălmăcirea intimă a emoțiilor și fanteziei lor.

„De ce să nu folosim mijloacele reprezentative pe care ni le-au făcut cunoscute Claude Monet, Cezanne, Toulouse-Loutrec și alții ?“ se întreabă Erik Satie.

Se poate emite ideea după care arta modernă a sunetelor și curentele sale ar fi îndatorate picturii. Exemplele clasice ale acestei derivări sunt : Debussy și arta impresionistă, Stravinski și arta cubistă, Schönberg și arta expresionistă. Artiștii acestor curente au o trăsătură co-

---

[32] Alfred Cortot, *Muzica franceză pentru pian*, Ed. Muzicală, București, 1966, p. 16.

[33] Claude Achille Debussy (1862—1918). Gabriel Urbain Fauré (1845—1924).

mună, reflectată în entuziasmul lor pentru forma concepută, echivalentă construcției, ca o instaurare de forme ce reprezintă însăși viața.

Dar păşind pragurile muzeelor lumii, sau pur şi simplu răsfoind albume de artă, adeseori ne întrebăm unde se termină pictura şi unde începe muzica în tablouri ca : *Dansatoare în lumină* (Severini) sau *Reflexe de la Ursa Mare* (Pollock), *Arbore gri* (Mondrian) sau *Parlamentul Londrei* (Monet), *Pod peste Tamisa* (Derain) sau *Cerc, soare, turn* (R. Delunay), *Primăvara, Rhonul noaptea, Bărci la Saintes-Maries, Răsărit de soare la St. Remy* (Van Gogh) sau *Case + Lumină + Cer* (Russolo), *Progresia ritmică* (Lohse) sau *Sincronie* (Macdonald-Wright), *Harpe cardinale* (Debre) şi lista ar putea continua. Dar întrebarea se poate pune şi invers pentru aceste adevărate orgi de lumină, culoare şi sunet, care îmbată prin ele însele plăcerea materiei, în exaltarea luminii şi a energiilor cu sonoritățile propriilor sentimente, redeşteptate din puterea vibrației culorii şi a desenului, izvorâte din libertatea de expresie a artistului, care apoi sunt transpuse în sensibilitatea şi seninătatea receptării... şi, de ce nu, din când în când, noi ne putem permite facilitarea unui abandon în sonoritatea cuprinsă într-un tablou ca *Interior cu armonie* de Matisse sau un altul care ne este mai la îndemână şi mai apropiat... ? !

Viziunea plastică a lui Cézanne şi Van Gogh realizează, la sfârşitul secolului al XIX-lea depăşirea Impresionismului, a viziunii vibrant instantanee de eternizare a clipei trecătoare, prin aspirarea la pătrunderea în profunzimea semnificației complete şi intrinseci a lucrurilor, obținută prin tehnici derivate din impresionism. Este epoca în care talentul artistic se apropie de inteligență, iar inspirația coincide cu rațiunea. Din punctul de ve-

Scanned with OKEN Scanner

dere al „psihiatriei aplicate“ [34], Van Gogh a avut o sinceritate și o autenticitate aparte datorată bolii sale, dar aceasta l-a înzestrat și cu un pronunțat simț metafizic, asemeni lui Hölderlin. Cuvântul de ordine a lui Van Gogh, datorat emoției profunde produsă de culoare era : „A folosi culoarea în mod arbitrar pentru a te exprima cu putere“. Acest dicton a fost adoptat de expresioniști, dar și de violența coloristică a fovilor francezi, până când Kandinski a creat acele compoziții de culoare pură și forme abstracte, care reprezintă note (puncte) și acorduri ale culorilor capabile să plăsmuiască emoții pure, să suscite sentimente, provocând dar și evocând în același timp pasiuni. Astfel, stările sufletești sunt proiectate urcând pe „gama culorilor“, așa cum pianistul își desfășoară interpretarea unică pe claviatura instrumentului său, extinzând la culoare, capacitatea indiscutabilă a sunetelor muzicale de a provoca stări afective. Iată ce declara impresionistul Al. Roussel, atent la înregistrarea senzațiilor trecătoare, rezultate printr-un original compromis între simplitate și elaborare : „Aș vrea să realizez o muzică capabilă să se satisfacă prin ea însăși. O muzică ce caută să se elibereze de orice element pitoresc și descriptiv, care să îndepărteze pentru totdeauna de orice localizare în spațiu... Departe de dorința de a descrie, mă străduiesc mereu să înlătur amintirea obiectelor și a formelor susceptibile de a fi traduse în efecte muzicale. Nu vreau să fac decât muzică“.

Picturile lui Picasso, Braque, Klee sau Kandinski cer receptorului o colaborare rațională și încredere în triun-

---

[34] În această problemă s-a exprimat Jaspers. El a încercat o distincție a artelor, așezând pictura și poezia în sfera celor mai simbolice arte, care sesizează realul în sens vizionar. Muzica, arhitectura și sculptura simbolizează ființa în demersurile sale proprii de spațiu, timp și corporalitate.

Scanned with OKEN Scanner

ful spiritului asupra fantasmelor sfârşitului de secol al XIX-lea. Viaţa trebuie acceptată şi iubită, ca o condiţie în scopul desăvârşirii propriei sorţi, ca o credinţă în propria stea. Dar pentru aceasta este necesară putinţa unei citiri semantice, bazată pe un lexic convenţional, care se vrea un alfabet al emoţiei culorilor. Aceasta ar putea fi, în chip analog, tradusă în cuvintele lui Valéry referitoare la izvodirile poetice : „mai mult ne invită la ghicire, decât ne incită la înţelegere".

Sensibilizat şi influenţat, pe atunci, tânărul Stravinski, după lucrări ca : *Pasărea de foc, Petruşka* sau *Încoronarea primăverii,* va scrie *Oedipus rex* sau *Apollon Musagetul,* declarând în *Cronica vieţii mele :* „Consider că muzica, prin însăşi esenţa sa, este incapabilă de a exprima ceva, un sentiment, o atitudine, o stare psihologică, un fenomen al naturii... Expresia n-a fost niciodată proprietatea iminentă a muzicii. Raţiunea de a fi a uneia nu este condiţionată de cealaltă. Dacă aşa cum este mai totdeauna cazul, muzica pare să exprime ceva, aceasta nu este decât o iluzie şi nicidecum o realitate ; este un simplu element adiţional pe care, printr-o convenţie tacită şi inveterată i le-am atribuit şi impus ca un fel de etichetă, un protocol, pe scurt o ţinută de care, prin obişnuinţă sau inconştienţă am ajuns să o confundăm cu esenţa sa".

Acesta este un exemplu elocvent, care ne arată cât de uşor pot fi răsturnate prin cuvinte, principii care au durat sute sau chiar mii de ani. Dar, ascultând cu atenţie muzica lui Stravinski, de la *Simfonia Psalmilor* la culegerea de opt piese pentru copii, intitulată *Cele cinci degete,* de la *Capricio pentru pian şi orchestră* la *Concertul pentru două piane,* observăm că emoţia este aceea care dă sens şi semnificaţie operei sale.

Scanned with OKEN Scanner

Este interesant de constatat, legătura dintre diversele domenii ale artelor — pictural, muzical, literar — realizată în secolul al XX-lea, reliefându-se primatul muzicii. Astfel, asistăm la un adevărat cult al raportului dintre muzică și pictură, atât de frecvent întâlnit la expresioniștii germani, sau la postimpresioniștii francezi.

Le Corbusier face adeseori referiri la raportul arhitectură-muzică, considerându-le pe acestea drept „surori", deoarece și una și alta proporționează timpul și spațiul. Simbolismul francez sau ermetismul contemporan fac dese trimiteri la raportul muzică-literatură. Adorno scrie, referindu-se la opera *Wozzek* de A. Berg : „După ce a fost pusă pe muzică, tragedia trebuie să-și plătească tributul pentru plenitudinea extensivă și pentru savanta arhitectură pe care a atins-o astfel... Siguranța formei se arată a fi un mijloc de a atenua șocurile... Angoasa impetuoasă se acomodează cu formele dramei muzicale și muzica în stare să reflecteze această angoasă se pune resemnată de acord cu schemele care și impun o transfigurare" [35].

Un alt exemplu l-ar putea constitui revista expresionistă a grupului *Călărețul albastru,* în care Mondrian scria despre muzică, în timp ce Schömberg se ocupa de pictură în căutarea unor noi forme muzicale impuse de exigența expresiei, lucru valabil atât pentru pictura, cât și pentru poezia vremii. În acest sens, liedurile scrise de el formulează poate cel mai bine funcția expresivă a muzicii sale. Iată ce spune Beckmann [36] : „Ceea ce vreau să arăt în opera mea este ideea care se ascunde îndărătul așa-numitei realități. Mă aflu în căutarea punții care

---

[35] Th. W. Adorno expune această idee în anul 1949, în lucrarea *Philosophie der neuen Musik.*

[36] Max Beckmann, pictor expresionist german, sec. al XX-lea.

Scanned with OKEN Scanner

duce de la vizibil la invizibil... Una din problemele mele e să găsesc eul, care are o singură formă şi e nemuritor...".

Deci, muzica sau pictura sunt fiecare câte o „religie", care le împărtăşeşte pe celelalte „religii"... Raiul este o grădină a liniştii şi fericirii în care se poate auzi armonia sferelor şi se poate vedea lumina nestinsă a unui continuu răsărit sau a unui apus multicolor care se pregăteşte să devină răsărit, a cărui poartă ni se va deschide dacă reuşim să batem cu puterea expresivităţii artei, ca formă a cunoaşterii ce intră în dotarea oricărei persoane chiar la originile sale, după cum susţine B. Croce. Ea este cunoaşterea imediată, individuală sau intuitivă, fiind precizată prin cuvinte, culoare, sunet, imagine, concepte, altfel spus, în expresie şi aduce cu sine fiinţei omeneşti libertatea trăirilor personale, în singurătatea proprie în care cu evlavie ne putem alătura strigătului solitar al Sf. Simeon Noul Teolog, marele cântăreţ al divinei iubiri.

În taina unei seri liniştite de vară, în mijlocul lunii lui Cuptor, departe de agitaţia cotidiană, împresuraţi de greutatea trudei, a întrebărilor şi incertitudinilor, într-un moment de binecuvântată tihnă, a venit încurajarea :

> *„Mai departe, fraţilor, câte sunt adevărate, câte sunt cinstite, câte sunt drepte, câte sunt curate, câte sunt de iubit, câte sunt cu nume bun... la aceasta să vă fie gândul"* [37].

Simţim căldura mizicii şi a culorii, prin geniul ce-şi revarsă harul peste vreme, dând însufleţire măreţiei vie-

---

[37] Sf. Ap. Pavel, Filipeni, 4 : 8.

ții în *Concertul îngerilor* de G. Ferrari, *Concertul muzelor* de Tintoretto sau *Amorul învingător* al lui Caravaggio. Toate ar vrea, parcă, să aducă cu ele demonstrarea forței de expresivitate realizată de lutierii italieni în construcția viorii, a variantelor ei (viola, viola d'amore, viola da gamba, violoncel, contrabas etc.) și intrarea în biserică a muzicii instrumentale, ca suport pentru muzica vocală, dar și procesul de perfecționare al muzicii instrumentale italiene, care-și exercită farmecul până în zilele noastre ; într-un veac în care Michelangelo și-a imprimat spiritul său novator în frescele *Capelei Sixtine,* infirmând regulile clasice ale compoziției stabilite de artiștii celor trei secole anterioare. Etosul senin este substituit de patosul tulburător generat de intensitatea vieții sufletești, reflectată printr-o pluritate de subiecte, într-o lume ordonată de suflul geniului său, în imensitatea siderală a artei culorii.

Sfârșitul secolului al XVI-lea marchează o amploare a producției de viori, prin arta maeștrilor cremonezi — Amati, Stradivarius, Guarnieri. Aceasta dispune de deosebite proprietăți muzicale, reflectate în limpezimea sunetelor, mobilitatea execuției, contrastele coloristice și dinamice, toate reprezentate de arta violonistică a lui B. Donato sau G. B. Giacomelli.

Prospețimea Veneției, Florenței, Romei au atras o înflorire a artelor și o dezvoltare a genurilor muzicale, vocale și instrumentale, acordându-se atenție marilor ansamble muzicale, cu care se mândrea Catedrala San Marco din Veneția sau Catedrala Sf. Petru din Roma, unde Palestrina, „Rafaelul muzical al Romei", și-a petrecut întreaga viață fiind conducătorul Capelei corale sixtine.

Coloristica muzicii maeștrilor veneției — Willaert, C. da Rore, Andrea și Giovanni Gabrieli stă alături de sunetul culorilor din tablourile lui Tizian, Veronese sau Car-

Scanned with OKEN Scanner

paccio, pictorul cronicar al serbărilor și cortegiilor venețiene, care înfățișează orchestra alaiurilor formată din cornete, tromboane și tobe.

Lăuta a avut o largă popularitate pe parcursul secolelor XV—XVI. Acest instrument, de acompaniament sau solist, cu coarde ciupite, era cunoscută încă din Egiptul Antic. A fost adus în Europa de arabi, care i-au transmis și denumirea provenită din al-out (cupă).

Fr. da Milano, Casteliono, Boronno, Barbetta au scris lucrări închinate lăutei cu ajutorul unor notații speciale numite tabulatură. Ele reprezentau transcripții după lucrări corale, dar și piese originale pe mai multe voci, cu elemente specific instrumentale (pasaje, ornamente, succesiuni acordice etc.). Istoria muzicii consemnează editarea în anul 1507, la imprimeria de note a lui Petrucci, a unei culegeri pentru lăută scrisă de F. Spinacio, care cuprindea : frotole, piese de dans, ricercari, fantezii.

Lautiști renumiți ca : A. de Rippe, S. Wierdung, J. Dowland, L. Milan, Cabezon sau brașoveanul V. Graef-Bakfark, au rămas în istoria muzicii, iar pictorii, fascinați de frumusețea intonatorie a acestui instrument și de linia sa arcuită frumos ornamentată, i-au fixat pe pânză imaginea și sunetul. Ne gândim la tablouri ca : *Tânăr cântând la lăută* de Caravaggio, *Fată tânără cântând la lăută* de Van der Neer,, *Toaleta de dimineață* de J. Steen, *Înger muzician de M. da Froli,* care imprimă privitorului multă liniște și seninătate, sau *Cântăreața din lăută* a lui O. Gentileski, care aduce emoția muzicii în efortul realizării pasajelor tehnice, dorind să spună că pasiunea interpretativă este deplină numai atunci când regulile și tehnicile execuției sunt cunoscute.

Lăuta a fost instrumentul favorit al cameratelor Renașterii italiene, unde se puneau problemele noii muzici în spiritul antichității. În fruntea grupării se aflau : G.

Scanned with OKEN Scanner

del Bardi, V. Galilei, G. Caccini, I. Peri, O. Rinunccini.

Ascensiunea lăutei este brusc curmată la începutul secolului al XVII-lea, locul ei fiind luat de vioară și de clavecin, instrumentul cu claviatură și cu corzi ciupite specific secolelor XVI—XVII.

Putem citi seninătatea de pe chipul interpretei, la finalul execuției și bucuria înscrisă pe fețele celor doi copii din tabloul *Femeie la clavecin* de Molenaer. În pictura olandeză și flamandă, adeseori ni se oferă informația prezenței acestui instrument și a partiturilor tipărite care-i aparțin, unul dintre editorii muzicali fiind Susato din Anvers. Multe tablouri din lucrările lui F. Hals reproduc figuri de muzicieni. Se poate face o analogie între cântecele laice ale lui O. Lassus, cu melodica lor strălucită într-un plan armonic bogat pe structura unei varietăți ritmice, adeseori transcrise pentru lăută sau orgă, cu zugrăvirea scenelor interioare din picturile flamande. Missele sale, ample și bogat colorate, încredințează muzicii un farmec aparte, care-l apropie de picturile lui Rubens.

Urmașii direcți ai lăutei sunt chitara și mandolina. instrumente pe care le găsim vibrând în pânzele lui Beckmann, Corot, Matisse, Picasso, Tamayo etc.

Expresivitatea puternică a muzicii spaniole reprezentată de Morales sau Tomas Victoria se impune ca o izbucnire de gânduri și emoții într-un colorit sonor luminos, îndeplinind o funcție analoagă cu cea a clar-obscurului din picturile lui El Greco sau Zubaran ; a cărei fantezie creatoare reflectată de scriitura polifonică și îndrăzneala subtil-armonică existentă în genuri ca : villancio, pavana, sarabanda etc. se apropie de semnificația schimbărilor bruște de lumină încorporate în sunetul culorilor din tablouri.

Scanned with OKEN Scanner

Parfumul muzicii lui H. Issak sau a polifonistului Senfl, aflați la curtea împăratului Maximilian I, îl simțim coborând din lucrarea *Nașterea și concertul îngerilor* de M. Grünewald, care, alături de Dürer, reprezintă culmea Renașterii germane.

Tablourile lui E. Baschenis *Instrumente muzicale cu statue* și *Instrumente muzicale,* al lui V. Civerchio, *Natură cu instrumente muzicale,* sau L. Baugin *Cinci simțuri* sugerează poezia muzicii, a artei constructorilor de instrumente muzicale și a tipăriturilor care au consemnat pentru eternitate acea muzică.

Un „forilegiu" de instrumente cu corzi, instrumente de suflat, orgă, aflate în stare de repaos ne apar în *Alegoria muzicii,* tabloul francezului Laurent de La Hyre. Doar personajul principal reprezentat de o încântătoare muză, străpunge liniștea în efortul concentrat de acordare a unui instrument grav, însoțită fiind doar de cântecul neauzit al unei păsărele, care vine să întregească entitatea muzicii.

Prima orgă a fost adusă din Bizanț în apusul european în anul 757, reprezentând cadoul împăratului Constantin Kopronymos oferit regelui francez, Pepin. Secolul al XV-lea transformă orga dintr-un instrument de acompaniament al serviciului religios, într-un instrument muzical de-sine-stătător. La începutul secolului al XVI-lea, același Petrucci va tipări primele tabulaturi adresate maiestosului instrument. Organiștii care s-au impus în timp au fost : Andrea și Giovanni Gabrieli, Cl. Merulo (care găsește noi mijloace de comunicare, exprimate în figurații rapide, improvizații, imitații), G. Frescobaldi (în Italia) ; J. Titelouse (în Franța) ; K. Paumann, A. Schlick, P. Hofheimer, care pregătesc terenul muzical pentru apariția lui J. S. Bach.

Scanned with OKEN Scanner

Fuga, Tocata, Capricio sunt genuri care vor fi dezvoltate în creaţiile lui J. Pachelbel, D. Buxtehude, G. Böhm (în Germania).

Interesant suflu ideatic, rezultat din îmbinarea picturii, muzicii şi naturii, trezeşte în ochii şi mintea privitorului tabloul *Fantezie de artist* de P. Subleyras.

Flautul, instrument de suflat cu sunet catifelat şi unduios, care are rădăcinile originii adânc înfipte în veacuri, a impresionat fantezia ostenitorilor în sunetul nevăzut al culorilor până în zilele noastre.

Flautistul lui H. Terbrugghen, parcă neluându-ne în seamă privirea, se adresează urechii noastre, urmându-şi nestingherit cântul, în timp ce *Flautistul* lui N. Tournier aşteaptă cu încordare semnul prin care muzica îşi poate începe destăinuirea ; W. A. Harnett aşează printre obiectele sale şi flautul cu partitura deschisă neglijent, învechită şi uzată de atâta întrebuinţare...

Formaţiile muzicale prezente în tablouri ca : *Îngeri muzicieni* de G. B. Baciccio, *Adoraţia păstorilor* de J. Cornelisz van Oostsanen, *Concert pe un basorelief* de V. Boulogne, *Nopţile lui Pelée şi Thétis* de H. de Clerck, *Aprilie* de F. Cossa ne atenţionează asupra modificării care a intervenit în gândirea muzicală privind mutaţia modului de exprimare de pe planul orizontal, pe cel vertical-armonic, când creaţia compozitorilor italieni, care au pus bazele stilului instrumental al Barocului a fost continuată de succesorii lor : Fr. Geminiani, A. Vivaldi, Fr. Veracini, G. Tartini, P. Locatelli, G. B. Viotti, G. B. Sammartini, L. Boccherini, D. Scarlatti, A. Corelli (în Italia) ; J. B. Annet, J. M. Leclair, J. P. Guignon, F. Gossec, J. B. Lully, A. Grétry, J. Ph. Rameau (în Franţa); G. H. Stölzel, G. Ph. Telemann, J. Kuhnau, J. S. Bach şi fiii săi (în Germania) ; H Purcel, W. Boyce, Ch. Westley, S. Westley (în Anglia şi mulţi alţi reprezentanţi ai

Scanned with OKEN Scanner

muzicii spaniole, portugheze nordice, poloneze, cehe etc. aducându-şi preţioase contribuţii la evoluţia noilor forme şi genuri muzicale, a virtuozităţii instrumentale pusă în slujba lărgirii diapazonului de sentimente şi expresie, începând cu prototipul virtuozului reprezentat de N. Paganini, devenit model pentru artiştii secolului al XIX-lea : Liszt, Thalberg, Taussing, O. Büll ş.a.

În lucrarea *Atelier*, J. F. Bazille parcă ar dori să întărească complementaritatea de exprimare artistică pe care o rezervă privitorului numărul mare de tablouri supuse analizei şi muzica pianului în demersul lor comun de introducere în intimitatea unei individualităţi, reprezentată de sfera proprie prin care se face simţită lumea şi viaţa, într-o porţiune de veşnicie smulsă haosului şi dată fiinţei capabile să o primească, nu numai ca pe un ornament al existenţei reflectat într-un entuziasm pasager de exaltare sau într-un banal divertisment, ci ca pe un element al salvării de la destrămare şi neant a fiinţei omeneşti.

Spiritul muzicii trăieşte intens, asemeni unui act fondator de instaurare a ceea ce durează în pânzele lui Matisse, Picasso sau Dalli.

La o analiză atentă se poate observa că în majoritatea tablourilor cu instrumente muzicale este prezentă partitura, după care muzica se reconstruieşte. Aceasta semnifică aspectul spaţial şi vizual pe care l-a dobândit arta sunetelor prin consemnarea sa în scris, ceea ce o apropie mai mult de ideea ornamental-decorativă, lucru sesizat de simţul plastic ascuţit al pictorilor din toate epocile. Dar ea reprezintă aspectul secundar, exterior, care nu este legat de esenţa muzicii, regăsită doar în actul de interpretare, în prezenţa celor trei factori determinanţi : opera muzicală, interpretul, ascultătorul.

Scanned with OKEN Scanner

Cadrul decorativ, complinit de aspectul ornamental al instrumentelor muzicale îl putem ilustra în tablourile lui Vermeer van Delft : *Doamnă și cavaler la spinetă, Fata cu flautul, Doamnă stând în picioare la clavecin, Doamnă așezată lângă clavecin, Lecția de muzică, Concertul, Scrisoare de dragoste, Chitarista, Chitarista la fereastră* ș.a.

Cu *Doamna în negru la operă,* M. Cassat aduce imaginea care transmite plăcerea voluptoasă a muzicii, aflată în vreo arie sau scenă dintr-o operă de Bellini, Donizetti, Rossini, Verdi... sau poate Wagner ori Puccini... contează numai comuniunea cu muzica, a cărei realitate nu este numai o opinie personală, ci și una de consens general presărat cu elemente subiective și obiective, care, prin mijlocirea emoției, captează intelectul și simțirea către înțelegerea acestui frumos muzical...

„Corpus est mens momentanea“ [38].

Figura este expresia omului, ea ne îndreaptă înăuntrul și în afara lucrurilor. Prin ea surprindem trecerea misterioasă a ființei de la organic la spiritual.

De fiecare dată când se naște un om, renaște omenirea, apare un chip și un suflet fără asemănare... dar acesta este secretul geneticii, pe care nu ne propunem să-l tulburăm...

În secolul al XV-lea genul-portret capătă amploare urmându-și propriul drum, de la chipul pe fond neutru la figura întreagă, de la profilul pur ce impunea un amar sentiment de distanțare practicat în prima parte a secolului al XV-lea la Florența de Botticelli sau Ghirlandajo, la portretul bust sau semifigura cu „mâini vor-

---

[38] „Corpul este spiritul conceput ca realitate temporală“ — G. W. Leibnitz.

Scanned with OKEN Scanner

bitoare", portretul până la genunchi etc. Legenda romantic-sentimentală, privind descoperirea acestuia, spune că un tânăr îndrăgostit şi-a fixat pe zid silueta fetei iubite, pentru a o putea avea întotdeauna cu el.

Portretul exprimat în ulei, acuarelă, pastel, caricatură, desen, gravură etc. constituie unice documente privind figurile muzicienilor până către mijlocul secolului al XIX-lea, când a apărut un concurent al acestuia în tehnica fotografică, mai târziu devenită arta fotografiei, spre care artiştii plastici ai timpului priveau cu destul scepticism.

Fără să încercăm o istorie a portretelor de muzicieni, ne permitem o trecere în revistă a câtorva dintre ele, în care se poate constata parcurgerea etapelor evoluţiei portretului de la L. da Vinci, deschizător de drumuri, la Rafael, cel ce dizolvă în portretele sale toate tendinţele Renaşterii italiene, la Tizian, deţinătorul calităţii înregistrării dintr-o singură privire a formei şi culorii, la Dürer în portretele căruia sunt reliefate trăsăturile temperamentale ale celui înfăţişat, la portretistul narator Lotto, dornic să destăinuie despre modul de viaţă şi profesiunea celui portretizat.

Dar epoca de mare înflorire a genului o reprezintă secolul al XVII-lea, în care excelează pictorii : Rubens, Van Dyck, Ph. de Champaigne, Rigaud, Hals, Velazquez, Rembrandt, toţi autori de remarcabile imagini portretistice, uneori măreţe, conforme cu estetica barocă. Un exemplu elocvent îl oferă portretele lui Velasguez, pictorul curţii lui Filip al IV-lea, în care printr-o atmosferă ce degajă calm se vorbeşte despre onoare şi demnitate umană. Rămâne consemnat în istoria portretului zâmbetul discret specific lucrărilor lui Hals şi profunzimea psihologică a portretistului înnăscut Rembrandt, care a

Scanned with OKEN Scanner

anticipat substratul psihologic, redescoperit şi pus în valoare de literatura secolului al XIX-lea.

Este de reţinut faptul că spiritul universal al lui G. F. Händel, opera căruia reprezintă o sinteză a artei muzicale europene, a stârnit interesul unui număr mare de artişti plastici, realizându-i-se circa cincizeci de portrete, dintre care amintim pe cele executate de J. Thornhill, B. Denner, Th. Hudson.

Pictor al curţii din Dresda, E. G. Haussmann este autorul unui reuşit portret în ulei, care-l reprezintă pe J. S. Bach, marele contemporan al lui Händel. Cei doi sunt expresia spiritului muzical al aceleiaşi epoci, în care polifonia deţine rol precumpănitor, dar muzica lor este complet diferită, ca expresie a temperamentelor lor. În vreme ce muzica lui Bach se dovedea a fi rodul interiorizării şi a meditaţiei asupra problemelor existenţei umane, muzica lui Händel se arăta exuberantă, receptivă la influenţele exterioare, oglindind dragostea de viaţă şi triumful acesteia.

W. A. Mozart, „geniul luminii“ [39], care în muzica sa exprimă sentimentul existenţei într-o formă nobilă şi spirituală, a fost fixat pe pânzele lui C. Jaeger, Lange, della Croce, Carmonteille, în gravurile lui Reyber, L. Posch sau H. Meyer.

Ne sunt familiare portretele lui Beethoven realizate de F. Waldmüller şi J. K. Steler sau cunoscuta siluetă de Neesen.

Fără să ia în seamă trecerea timpului, ne-au rămas martore portretele lui G. Verdi şi G. Puccini de Blondini, P. I. Ceaikovski de N. Kuzneţov, J. Brahms de F.

---

[39] Astfel îl numeşte compozitorul postromantic german, R. Strauss, un admirator şi un admirabil interpret al muzicii mozartiene.

Scanned with OKEN Scanner

V. Encke, Ch. W. Gluck de Duplecy, M. Glinka de I. Repin, Fr. Liszt de C. de Szatmary, H. Berlioz de Courbet, J. Sibelius de A. Gallén-Kallela, şi Fr. Chopin realizat de un muzician al picturii cum este Delacroix ; la care adăugăm acuarela lui W. A. Rieder care-l reprezintă pe Fr. Schubert, desenele lui Ingres înfăţişându-l pe L. Cherubini, a lui J. Terebenov pe M. Glinka, a lui J. Kriehuber pe Fr. Liszt, H. Baur pe R. Strauss, K. Mayreder pe H. Wolf ; sau gravura lui T. Hardy reprezentându-l pe J. Haydn şi caricaturile lui G. Mahler realizate de Burkardta sau O. Garvensa, ori ale lui G. Fauré făcute lui V. d'Indy şi Saint-Saëns, sau cele ale lui A. Stepanov şi K. Brüllow înfăţişându-l pe M. Glinka ş.a. ; alăturăm portretele care zugrăvesc interpreţi celebri ca : F. I. Şaliapin de I. Rapin, P. Casals de J. Toorop sau Theo var der Pas cu „spiritele" lui Mozart, Beethoven, Bach, Brahms, Schumann, Chopin, Schubert de H. van Meegeren. Şi lista ar putea continua, deoarece există o armonie invincibilă care domneşte peste destinele înlănţuite ale geniilor omeneşti.

Plin de fantezie se dovedeşte a fi tabloul lui I. Repin intitulat *Societatea muzicală.* El adună laolaltă şaptesprezece figuri de compozitori, interpreţi şi muzicologi care au trăit la Petersburg în secolul al XIX-lea şi înaintaşii lor spirituali ruşi, polonezi şi cehi ; E. Napravnik, B. Smetana, T. Kiui, R. Korsacov, H. Wieniawski, A. Dragomîjski, Balakirev, V. Odoevski, M. Glinka, J. Elsner, D. Bortneanski, A. Lwow, A. Serov, A. Rubinstein, S. Moniuszko, Fr. Chopin, N. Rubinstein. El reînvie, în acel colţ de lume, o străveche tradiţie a picturii olandeze, reprezentată de portretul în grup, cu imagini de pelerini la Ierusalim, lecţii de anatomie, grupuri de militari, staroşi de bresle etc. Acest gen portretistic a început cu

Scanned with OKEN Scanner

arta lui C. van Haarlem, a continuat cu Hals și a atins apogeul în lucrările lui Rembrandt.

Cenaclul verist și criticii săi este o caricatură de Sacchetti în care apar figurile lui Puccini, Leoncavallo și Mascagni ; iar desenul din seria lui M. von Schwind intitulat *Schubertiadă la Josef Spaun* înfățișează cercul de prieteni și admiratori ai talentatului schubertian.

Ochii pictorului știu să vadă, să transpună emoțiile, aspirațiile, sentimentele și chinurile metafizice pe care muzica le trezește într-o lume a formelor și a culorilor. Dar modalitățile coloristice oferite de arta muzicală sunt inepuizabile, ele, după cum am mai afirmat, depășesc mult posibilitățile exprimării verbale. Doar pictura este arta de care ele se pot apropia, deoarece și muzica operează cu culori, formulate în calitatea de timbru cu care este înzestrat sunetul muzical. Aceste timbre pot fi naturale, atunci când sunt produse de vocea omenească cu toate categoriile ei și artificiale, atunci când sunt produse de instrumente muzicale, care, în funcție de modalitatea producerii sunetelor, sunt împărțite în instrumente cu coarde, instrumente de suflat, instrumente de percuție, instrumente cu claviatură, toate cu subramurile lor.

Fiecare grupă de instrumente dispune de anumite calități timbrale, dar fiecare instrument în parte are culoarea sa specifică, unică, ce poate fi la nesfârșit perfecționată prin actul interpretării. Culoarea muzicii rezidă în infinitele posibilități de combinare a acestor timbre de bază în exprimarea vocală și instrumentală. Fiecare modalitate de utilizare a sunetului în interpretări solistice, de ansambluri sau orchestă, oferă independența și unicitatea lucrării muzicale.

Ca orice sistem de comunicare și arta muzicală poate fi exprimată grafic, prin semne care-i statuiază permanența și perenitatea. Grafia limbajului său este general

Scanned with OKEN Scanner

accesibilă, ea nesolicitând „traducere", fiind mai degrabă o știință decât o literatură. Idealul muzicii scrise este transformarea ei sonoră prin actul interpretării, ca o necesitate estetică. Ea devine literatură în momentul realizării sonore ca rezultat al specializării măiestriei artistice a interpretului (vocal, instrumental, dirijor etc.).

Diversele modalități de producere a sunetelor care s-au conturat de-a lungul istoriei omenirii sunt conținute în arta compoziției și în arta execuției, reprezentate fiind de o suită de procedee tehnice și nuanțări timbrale asupra cărora acționează o legitate obiectivă, sub a cărei influență arta interpretativă devine un spectru al modalităților de creație muzicală prin care survine legătura dintre acțiunea de producere a sunetului și latura umană a conținutului exprimat.

Exteriorizarea muzicii trebuie să se prezinte nemijlocit ca o comunicare pe care o realizează un subiect viu. Muzica vocală și instrumentală poate fi executată de artiști exersați cu o vie dexteritate tehnică și spirituală. Interpretul operei muzicale este un artist reproductiv, deoarece actul interpretativ este o creație după creație, o recreație cu adresare directă către cel care o receptează. Dar nu oricine este capabil și nu în orice moment să asculte sau să privească pentru a însufleți opera de artă, care atunci când reușește să umple sufletul este unică, excluzând o altă trăire identică.

Interpretarea operei de artă plastică se produce în interiorul celui care poate primi această reproducere, prin ochiul său lăuntric, ea nerezumându-se doar la observarea a ceea ce ne stă în față,. sau la explicarea vreunui detaliu legat de aceasta (formă, compoziție, culoare, element tehnic etc.). În pictură avem în fața noastră opera de artă, ca rezultat al activității artistice, existent în mod obiectiv pentru sine, fără o activitate de producție vie,

Scanned with OKEN Scanner

reală, în timp ce pentru prezentarea operei muzicale este nevoie de artistul care o execută, deci acţionează omul viu şi întreg pentru a-i da viaţă.

O condiţie necesară şi de primă importanţă în actul interpretativ este respectarea caracterului integrator şi unitar al lucrării, prin care elemente de factură diferită se întrepătrund reciproc, se leagă între ele printr-o relaţie lăuntrcă într-un context ordonator, constituind astfel un întreg capabil să-i ofere individualitate exprimării perfect inteligibile şi justificată a acestuia. Efortul prin care se intuieşte şi se înfăptuieşte relaţia tuturor elementelor, uneori neexplicate sau insuficient explicate cu concepţia de bază unică, atrage după sine judecăţi de valoare, deoarece, în ultimă instanţă, fiecare interpretare muzicală sau plastică, devine un fel de entitate măsurabilă prin prisma unui sistem de valori bine stabilit şi definit. Nu facem aici referiri la relativitatea acestei scări valorice.

La justeţea interpretării muzicale participă atât creatorul şi interpretul, cât şi cel care o receptează. La fel se întâmplă cu pictorul şi tabloul său, recreat în ochii şi mintea privitorului. În ambele cazuri, interpretarea adevărată este aceea care corespunde în momentul reproducţiei cu modul în care a fost concepută opera respectivă pentru a fi scutită de confuzii.

A privi un tablou sau a asculta muzică înseamnă stabilirea unei relaţii vii între exprimarea artistică şi cel care o contemplă. Ea este un proces de natură spirituală şi nu poate fi redusă la observaţii banale. Aceasta ar constitui o gravă eroare şi o neputinţă a exprimării, realizată de ochiul sau de urechea noastră ca simplu produs al reflectării datorat unor extrase din gândire.

Pictura devine vie şi produce adeseori cele mai frumoase efecte când conţinutul ei concordă cu expresia

Scanned with OKEN Scanner

sufletească a privitorului, aflat într-un mediu determinat și într-o situație adecvată.

W. Furtwängler lega autenticitatea interpretării muzicale de capacitatea înțelegerii unei lucrări ca un tot, ca o concepție unică reflectată într-un mod de exprimare, prin care se fac inteligibile toate detaliile, dovedindu-și astfel justețea prin obținerea unui efect profund. Deci, actul recreator presupune fidelitatea redării textului și conținutului pătruns tehnic și emoțional în deplinătate, nu ca o simplă reproducere de sunete, sau asociații sonore, ci ca o lume sensibilă rezultată din urmărirea esenței și a adevărului din conținutul expresiv al lucrării.

Taina artei muzicale rezidă în însuflețirea sunetelor prin virtuozitatea genială a execuției artiștilor interpreți, în scopul atingerii parametrilor spirituali cei mai înalți, pe care îi poate oferi „viața" unei lucrări muzicale. „În acest gen de execuție muzicală gustăm cea mai înaltă culme a vieții acestei arte, misterul admirabil că un instrument exterior oarecare devine organ perfect însufletit și avem în fața noastră în același timp conceperea interioară și execuția ei înfăptuită de imaginația genială, întrepătrunse pentru o clipă și trăindu-și cea mai fugitivă viață, fulgerătoarea lor viață" [40].

Preocuparea pentru artă nu trebuie privită ca un „lux" intelectual, deoarece prin funcția sa, depășindu-și domeniul propriu-zis, primește valoare formativă, ca un stimul de ordin spiritual care a reușit să străpungă învelișul convenției, integrând personalității omenești alături de capacitatea gândirii și a voinței pe aceea a intuiției, prin care sunetele pot fi văzute iar culorile pot fi

---

[40] Hegel, *Despre artă și poezie*, Selecții de I. Ianoși, Ed. Minerva, 1979, București, vol. II, p. 137.

Scanned with OKEN Scanner

auzite, ele deschizându-se larg ochilor şi urechilor spiritului. Dar pentru a găsi înţelesul şi satisfacţia prin artă este necesar să se creeze posibilitatea întreţinerii unui dialog semnificativ, dar şi constructiv cu aceasta, prin putinţa citirii, dar mai ales prin înţelegerea limbajelor curente, specifice exprimărilor artistice, ca o împlinire a necesităţii distinct umane de satisfacţie estetică şi nu numai, deoarece orice operă de artă conţine în ea capacitatea de a ne înlănţui de sensibilitatea creatorului său. „Orice operă de artă ne pune în aceeaşi stare sufletească cu cea în care s-a aflat autorul“ [41].

Artistul se află îndărătul operei sale, care-i reprezintă intimitatea sentimentului în faţa universului.

Orice limbaj artistic semnifică valori ; deci, ceea ce percepem noi este valoarea operei, care tinde de fiecare dată către perfecţiunea satisfacerii propriilor aspiraţii şi a propriului echilibru.

Pictura şi muzica nu se limitează în a semnifica doar ceea ce este văzut şi auzit. Ele au capacităţi mari de a purta povara unor sentimente puternice, de o intensitate pe care alte moduri de comunicare nu le suportă. Importantă devine reacţia privitorului sau a ascultătorului, ca imperativ în realizarea deplinei comunicări prin expresia vizuală sau auditivă. Aceasta presupune o pregătire adecvată din partea participanţilor la schimbul spiritual. Pentru ca arta să devină o formă a fericirii, ea trebuie mai întâi înţeleasă şi apoi iubită.

O caracteristică a artei muzicale şi a picturii rezultă din surpriza receptării, care nu se epuizează niciodată la ultima audiţie sau cu ultima privire. Există o dinamică a acesteia, care cere apropierea de perfecţiunea recep-

---

[41] Afirmă Goethe în *Antici şi moderni*.

Scanned with OKEN Scanner

tării cu fiecare nouă audiție, cu fiecare nouă privire... cele două arte aflându-se în serviciul unei valori supreme, transcedente.

Atât artele temporale, cât și cele spațiale oferă drept constantă irepetabilitatea în actul receptării, care se produce numai în liniște, în singurătatea spiritului, unde se ctitorește imperiul interior, în care necesarmente trebuie atrase gândirea și voința. Numai într-un asemenea context culoarea poate fi auzită, iar sunetul poate fi văzut și amândouă pot fi simțite... desfătându-ne plenar și umplându-ne întreaga ființă cu frunusețea lor, lucru care survine la fiecare nouă întâlnire cu opera de artă, a cărei comunicare nu este niciodată definitivă.

Încercând un raport între arta sunetelor și arta culorii observăm că acesta este spontan și vital, asemenea raportului dintre experiența sensibilă și cea emotivă, ca o impresie, ca un gust, ca o asimilare receptivă, ca o încărcătură inepuizabilă aflată într-o veșnică cercetare, dar niciodată cu un rezultat complet și definitiv.

Transmiterea mesajului existent în opera muzicală are loc direct prin arta interpretativă. În artele vizuale, ea se realizează cu ajutorul cuvântului, care are harul de a mijloci și evoca în mintea și sufletul omului o trăire și o înțelegere similară cu cea a creatorului.

Orice lucrare reprezintă o lume, care-și găzduiește propriul echilibru, din care rezidă și momentul de tranziție spre un nou stadiu conținut de evoluția artistică.

Fantezia interpretului arde și zboară, gândește și clasifică, cu alte cuvinte spiritul său deține calitatea flăcării veșnice în contrast cu judecata sa profundă și rece.

„Dacă umblu printre voi (spune Socrate n.n.) nu fac nimic altceva decât să încerc a vă convinge pe toți, tineri sau bătrâni, să nu vă îngrijiți de trupuri

Scanned with OKEN Scanner

mai presus de orice ; nici să vânaţi cu atâta înverşunare averi, cât să vă osteniţi pentru suflet, pentru felul cum s-ar putea el desăvârşi, căci nu din averi izvorăşte virtutea, ci din virtute izvorăsc averile şi toate celelalte bunuri omeneşti" [42].

---

[42] Platon, *Apologia*.

Scanned with OKEN Scanner

Sonorităţi trecute... sau farmecul unei epoci muzicale ce reînvie răsfoind paginile unui ziar

Simţim o bucurie ce înglobează în sine, măcar pentru un moment, simţul datoriei împlinite, de fiecare dată când găsim prilejul să pomenim de muzicienii vremurilor trecute, care prin osteneala muncii şi talentului lor au pregătit şi au pus temelia edificiului întru împlinirea următoarelor generaţii.

Am socotit că mişcarea muzicală ieşeană aflată la îngânarea dintre secole şi continuând cu primele două decenii din trepidantul nostru veac, în ciuda tuturor greutăţilor întâmplate, s-a înfiripat, uneori atingând cote înalte.

Credem că se cuvine, în orice moment istoric şi din orice unghi de vedere, o privire retrospectivă pe care o datorăm acelora care au adus ca obol viaţa şi truda lor la înfăptuirea unei tradiţii muzicale, cu multe sclipiri, în acest colţ de ţară. Osteneala lor nu merită să fie dată uitării sau, mai grav, să fie desconsiderată de noi, cei prinşi în maşinăriile iscusite ale timpului grăbit, aşezat pe o dischetă, în care, asediaţi de pâlcul informaţiilor, ne ducem traiul.

---

[1] Ne referim la ziarul *Evenimentul* din Iaşi, în perioada anilor 1893—1923. Colecţia consultată se găseşte la Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu" din Iaşi.

Scanned with OKEN Scanner

Putem descoperi lucruri simple, poate chiar aparent banale, dar cu încărcătura tulburătoare de vremuri anterioare, nu întotdeauna aflate sub acoperământul unor auspicii fericite, dar cu mărturia unor vieţi închinate unui viitor promiţător.

Perioada pe care ne-am propus să o investigăm este aceea cuprinsă între anii 1893 (anul apariţiei ziarului) şi 1923. Găsim în paginile sale multe referiri la evenimentele muzicale, exprimate, de cele mai multe ori, prin anunţuri scurte, cu propoziţii concise, care aduc cu ele câte ceva din starea artei muzicale şi din atmosfera timpului.

Care sunt principalele probleme abordate ?

A. Turneele trupelor de operetă sau operă româneşti şi străine ;

B. Spectacole, concerte, conferinţe şi alte manifestări susţinute de personalităţi artistice locale, străine sau de muzicieni români cu mari succese pe scenele lumii, evenimente muzicale locale ;

C. Viaţa Conservatorului ieşean. Succinte aprecieri la adresa producţiilor elevilor, a examenelor. Mişcarea cadrelor ;

D. Rubrica de critică muzicală ;

E. Note legate de evenimentele muzicale care au avut loc pe marile scene ale lumii sau date despre viaţa şi opera unor compozitori ;

F. Manifestări muzicale ale instituţiilor de învăţământ ieşene ;

G. Consemnări din viaţa muzicală a oraşelor moldoveneşti ;

H. Despre activitatea muzicală a românilor aflaţi în străinătate.

Rubricile în care găsim însemnări referitoare la arta muzicală sunt : Teatru — Muzică — Artă, Carnet Be-

Scanned with OKEN Scanner

carre, Cronica zilei, Cronica muzicală, Cronica teatrală, Cronica bisericească, Carnet High-Life, Rubrica artistică etc.

Printre semnatarii acestora enumerăm pe : T. Cerne, G. Gabrielescu, Clement, Ed. Caudella, Th. T. Burada, M. Costin, Jică, Vir., Rândunica, Dan, Frunză, Public ș.a.

Anul 1893 :

A. Pe întreg parcursul lunii aprilie se fac referiri la turneul Trupei de operetă din Craiova și spectacolele sale. În reprezentația cu *Vânzătorul de păsări,* de Zeller, sunt remarcați interpreții : Poenaru, Odesianu, Vlădaia, Fărcășanu, Popescu, Anestin, Tănăsescu. Se vorbește despre același spectacol dat și în beneficiul cântăreții El. Odesianu. În *Mam'zell Nitouche* este semnalată prezența cunoscutei tragediene A. Romanescu, despre a cărei frazare muzicală de excepție se fac referiri în termeni elogioși, subliniindu-se seriozitatea genului operetă. I se aduc ușoare reproșuri artistei, datorate intenției de abandon a acestui fel de spectacol.

Sfârșitul lunii mai înscrie două anunțuri privind viitoarele turnee ale Trupei de operetă italiană, condusă de Salvatore și Arturo Stravolo, și a Trupei de operetă franceză, condusă de Claudius.

Încheierea lunii octombrie aduce cu sine începutul turneului efectuat de Trupa franceză condusă de Glaser, și primul său spectacol cu *Mascota.* Găsim elogii la adresa reprezentației și a distribuției, în prima săptămână a lunii noiembrie, când se fac referiri la premiera (pentru orașul Iași) a operetei *Miss Heyett* de Audran, pe un libret de Boucheron. Cronicarul sesizează aici afinitatea muzicii acesteia cu *Mascota,* oferind exemple, dar sunt

Scanned with OKEN Scanner

scoase în evidență calitățile interpretative. Se comunică cea de a treia reprezentație cu *Le petit duc* de Lecocq, pe un libret de Meilhac și Halevy, în zilele următoare vorbindu-se despre excelența prestărilor din opereta *La Perichole* de Offenbach.

Este interesant să aflăm că în antracte se cântă cu succes cunoscute romanțe și se recită poezii. La insistența publicului trupa susține încă două reprezentații cu *La belle Héléne* și *La vie parisienne* de Offenbach, iar în antracte se vor prezenta monologuri și cântece. Carnetul becarre afirmă că opereta franceză a „galvanizat" Iașul, iar succesul este complet.

Următoarele numere de ziar conțin date despre reprezentațiile trupei, sunt menționați artiștii, cu o descriere a prestărilor de excepție realizate de d-na Mealy, dar căreia cerându-i-se interpretarea *Marseiezei*, a declarat că nu o știe. Relatându-se de la ultima reprezentație, se anunța plecarea trupei la București.

Tot luna noiembrie este martora celor două concerte susținute de corul condus de Nadia Slavianski. Programul a cuprins lucrări de Dragomîjski, Gurilev, Varlamov, Glinka, Kontski, Bortneanski, Tuscianihov și cântece naționale. Calitatea acestui ansamblu este considerată inferioară Corului Mitropoliei. Tot în această lună este consemnat despre succesul Concertului baritonului francez V. Maurel.

Turneul operei italiene cu *Cavalleria rusticana, Otello, Amico Fritz, Paiațe* (lucrări în premieră pentru oraș) și *Hughenoții, Bal mascat, Trubadurul, Aida,* (lucrări care s-au mai cântat în oraș) este anunțat în luna decembrie, când se prevede și concertul pianistului A. Grünfeld, în drumul său spre Rusia.

B. Luna februarie semnalizează apariția lucrării *Serenada* de Al. Ghica, dedicată Principesei Maria.

Scanned with OKEN Scanner

În aprilie se propune schimbarea orei de concert a fanfarei din Grădina Copou între 7 și 10 seara.

Societatea muzicală *Lira română* anunță, în luna august, alegerea președintelui onorific în persoana compozitorului E. Ceaur-Aslan, vicepreședinte fiind baritonul I. Barbu, secretar — I. Dimitriu (elevul lui Caudella) și violoncelistul N. Barbu, iar G. Andrei și Gh. Gheorghiu — membrii. Scopul societății era dezvoltarea gustului pentru muzica națională.

Luna octombrie prezintă recitalele pianistei A. Sion cu program : Beethoven, Chopin, Schüt, Godard, Schumann, evidențiindu-se talentul său și al pianistului E. Mezetti, absolvent al Conservatorului din Bologna cu un program de Caudella, Bach, Liszt, Chopin, Godard și compoziții proprii. Și-au dat concursul profesori și elevi ai Conservatorului.

Luna noiembrie cuprinde Concertul basului C. Georgescu cu concursul Corului Mitropolitan, în vederea sporirii fondurilor Societății Științifice și Literare. Un alt concert este cel al baritonului Mureșianu, ajutat de d-na Eremia și pianistul Narice. Ca fapt monden, este anunțată logodna pianistului E. Potischel cu d-șoara I. Habermann.

C. În luna martie, după ce se arată necesitatea numirii unui nou director la Conservator, în locul profesorului Gros, ieșit la pensie, se consemnează investirea lui Ed. Caudella în această funcție, despre care se afirmă că nu ar fi tocmai nimerită datorită vârstei sale aflată în pragul pensionării.

O serată muzicală la Conservator, susținută de absolventul Gh. N. Gheorghiu cu concursul interpreților N. Mitner, E. Gănescu, E. Maescu, Șt. Dragomir, P. Doria, Wandori și cu un program de Mercadante, Wagner, Haydn, Bizet, Stephănescu, Flondor, Musset are loc în

Scanned with OKEN Scanner

luna septembrie, când sunt comunicate îmbunătăţirile aduse de directorul Caudella, prin deschiderea de noi clase şi organizarea unei orchestre compusă din elevi, profesori şi alte persoane, în vederea dezvoltării gustului pentru muzică. Înnoirile se referă la clasele de pian şi vioară (cu profesori noi) şi la corul condus de Humpel. Sunt propuse în plan serate muzicale lunare, iar de Crăciun organizarea unei producţii. Prima manifestare a elevilor claselor de muzică şi declamaţie se anunţă în luna noiembrie, când întâlnim inserate cuvinte de laudă adresate pianistului şi compozitorului E. Mezetti, subliniindu-se acurateţea execuţiei sale în Chopin şi referiri la stilul său componistic cu influenţe wagneriene.

Prima producţie şcolară, la care participanţii sunt profesori şi elevi, este programată pentru luna decembrie, cuprinzând lucrări de Beethoven, Rode, Mendelssohn, Rossini.

D. Rubrica de critică muzicală a anului a fost în întregime susţinută de Titus Cerne. În luna martie, într-un număr de patru articole întreţine ideea după care progresul artei muzicale se poate obţine prin concertele artiştilor naţionali, prin compoziţii naţionale şi prin cărţi didactice scrise în limba naţională. Deplânge lipsa unei orchestre simfonice la Iaşi şi propune înfiinţarea unui cvartet, care ar dezvolta gustul publicului dornic de reprezentaţii.

Într-un alt articol se referă la inexistenţa unor dascăli autohtoni de muzică, pedagogia muzicală românească fiind invadată de personalităţi străine, care nu au făcut totul pentru ţară. Dintre profesorii români exemplifică pe Stephănescu, Dimitrescu, Musicescu. Cu altă ocazie, dă un răspuns unui cititor al cronicilor muzicale prin care justifică neputinţa emiterii unor aprecieri, la

Scanned with OKEN Scanner

adresa compoziţiilor noi apărute, pe care el nu le-a aprofundat în totalitate.

În articolul „O privire înapoi“ arată că scopul materialelor sale, fără să ia în seamă criticile duşmănoase, este acela de a contribui la înflorirea artei muzicale printr-o pedagogie adecvată reflectată în producţii artistice, în existenţa unei orchestre şi a interpreţilor autohtoni.

Articolul „Un respuns“, apărut în luna aprilie, reprezintă o polemică legată de calitatea pedagogului, ca urmare a materialului publicat de Mezetti în *Ecoul Moldovei* referitor la cronicile sale.

Altă dată ridică problema stării proaste a învăţământului muzical, după treizeci şi trei de ani de existenţă. Face aluzii la modul în care au fost ocupate anumite catedre la Conservator. Îşi continuă ideile din numerele trecute legate de calităţile pedagogice nesatisfăcătoare ale muzicienilor străini.

Şase articole pe parcursul lunii mai abordează situaţia absolvenţilor şcolii muzicale autohtone, care în majoritatea lor fie renunţă la practicarea meseriei, fie îşi caută rost în străinătate. Referitor la spectacolele trupei craiovene consideră că acest gen de artă merită să fie luat în seamă chiar dacă nu exprimă o „artă înaltă“. Articolul „A cui e vina ?“ apare în trei seriale. Starea muzicală a unei ţări se manifestă în producţiile sale, de la simple concerte individuale la concerte de amploare care presupun participarea unui număr mare de cântăreţi şi instrumentişti. Muzicianul nu-şi exercită meseria pentru sine, ci pentru că natura a „implântat“ în el „gustul“ acestei arte. Deci, şcoala de muzică trebuie să militeze pentru formarea grupului de muzicieni necesari oraşului Iaşi.

Scanned with OKEN Scanner

Repunând problema profesorilor străini, necunoscători de limbă, face răspunzătoare școala ieșeană pentru starea muzicii din această parte a țării, prima obligație a cadrelor didactice fiind aceea de formare a interpreților autohtoni. Aduce critici sistemului de inspecții făcut de persoane care n-au nimic comun cu pedagogia muzicală, în înțelegerea metodicii predării și a dinamicii evoluției elevilor. Consideră nejustă politica de cadre prin care uneori sunt înlăturate persoane care-și fac datoria.

În altă cronică muzicală semnalează sosirea Companiei Lirice condusă de Stephănescu, căreia îi adresează cuvinte elogioase. În continuare se referă în termeni aleși la adresa Corului Mitropolitan condus de Musicescu, cu ocazia concertului susținut la inaugurarea noului local al Universității. În rubrica „De la Mitropolie" vorbește despre darea în folosință a sălii de audiție de la acest lăcaș de cult, când au fost interpretate cunoscute lucrări, bine primite de public. Pune problema formării de coruri și la alte biserici, ținându-se seamă și de cuvântul mitropolitului.

Pentru luna iunie, în „Producțiile Conservatorului", observă necesitatea înființării unor noi clase instrumentale. Abordând producțiile de sfârșit de an, consideră că au scăzut în valoare premiile comparativ cu anii 1884, 1885, 1891. Referindu-se la examene, remarcă insuficienta pregătire la clasele de teorie, armonie, canto, unde constată absența repertoriului românesc.

Luna iulie presupune perioada estivală, când teatrele și sălile de concert sunt închise. Propune un program mai bogat, susținut de societățile corale, fanfare etc. Crede că rândurile sale au dinamizat corpul profesoral al Conservatorului, dar critică în continuare repertoriul, pregătirea și interpretarea elevilor. Subliniază aportul unor compozitori ca Flechtenmacher și Burada.

Scanned with OKEN Scanner

E. În luna februarie se vorbește despre premiera, la Milano a operei *Falstaff* de G. Verdi, unde a fost prezent și compozitorul Mascagni, care a repurtat succese cu operele *Cavalleria rusticana* și *L'amigo Fritz* la Berlin, unde le-a dirijat personal.

Se semnalează premiera operei *Medice* de Leoncavallo în luna octombrie, la Milano, și turneul lui A Grünfeld în Rusia, iar la rubrica de știri suntem informați despre reconstrucția Operei Comice de la Paris ; apoi, admirăm umorul sec al redactorului : „Dar Iașul ?... Plictiseală pe toată linia".

Luna noiembrie consemnează înmormântarea, la Petersburg, a compozitorului P. I. Ceaikovski.

Succesul dobândit de opera *Walkiria,* la Lion, este semnalat în luna decembrie, constatându-se cu această ocazie că Wagner este „en vogue" în Franța.

F. În martie se menționează serata muzicală de la Institutul de domnișoare Varlam, programul conținând muzică vocală, instrumentală, cor și opereta *Les mensonges de la marquise* de F. Tourte, evidențiindu-se meritul profesorilor Ed. Caudella și D. Ionescu.

Sunt înștiințate în iunie examenele de pian, canto și festivitatea închiderii anului școlar la Liceul Maria Doamna. Programul bogat cuprinde multă muzică pentru pian la patru și șase mâini cu lucrări de largă popularitate. Reporterul transmite despre succesul producției, dând exemple.

În luna august, Liceul nou de domnișoare al profesorilor asociați informează despre structura învățământului în care „muzica, desenul, pictura sunt cultivate cu deosebită atenție", pentru ca, în septembrie, să publice și lista personalului didactic : Ed. Caudella, profesor la Conservator, profesor și director de muzică ; D. Ionescu, profesor la Școala normală „V. Lupu", muzică

Scanned with OKEN Scanner

vocală. La rubrica de ştiri şcolare este transmis mesajul lui G. Musicescu din cuvântul său ţinut în faţa învăţătorilor, în care demonstra importanţa cântului şi a muzicii naţionale în învăţământul primar. Şi Institutul liceal de domnişoare Iaşi îşi afişează lista corpului profesoral (pentru muzică n.n.) la începutul anului şcolar format din : W. Humpel, profesor la Conservator, pian, canto ; D. Ionescu, muzică vocală ; E. Born, diplomată a Conservatorului din Dresda şi O. Czakert, diplomată a Conservatorului din Lipsca, pian.

La rubrica de noutăţi muzicale din octombrie este specificată introducerea obiectului muzică la toate clasele învăţământului primar. Pentru clasele a III-a şi a IV-a se prevăd studierea primelor noţiuni de muzică, a gamei majore şi minore, cântece pe 1—2 voci (pe note).

H. În luna februarie se reproduce din *Neue Züricher Zeitung* sub titlul „Studenţii români la Zürich" ştirea despre serbarea fondării Societăţii Studenţilor români din Zürich la hotel Continental, unde s-au cântat cântece româneşti.

Anul 1894 :

A. Paginile lunii ianuarie încunoştiinţează publicul cititor despre turneul Trupei de operă italiană condusă de Spetrino, cu opt reprezentaţii. Se propune ca anual să aibă loc o scurtă stagiune.

Turneul Trupei de operă şi operetă germană cu corp de balet este anunţat în luna februarie, fiind afişat şi programul spectacolelor.

Din luna martie până la mijlocul lunii mai se vorbeşte despre turneul Trupei de operetă din Craiova, despre succesele repurtate la Bucureşti şi Galaţi. Sunt semnalate reprezentaţiile : *Voievodul ţiganilor*, *Sărmanul*

Scanned with OKEN Scanner

Ionathan, *Pericola*, și *Fiica tamburului major* (primă audiție la Iași), cu notații elogioase la adresa fiecărui spectacol, unele realizate în beneficiul artiștilor.

La sfârșitul lunii mai și în luna iunie sunt inserate spectacolele Trupei franceze de operetă condusă de Millaud, care a obținut un succes deplin.

Turneul Cvartetului „Oudel", condus de C. Oudel, profesor la Conservatorul din Viena, este semnalat în octombrie, pentru ca în noiembrie să se anunțe Concertul Doria Bary și turneul Trupei române de operetă condusă de Găluşcă și Bodescu. Adnotări laudative la adresa spectacolelor prezentate vor continua și în luna decembrie. În „Carnet High-Life" găsim referiri la adresa pianistului A. Grünfeld a cărui recital a înscris în program lucrări de Bach, Beethoven, Schumann, Wagner, Chopin, Grieg și compoziții proprii.

B. În ianuarie aflăm despre Concertul Georgescu, la care și-au dat concursul Corul Mitropolitan și Șt. Dragomir. Programul a inclus arii din opere, coruri și versuri.

Pentru luna mai este anunțat Concertul lui T. Burada, dat în beneficiul Ligii culturale, la Teatrul Sidoli. Au participat N. Plesnilă — pian, și Ed. Caudella — dirijor. *Uvertura Națională* de Flechtenmacher și *Deșteaptă-te române* pentru cor și orchestră au făcut parte din programul prezentat.

Despre o seară muzicală care a avut loc la Grădina Zimbru, fiind susținută de Muzica militară, aflăm din paginile lunii august. Printre altele s-a interpretat și aranjamentul pentru fanfară, realizat de Lehr (capelmaistrul) la lucrarea lui T. Burada *Cântec ostășesc*, executată pentru prima oară de corul condus de Musicescu la inaugurarea statuii lui Ștefan cel Mare (5 iunie 1883).

În luna octombrie, citim o interesantă intervenție în

Scanned with OKEN Scanner

paginile ziarului despre „Munca fizică a unui pianist", o notă privind efortul fizic depus de acesta în timpul cântului : 110 gr. pentru nuanța de pp și 3 000 gr. pentru nuanța de ff. Aducându-se ca exemplu, *Marșul funebru* de Chopin, se constată că într-un minut și jumătate un pianist folosește o forță de 384 kg.

Recitalul studenților universitari cu concursul lui Caudella are loc tot în decembrie.

C. La Conservator ia ființă orchestra condusă de Ed. Caudella. Sunt invitați să participe toți instrumentiștii orașului, spune anunțul apărut în luna februarie, iar luna lui Mărțișor găzduiește o seară muzical-literară organizată de C. Penel. În aprilie se pregătește producția trimestrială a elevilor Conservatorului sub conducerea și cu concursul profesorilor.

Examenele Conservatorului — luna iunie. Comisia pentru clasa de canto este formată din : Caudella, Burada, Humpel, Lehr, Cerne, Mezetti (pian). Sunt consemnate aprecieri legate de calitățile muzicale ale elevelor. La examenele de pian (Plesnilă), armonie (Musicescu), vioară (Caudella) este elogiată conștiinciozitatea profesorilor, evidențiindu-se un mare număr de elevi.

E. Prima reprezentație a operei *Werther* de Massnet a avut loc la Bordeaux și este anunțată în paginile din luna martie.

F. Este consemnată serata literar-muzicală de la Pensionul Varlam (aprilie), cuprinzând coruri, muzică pentru pian și opereta *Le moulin des oiseaux*.

G. O corespondență din Piatra Neamț, semnată Brum, informează despre concertul cântăreței M. Grigorescu, înștiințând sosirea ei la Iași (luna iulie).

H. Este semnalată în luna aprilie serata muzicală organizată de Societatea Armonia la Cernăuți, având ca scop răspândirea muzicii naționale și bisericești în Bu-

Scanned with OKEN Scanner

covina. M. Grigorescu, proaspătă absolventă a Conservatorului din Milano, a repurtat succese în Italia. Se așteaptă efectuarea unui turneu în țară, se precizează în paginile lunii octombrie.

Anul 1895 :

B. În ianuarie, printr-o notă, este consemnat Concertul dat în onoarea și în beneficiul d-lui Gros. Participanți : Nanu — soprană, A. Sion — pian, T. Burada — vioară și corul condus de G. Musicescu. Se apreciază în mod excepțional interpretarea dată la *Somnoroase păsărele.*

Despre serbarea Societății Armonia prilejuită de aniversarea unui an de existență, cu un concert dirijat de L. Brill, aflăm în aprilie.

Societatea studenților în medicină anunță pentru luna octombrie un concert cu participarea interpreților Schweiger pian și G. Bernova — vioară.

C. În luna aprilie are loc producția Conservatorului și primul Concert popular al orchestrei Conservatorului. Sunt subliniate progresele obținute de elevi și se elogiază activitatea lui Caudella, scoțându-se în evidență și talentul său de orchestrator.

La rubrica „Teatru — muzică — artă" din luna mai, se pune problema înființării unei orchestre permanente la teatrul ieșean.

Iunie este luna în care se desfășoară examenele de la Conservator. O notă arată că la Producția Conservatorului s-a prezentat muzică vocală, muzică instrumentală și orchestra. Programul a cuprins lucrări de Mozart, Wagner, Chopin, Rossini, Beethoven, Bizet, Donizetti, Vieuxtemps, Hummel, Mezetti, dar Clement îl consideră

Scanned with OKEN Scanner

prea lung, observând însă progresele orchestrei. Aduce exemplificări prin lucrări și elevi.

La„ Cronica zilei", în luna octombrie, este comentat concursul de la București pentru ocuparea catedrei de violoncel. Deoarece juriul nu a numit pe nimeni, va lucra ca suplinitor Bursuc.

În luna noiembrie, „Carnetul High-Life" consemnează Producția Conservatorului, din nou este subliniată evoluția elevilor și a ansamblului orchestral. Se vorbește despre Concertul cu arii din opere a d-rei R. Bernelli și d-nii Doria și Mezetti. Are loc Concertul susținut de A. Sion și V. Nanu, la adresa căruia, în cuvinte superlative, se fac referiri în luna decembrie, evidențiindu-se și calitatea de pianist acompaniator a Valeriei Șaban.

D. În cronica lunii noiembrie, Jică atinge problema necesității artei în societate. Afirmă că muzica națională este socotită pe nedrept „barbară", fiind lesne înlocuită cu muzica străină. „Lira română" este Societatea care și-a propus înființarea unei școli de muzică vocală și instrumentală românească, organizarea de concerte, serate muzicale, conferințe, bibliotecă muzicală, revistă muzicală și trimiterea la studii în străinătate a tinerelor talente.

F. În ultima lună a verii, Institutul liceal de domnișoare Iași anunță componența corpului profesoral (muzică n.n.) : W. Humpel, director de muzică și canto, D. Ionescu, muzică vocală, I. Guglberger, M. Lindes, V. Șahan, pian. „...se cultivă artele frumoase, muzica, pictura".

G. În luna august se consemnează „Balul din Peatra", unde Societatea Tinerimea Studioasă a organizat o seară de teatru și concert, urmată de bal. Corespondența specială a ziarului *Evenimentul* din Fălticeni face referiri la reprezentația cu *Mam'zel Nitouche* susținută de

Scanned with OKEN Scanner

Opereta Română, dar cu părere de rău, se constată că sala teatrului este improprie vizionării.

Anul 1896 :

A. Sfârşitul lunii martie şi începutul lunii aprilie marchează turneul Trupei italiene de operă, la teatrul Sidoli. Sunt programate operele : *Norma, Ernani, Rigoletto, Aida, Bal mascat, Fra Diavolo, Lucia di Lammermoor*, dirijor fiind Franchi. Ultimul spectacol a fost dat în beneficiul cântăreţei Bottero. Se vorbeşte în termeni elogioşi în două numere ale lunii mai despre succesul Corului Mitropolitan la Ateneul român. Programul a cuprins multe lucrări de inspiraţie folclorică.

B. Referiri la Concertul Busuioc găsim în luna ianuarie.

Luna februarie : „Cronica bisericească" prezintă „Musicescu şi Corul Mitropoliei". Se constată cu bucurie admiterea vocilor feminine în cor, vorbindu-se la superlativ de participarea corului la slujbă şi la concert. Alte referiri sunt făcute la Concertul pianistului Reisnauer, a cărui program a cuprins Schumann, Liszt, Chopin.

În luna aprilie sunt consemnate două manifestări : Concertul Bursuc, la care au participat Al. Negruţi — pian, Gh. Obreja — flaut, T. Popovici — voce ; şi Concertul violonistului Huberman acompaniat la pian de Fuchs, care, în luna mai este apreciat drept „sublim !". Întâlnim aici şi referiri la programul corului Sf. Spiridon condus de T. Cerne.

Anunţul Concertului A. Kneisel are loc în august.

Se afirmă că monotonia căzută peste Iaşi a fost înlăturată odată cu Concertul Brindis, care s-a desfăşurat în septembrie. Şi-au dat concursul Nilda şi Bursuc.

Scanned with OKEN Scanner

Ziua de 3 decembrie marchează inaugurarea noului local al Teatrului Naţional la Iaşi. S-a prezentat vodevilul *Cinel-Cinel*, interpreţi fiind A. Pruteanu, E. Botez, D. Constantinescu şi V. Nilda, acompaniată de orchestră.

C. Luna februarie. Sunt felicitate cadrele didactice în urma Producţiei Conservatorului. *Fantezia-capricio* de Ed. Caudella este considerată o lucrare bună. Se impune un studiu mai în amănunţime la orchestră. Dar, din dorinţa de a nu descuraja, semnatarul nu insistă pe imperfecţiuni.

D. Rubrica de critică muzicală este susţinută de T. Cerne şi Gabrielescu. În ianuarie, T. Cerne face o cronică la Concertul Gemma Bellincioni, pe care-l consideră „echivalentul unui trimestru de şcoală", datorită calităţilor tehnice etalate şi interpretării date. Acompaniamentul a fost susţinut excelent de Kugel (Viena). Este remarcată contribuţia violoncelistului Busuioc. În alt număr, găsim consideraţii la reprezentaţiile Trupei lirice, cu referiri la succesul operei *Mignon* de A. Thomas. Despre glasuri afirmă că sunt destul de bune, dar se arată nemulţumit de prestaţiile orchestrei locale, care ar fi avut nevoie de un număr mai mare de repetiţii. Cu tristeţe, în final, face afirmaţia : „O trupă bună nu vine la Iaşi". Gabrielescu, la rândul său, se ocupă de spectacolul *Carmen,* apreciind vocea protagonistei Zevord, căreia îi sunt necesare eforturi în vederea îmbunătăţirii jocului. În consideraţiile sale se referă la toţi interpreţii. Orchestra, incompletă, este suplinită de pian. Acelaşi critic face cronica la *Doi soldaţi români* şi *Le grand Mogol.* Nu vede o combinaţie fericită de spectacol român-francez, rezultatul fiind în detrimentul artiştilor români. Opereta *Le grand Mogol* de Audran a dat posibilitatea artiştilor francezi să-şi afişeze talentul şi

Scanned with OKEN Scanner

au avut succes. Piesa prestată de artiștii români nu s-a ridicat la același nivel.

Tot Gabrielescu, în februarie, la Cronica teatrală, semnează „Un comte-rendu telegrafic" asupra ultimelor patru spectacole susținute de Trupa franceză cu : *Manon, Mascota, Traviata, Le grand Mogol.* Din nou subliniază calitatea vocală a interpreților și se arată nemulțumit de orchestră și șeful ei.

F. În luna august Institutul Froebelian informează despre studierea francezei, germanei și pianului, iar în reclama Institutului de domnișoare se anunță componența corpului didactic : W. Humpel, canto și pian, M. Lindes, diplomată a Conservatorului din Dresda, E. Klausnitzer, diplomată a Conservatorului din Pesta și V. Șahan — pian.

G. *Evenimentul* în Botoșani consemnează Concertul de la grădina Varnav. Interpreți : Filip — vioară, Penescu — pian. În program : Kreutzer, Chopin, Wieuxtemps, Paderevski, Beethoven.

Anul 1897 :

A. În luna ianuarie sunt înștiințate turneele a trei trupe. Trupa operetei franceze, de la prima reprezentație cu *L'enlevement de la Toledad* de Audran a marcat succes, sunt numiți protagoniștii. Spectacolul cu *Mascota* reprezintă o altă reușită, se fac aprecieri la adresa artiștilor. Anunțul spectacolelor cu : *Madame Favart* și *La petite chariee,* apoi seria a II-a cu alte cinci reprezentații : *La belle Héléne, Gilette de Narbonne, Bocaccio, L'oncle Célesten, Le coeur et la Main.* Întâlnim notița care aduce la cunoștința publicului prezența Trupei de operă bucureșteană cu concursul cântăreței Ada Adini. La Teatrul Sidoli este semnalată reprezentația Trupei de varietăți de la teatrul Boulevard din București.

Scanned with OKEN Scanner

B. Cântăreaţa El. Theodorini este de actualitate în filele ziarului pe tot parcursul lunii ianuarie. Apare programul concertului, la care participă şi cântăreaţa Mărculescu. Interesant este îndemnul adresat publicului de a participa la acest concert, dar mai ales de a sosi la timp pentru spectacol, cei întârziaţi fiind primiţi în sală doar în pauze, conform uzanţelor străine. Împreună cu Trupa de operă din Bucureşti, artista va cânta în *Cavalleria rusticana* şi *Carmen*, spectacol considerat „o sărbătoare artistică", cu elogii la adresa glasului şi al jocului. Sunt stipulate date biografice. Reprezentaţiile cu *Gioconda*, *Lucrezia Borgia* şi *Norma* s-au desfăşurat în luna martie, când, în câteva rânduri, s-a vorbit despre reuşita lor şi despre calităţile de excepţie cu care era înzestrată artista.

În aceeaşi perioadă este anunţat cel de al 52-lea Concert coral Musicescu. Programul cuprinde muzică clasică şi religioasă executată de corul mixt, corul de femei, corul bărbătesc, cu participarea orchestrei Conservatorului. La finele aceleiaşi etape este anunţat Concertul corului Sf. Spiridon, condus de T. Cerne, cu participarea profesorilor Aurescu, Bursuc, Cirillo, Scorpan, Soceanu.

În luna aprilie, printr-o notă scurtă legată de protagonistă, se anunţă Concertul Vlădaia.

F. Serbarea muzical-literară de la Liceul Internat are loc în luna aprilie. Spicuim informaţii privind existenţa unui cor format din 42 de elevi, interpreţi la pian, vioară, flaut. Un alt anunţ se referă la Concertul muzical de la Institutul Humpel. Sub titlul „Concursul de muzică" se afişează examenele pentru ocuparea catedrelor de muzică de la Gimnaziul Al. cel Bun, Liceul Naţional şi la alte gimnazii din provincie. Comisia : Caudella, Musicescu, Aurescu.

Scanned with OKEN Scanner

G. O corespondență din Piatra-Neamț ne informează în cuvinte elogioase despre Concertul coral susținut de Societatea Cultura (luna aprilie).

Anul 1898 :

A. La sfârșitul lunii februarie începe turneul Trupei italiene de operă la Iași. Sunt inserate câteva cuvinte la adresa spectacolului cu *Trubadurul,* care a avut loc la Galați. Repertoriul trupei pentru acest turneu conține un număr de 10 opere dintre cele mai cunoscute. O notă elogioasă este adusă spectacolului cu *Aida.* În aceeași perioadă, Corul Mitropolitan se afla la Chișinău, unde a susținut două concerte încununate de succes.

Turneul Trupei de operetă germană condusă de Zeller, care în cele din urmă și-a anulat venirea, din motive de boală, era anunțat în noiembrie.

B. Debutul lunii ianuarie se face cu un scurt anunț : „Darclée la Iași". Sunt aduse elogii cântăreților români și se încunoștiințează despre spectacolele cu *Traviata* și *Faust.* Referitor la acesta, reporterul spune că „spectacolul, opera și interpreta au fost sublime". În paginile ziarului a apărut chiar o poezie închinată artistei, intitulată *Celebrei Dive,* iar Tinerimea română, considerând o mare festivitate reprezentațiile celebrei Darclée, a luat hotărârea „de a veni la teatru în ținută de gală". Apoi, o notă scurtă anunță plecarea artistei de la Iași.

În paginile lunii februarie, sub titlul „O serbare artistică", este prezentat programul cântăreței L. Beeth și a pianistului Fuchs, apoi Concertul Cara cu un program : Saint-Saens, Mascagni, Verdi, Wagner, pentru ca, în mai, să fie consemnat Concertul Popovici, cu concursul interpreților Donici, Mezetti, Ionescu, Zingher.

Scanned with OKEN Scanner

Este înştiinţat publicul, în primele zile din octombrie, despre Concertul Enescu, remarcându-se talentul ieşit din comun al tânărului violonist.

Luna noiembrie prezintă Concertul Avianu, proaspătă absolventă a Conservatorului din Milano, care stă alături de Darclée, Theodorini, Nuovina ş.a., cu un program Rossini, Verdi, Thomas. Îşi dă concursul violonistul C. Flesch. Semnalăm Concertul harpistei Casseli şi Concertul T. Burada, cu concursul lui Meisner. În partea a II-a, conferinţa lui Burada, *Rămăşiţe româneşti în Galiţia*, fiind prezentate obiceiuri, originea locuitorilor, nume de sate, pâraie şi râuri, nume şi prenume, cuvinte, toate, atestând existenţa românilor pe acele locuri.

Luna decembrie aduce cu sine anunţul : „Dl. Xenopol compozitor !“ Se relatează cum cunoscutul istoric şi-a cântat la o petrecere două dintre compoziţiile sale : *Sonet* pe cuvinte de Fr. Copee şi *Unde eşti ?* pe cuvinte de Şerbănescu.

C. Două sunt consemnările pentru luna aprilie : Producţia care se consideră a fi o reuşită şi „Marea festivitate artistică a unei seri“, care se referă la spectacolul dat în beneficiul profesorului Bursuc de la Conservator, cu participarea orchestrei, a corului, a interpreţilor instrumentişti şi vocali.

În luna examenelor se specifică desfăşurarea acestora la clasa de pian (Plesnilă), cu comisia formată din : Caudella, Humpel, Bursuc, Sion, Aurescu, fiind date şi numele elevilor ; clasele de oboi şi clarinet (Aurescu, Cirillo), comisia fiind formată din : Caudella, Humpel, Cirillo. În continuare, sunt notate numele elevilor.

F. Serata Liceului Internat din luna martie, unde s-a distins corul condus de Aurescu şi interpreţii de la pian şi vioară.

Scanned with OKEN Scanner

G. Este consemnată Producţia, din luna iunie, a elevilor Liceului Laurean din Botoşani, condusă de profesorul V. Henry şi Producţia de la Externatul secundar de fete condusă de profesoara El. Manu.

În luna august sunt semnalate : Concertul de la Ungheni condus de învăţătorul Toma, dat în folosul şcolii de la Mânzăteşti ; la Roman Concertul Regimentului nr. 14 ; şi la Botoşani, unde, în grădina hotelului francez, d-l şi d-na Haimey D'Argent joacă *La talisman* o sumă de „şansonete comice franceze".

H. Citim în luna martie spicuiri elogioase culese din cotidianul *L'assarabets* la adresa Corului Mitropolitan şi a dirijorului său. Este semnalată căldura publicului şi scrisoarea de mulţumire pe care Musicescu a adresat-o cetăţenilor Chişinăului.

Am gândit o mică pauză în acest excurs dens şi aparent arid, căruia i-am ataşat propria emoţie, prin încercarea de „materializare" a sunetelor, a muzicii, în timpul lecturii şi apoi în timpul redactării, cu scopul de a le face cât mai prezente, pentru a le simţi viaţa... o scurtă oprire, un punct de odihnă al minţii şi sufletului înaintea demarării în cursa spre sfârşitul perioadei propuse, credem că este bine venită cititorului.

> *„Cine iubeşte pe fratele său rămâne în lumină şi sminteala nu este în el. Iar cel ce urăşte pe fratele său este în întuneric şi umblă în întuneric şi nu ştie încotro se duce, pentru că întunericul a orbit ochii lui !"* [2].

---

[2] Sf. Ioan, Întâia epistolă sobornicească, cap. 2, 10—11.

Scanned with OKEN Scanner

Anul 1901 :

A. În luna februarie găsim notate în rubrica De la teatru, date despre Trupa franceză care a prezentat publicului opereta „*Madame Mephisto* de Blondeau şi Monreal.

Noutatea lunii lui Cuptor este marcată de „Turneul Corului Metropolitan". Cititorii sunt informaţi despre deplasarea formaţiei la Atena, cu două concerte (la Curtea Regală şi la Teatrul Naţional) ; şi la Constantinopol, cu alte două concerte, dintre care unul este prezentat în faţa sultanului la Ildiz Kiosk. Apoi turneul continuă la Belgrad şi Sofia, unde se concertează la cele două Curţi Regale. Dacă în Turcia vor fi semnalate noi cazuri de ciumă, corul va pleca direct la Roma. La întoarcere este programată vizitarea Vienei. Începutul turneului marchează şi primele concerte susţinute în ţară la Vaslui, Brăila, Galaţi, Constanţa. Corul este compus din 62 de persoane, urmează lista cu numele coriştilor.

B. Păşind în noul an este remarcată „Serata de la d-ul Găvănescul", o întâlnire muzicală organizată în casa distinsului profesor universitar, la care au participat studenţii : D. Stavropol — chitară, T. Fotino — flaut, D. Carp — flaut, D. Dimitriu — voce. S-au interpretat piese româneşti.

O problemă viu discutată este „Călugărirea lui Musicescu". Subiectul acestui articol priveşte trecerea compozitorului în rândul înaltului cler. Tema a fost abordată în saloanele Mitropolitului, dar alegerea laicilor în rangul de Archierei impune uzanţe speciale. Gh. Popovici îşi pune întrebarea dacă G. Musicescu este mai folositor ţării în haină clericală, concluzionând că în această postură are acces doar la un anume gen de muzică.

Scanned with OKEN Scanner

O altă manifestare este Serata muzical-literară organizată de Societatea studenţilor universitari Solidaritatea. Şi-au dat concursul Fl. Tatos, Th, Burada, St. Dragomir, E. Mezetti, D. Gorianz cu un program de muzică instrumentală.

Februarie debutează cu „Audiţiune muzicală", un anunţ care arată intenţia profesorului Găvănescul de a organiza săptămânal, în localul Seminarului Pedagogic, câte o audiţie muzicală la care pot participa studenţi, profesori şi alte persoane capabile să execute lucrările marilor maeştrii la pian, vioară, violoncel, voce etc. Aula Universităţii a fost martora unei conferinţe despre muzica populară şi cântările bisericeşti, susţinută de G. Musicescu. Corul Mitropoliei a făcut exemplificările. Un alt titlu „G. Musicescu şi Reuniunile de cântări din Banat" aduce cu sine date privind personalitatea muzicianului. Astfel reuniunea de cântări a plugarilor români din Hodoş aduce la cunoştinţă actul de donaţie către biblioteca Reuniunii pe care compozitorul l-a făcut cu o colecţie personală de coruri mixte şi pian, bisericeşti şi naţional-lumeşti. În semn de recunoştinţă, la adunarea generală toţi membrii, aflaţi în picioare, au strigat de trei ori „Trăiască Gavriil Musicescu spre fala neamului românesc !" Adunarea aduce astfel cea mai profundă mulţumire şi „laudă protocolară", publicată în ziarele *Drapelul* şi *Foaie Diecezană*. Portretul înrămat al compozitorului este aşezat în sala de repetiţie. Se expediază acestuia o fotografie a corului şi o copie după protocolul adunării. Din cauza regimului austro-ungar, compozitorul n-a putut fi numit membru de onoare a Reuniunii.

O producţie studenţească cu o orchestră formată din 15 de persoane şi interpreţi de muzică vocală şi instrumentală este semnalată la Seminarul Pedagogic.

Scanned with OKEN Scanner

Luna aprilie consemnează Concertul Gemma Mezetti și S. Dragomir, cu concursul artiștilor : A. Teodoru, M. Caudella, D. Gorianz, Stupcanu. În program : Delibes, Popper, Meyerbeer, Saint-Saens, Caudella etc. ; și Festivalul Verdi organizat de Asociația artiștilor ieșeni și Colonia italiană.

Articolul „D-ul Burada și Muzeul Național din București" se referă la donația de instrumente populare (două buciume, un bucium întors, șase cavale, fluere, tilincă, fluere gemene, trișcă, alte tipuri de fluere, chitară, buhai, vioară ș.a.), adunate în timpul peregrinărilor efectuate de folclorist. Consemnarea apare în luna iunie, când este înregistrată și donația de 1 000 lei făcută de proprietarul Nestor Cincu, pentru Corul Mitropolitan, cu prilejul unei vizite la o repetiție.

Plină de evenimente se dovedește a fi ultima lună a anului. Aflăm despre Noua societate muzicală studențească, la care pot adera și amatorii de muzică. Scopul fiind acela al cultivării gustului muzical, se propun întâlniri săptămânale și repetiții cu formații camerale. Sunt numiți membrii fondatori, membrii onorifici, componența comitetului și cotizația. Este anunțată prima manifestare cu muzică de cameră instrumentală (cvartet, trio, etc.). Se anunță un concert dat în folosul Societății studenților în medicină cu un program de muzică instrumentală și vocală.

Th. Burada ține conferința *Priveghiul morții* referindu-se la obiceiurile care însoțesc înmormântarea. Exemplele sunt culese din jud. Suceava com. Neagra-Șarului, Bucovina, jud. Argeș plasa Oltul, jud. Putna plasa Vrancea, iar înregistrarea prezentată redă fluerul unui cioban din com. Tichiriș.

Societatea muzicală Doina își anunță concertul „De sărbători", la Aula Universității.

Scanned with OKEN Scanner

C. Luna mai aduce cu sine o informație alarmantă, scrisă cu litere de-o șchioapă „Desființarea Conservatorului" datorată scoaterii la pensie a profesorilor Ed. Caudella, Th. Burada și G. Musicescu, a lichidării catedrelor de clarinet, fagot, trompetă, tombon în paralel cu introducerea taxelor școlare.

„Examenele la Conservator" (luna iunie) specifică clasele, comisiile și elevii.

Anunțul privind începerea înscrierilor la Conservatorul de Muzică și Declamație îl găsim notat în luna august, când se menționează și acțiunea de „reorganizare" a instituției, ca urmare a demisiei directorului Caudella și a numirii în funcție a lui Musicescu. Acesta propune : reforma și îmbunătățirea unor clase, existența unui regulament interior care să prevadă drepturile și îndatoririle cadrelor didactice și ale elevilor. Înființarea unui ansamblu vocal și instrumental capabil să susțină producții la interval de două luni, pentru cultivarea în rândul publicului a dragostei pentru frumos. În luna octombrie aflăm că G. Musicescu, directorul Conservatorului, a luat inițiativa constituirii unei orchestre formată din profesori și elevi, susținerea lunară de audiții, precedate de o conferință cu subiect muzical care să intereseze publicul.

E. La începutul anului sub titlul „Verdi în agonie" este semnalată boala compozitorului, câteva date biografice completează textul, pentru ca în luna februarie să se înregistreze decesul marelui muzician.

F. „10 Mai la Iași" marchează manifestările corurilor școlare din Grădina Copou.

Institutul liceal de domnișoare își anunță (în luna august) numirea noului personal didactic (muzică) compus din : Ed. Caudella, I. Meissner, H. Andrei, G. Teodoreanu.

„Producția Liceului Internat", sub acest titlu este consemnată manifestarea muzical-literară care a avut

Scanned with OKEN Scanner

loc înaintea sărbătorilor de iarnă. Semnalăm prezența în program a formației orchestrale condusă de P. Nicoleanu, și a corului condus de Aurescu.

G. Este remarcat la Huși Concertul Vlădaia cu concursul elevei A. Mihăilescu de la București.

Anul 1902 :

A. Începutul anului debutează cu turneul teatrului An der Wien, a cărui trupă, formată din 60 de persoane, are programat un număr de 5 reprezentații. În luna martie sunt prevăzute spectacolele *Traviata* și *Norma* cu Trupa de operă din București.

Despre Concertul tenorului Naval de la Opera Imperială din Viena, în programul căruia este inclusă muzică de : Wagner, Donizetti, Puccini, Schubert, Pergolesi, R. Strauss, Wolf, Massenet aflăm în luna noiembrie. Sunt consemnate date despre protagonist cu spicuiri din ziare străine și sunt aduse elogii la adresa concertului acompaniat de Fuchs.

În aceeași perioadă este anunțat Concertul Slavianski, cu un program de 16 piese (cântece naționale, religioase, moderne etc.). Datele biografice și selecțiile din presa străină completează știrea.

B. „O carte interesantă" este titlul care suscită interesul publicului cititor, fiind vorba de prezentarea lucrării *Istoria orașului Uzdin* de M. Vaclavek (luna ianuarie). Din pagina 312 a cărții aflăm că în anul 1893 orașul a fost vizitat pentru a doua oară de Th. T. Burada, profesor la Conservatorul din Iași, care a dat la iveală lucrarea *O călătorie la românii din Valahia Mare*. În concertul pe care l-a susținut cu acel prilej, a cântat cântece românești. Se arată în continuare că la Expoziția națională de la Praga, care a avut loc în anul 1895, Burada

a obținut deosebite succese interpretând muzică românească.

Articolul „Steagul lui Ștefan cel Mare" relatează despre lucrarea lui Th. Burada *O călătorie pe Muntele Athos*. El face o descriere amănunțită a mănăstirii și a odoarelor existente, referindu-se la cele două steaguri care au aparținut vestitului domnitor. Susține autorul că acest lăcaș sfânt deține izvoare de preț legate de istoria românilor, care merită să fie studiate în amănunțime, motiv pentru care, Burada va cere guvernului să trimită" o comisie istorică și artistică" în vederea cercetării zidurilor, inscripțiilor, pomelnicelor etc.

În luna martie înregistrăm intenția Asociației generale a artiștilor de a organiza un mare festival artistic.

Recepționăm, în septembrie, un anunț privind un „Curs de piano" al profesoarei E. Drăghici (diplomată a Conservatorului din Berlin).

Dacă coloanele lunii octombrie sunt ocupate cu Concertul tenorului I. D'Exarque, la care își dau concursul G. Mezetti, tragediana A. Barsescu și E. Mezetti la pian, pentru noiembrie semnalăm apariția unei noi publicații ieșene, revista *Carmen Silva,* care cuprinde în conținutul său articole și știri muzicale, teatrale și arte frumoase.

În noiembrie asistăm, în sala Teatrului Național, la Concertul violonistului Fr. Ondricek și a pianistului I. Famera. Programul cuprinde lucrări de : Bruch, Schumann, Tartini, Caudella Paganini.

Concertul cântăreței E. Tacu, cu concursul lui E. Mezetti, D. Gorianz, Theodorini s-a desfășurat în luna decembrie, când a avut loc și conferința *Datini de Crăciun* prezentată de Th. Burada. Acesta observă mulțimea datinilor strămoșești și a celor cu conținut religios care se petrec la sărbătorile Crăciunului. Se referă la acele datini a căror existență a fost semnalată în jurul anului 1650

Scanned with OKEN Scanner

(Florile dalbe, Colinde). Copacul este un obicei nou, introdus după model străin. Reclamă tendința de înlăturare a obiceiurilor strămoșești și introducerea altora care ne sunt străine.

C. Anunțul privind cea de a treia Audiție a anului școlar, o reținem pentru luna februarie, acompaniamentul fiind realizat de A. Ciolan. În aceeași perioadă s-a desfășurat și Concertul violoncelistului D. Gorianz, cu un program : Rubinstein, Caudella, Scarlatti, Schubert, Godard, Popper.

Dacă în luna mai apare anunțul examenelor de sfârșit de an, programate pe discipline de învățământ, în iunie se menționează numele promovaților și a premiaților pe specialități, fiind consemnată și Producția finală de la Teatrul Național, în programul căreia s-a înscris muzică vocală, muzică instrumentală și cor.

Luna septembrie specifică în coloanele sale „Solemnitatea deschiderii Conservatorului din Iași", o deschidere fastuoasă cu participarea distinselor fețe bisericești și a Corului Mitropolitan. Cuvântarea lui Musicescu s-a referit la rolul educației muzicale și legătura acesteia cu actul general educativ. Au participat oficialități ale culturii ieșene.

Sala Conservatorului a găzduit în luna noiembrie Concertul flautistului L. Zingher cu concursul lui D. Gorianz, E. Mezetti, A. Ciolan ; și un matineu muzical organizat de Societatea corală „Armonia".

Este apreciată organizarea unei Producții muzicale în scopul ajutării colegilor lipsiți de mijloace materiale. Programul a înregistrat interpreți la pian, vioară, violoncel, corn, canto și participarea orchestrei.

G. Însoțit de cuvinte elogioase semnalăm Concertul de la Slănic (iulie) susținut de Ch. Blechner — pian, M.

Scanned with OKEN Scanner

Neculau — voce, V. G. Ghiorghiu — vioară, M. Poslușnic — voce.

La Târgu-Neamț, în luna august, a avut loc Balul muzicii organizat în folosul orchestrei care delectează spectatorii din grădina publică.

În decembrie, semnalăm la Piatra-Neamț un Festival artistic, considerat de localnici drept o sărbătoare care s-a desfășurat la teatru, cu participarea formației corale condusă de Petreanu, un sextet instrumental, E. Goldner — pian, Wexler — bariton. În aceeași perioadă a avut loc și spectacolul cu *Trubadurul* prezentat de Opera italiană condusă de Gonzales.

Anul 1903 :

A. Întâlnim cuvinte de laudă, inserate la mijlocul lunii februarie, la adresa spectacolului *Mascota* al Trupei de operetă română.

Spectacolele de operă dețin întâietatea în a doua jumătate a lunii martie. Astfel, Teatrul Național urmează să fie gazda reprezentației cu opera *Ernani*. Citim un rezumat al subiectului acesteia. După ce a repurtat succese la București, trupa Operei din Praga, va juca la Iași spectacolele cu *Mireasa vândută* și *Dama de pică*. La rândul ei, Opera italiană își prezintă seria reprezentațiilor.

În luna octombrie se înscrie Concertul pianistului Bascoff, care a obținut succes în capitală.

B. Un eveniment artistic al lunii ianuarie este Concertul Caudella. Artistului, care și-a legat destinul de orașul Iași printr-o muncă de 40 de ani, îi sunt adresate cuvinte de prețuire.

Scanned with OKEN Scanner

Printr-un anunţ apărut în luna martie, cititorii sunt informaţi despre intenţia baritonului Popovici de a concerta la Iaşi.

Concertul pentru *Tribuna*, este manifestarea din luna aprilie, în beneficiul ziarului sibian, cu concursul lui Caudella Burada şi Mezetti.

Societatea de gimnastică şi muzică, fondată de profesorii de specialitate, îşi arată disponibilitatea pentru toate persoanele care sunt preocupate de dezvoltarea fizică armonioasă şi cultivarea gustului muzical (iunie).

În luna octombrie consemnăm Concertul baritonului A. Eliade, acompaniat de pianistul Th. Fuchs. Urmează programul şi câteva cuvinte la adresa calităţilor sale artistice.

Concertul pianistului E. Sauer, elev al lui Rubinstein, este anunţat în luna noiembrie. Sunt inserate date biografice şi programul care cuprinde lucrări de : Rameau, Beethoven, Chopin, Schumann, Liszt, Sauer. De la Asociaţia generală a artiştilor se propun doi noi membri în persoana lui A. Moldrich, profesor la Conservator şi R. Botez. Se pune în discuţie starea critică a vieţii muzicale, lipsa spiritului de asociaţie între artiştii muzicieni. Se propune organizarea unor după-amieze literar-muzicale gratuite, în vederea cultivării gustului pentru artă.

În paginile ziarului din 10 decembrie, citim cu stupoare anunţul morţii lui G. Musicescu. Gordon publică *Lui Gavril Musicescu (în ziua morţii sale)*. Discursul funerar ţinut de E. Mezetti apare în ziarul din 12 decembrie.

C. Este consemnată Producţia de primăvară a claselor de pian, canto, violoncel, flaut, cor, orchestră.

În luna mai Conservatorul găzduieşte Concertul pianistului Cervasio de la Conservatorul din Neapole.

Scanned with OKEN Scanner

„Musicescu și profesorii Conservatorului“ este informația din octombrie, ca urmare a raportului făcut de Musicescu către ministrul instrucției, prin care cere introducerea unor obligații neprevăzute de regulamentul corpului profesoral, în scopul întăririi disciplinei și a ordinii. Din tot raportul s-a aprobat obligativitatea profesorilor de a participa la deschiderea anului școlar, la producțiile de la 10 Mai și finele anului. A fost convocat Comitetul Conservatorului, iar E. Mezetti a criticat raportul întocmit fără avizul corpului profesoral.

D. În luna martie se semnalează apariția lucrării *Istoria muzicii* de A. Popov și N. Ionak, eleve ale Conservatorului ieșean. Cartea este dedicată profesorului G. Musicescu.

La rubrica „Opera bohemă“ sunt rezumate subiectele operelor *Rigoletto* și *Dama de pică*.

Ed. Caudella, în luna noiembrie, adresează o scrisoare redacției ziarului, prin care aduce „completări“ articolului lui Lebell din revista Arta, referitor la orchestra Conservatorului care a participat la inaugurarea noii clădiri a Teatrului Național, reamintind și repertoriul cântat atunci.

F. Elogii la adresa Producției de la Institutul liceal, găsim la sfârșitul lunii martie.

G. Din Brăila sunt inserate câteva cuvinte asupra Audiției V. Crittia și elevii săi — pian (martie).

La Botoșani un Concert instrumental cu H. Olivenbaum — pian și Leonescu — vioară (aprilie).

„Un concert militar la Strunga“, se intitulează informația din luna august, susținut de corul soldaților din Regimentul 2 geniu din Focșani, condus de C. Anastasiu. Programul a cuprins cântece românești.

H. Sub titlurile „Din succesele compatriotului nostru Popovici în America“ și „Marele succes al lui Popovici

Scanned with OKEN Scanner

la opera din Viena „sunt inserate extrase cu referiri elogioase la adresa vocii de excepţie a artistului publicate în : *New-Yorker Zeitung*, *Die Reichswehr* şi *Neue Freie Presse* (aprilie).

Anul 1904 :

A. Marcăm în debutul anului cuvinte de apreciere la adresa spectacolelor Trupei N. Poenaru.

B. La Cronica teatrală a lunii februarie, spectacolul cu *Olteanca* este considerat o sărbătoare a muzicii naţionale.

Sfârşitul lui martie şi începutul lui aprilie se ocupă de Concertul cântăreţei Theodorini şi a tenorului Dhanti. Urmează programul.

Două evenimente marchează luna mai. Concertul basului Stupcanu şi al sopranei G. Mezetti, cu evidenţierea calităţilor lor vocale ; şi Jubileul-Burada, la 50 de ani de activitate. Citim cuvântul lui St. Dragomir şi poezia scrisă de L. Cerchez *Trăiască naţia română şi cântecele romăneşti, închinată d-lui T. Burada cu ocazia jubileului său.*

În octombrie, remarcăm Recitalul pianistului Roul Pugno pentru ca în luna următoare să semnalăm Concertul violonistului Kneisel. Din *Le Figaro* sunt extrase referiri la talentul său extraordinar, la tonul, tehnica şi interpretarea sa.

În ultima lună a anului marcăm Recitalul harpistei Coandă-Caseli, de la Conservatorul din Bucureşti.

C. Producţia claselor de pian, vioară, violoncel, flaut, din luna ianuarie, este însoţită de apreciere.

„În chestiunea Conservatorului", problema care preocupă luna februarie, este numirea lui Teodorescu, elev în anul II de studiu, de către Comitetul muzical la ca-

Scanned with OKEN Scanner

tedra de armonie. Aceasta apare ca o jignire adusă corpului profesoral. Subordonarea instituției politicii, atrage după sine desființarea sa, continuă semnatarul. Ministrul Haret cere baritonului Popovici să preia conducerea instituției de învățământ. Acesta condiționează acceptul de înființarea la Iași a unui corp de operetă.

Iunie, luna examenelor le prezintă pe cele ale clasei de pian A. Varlam, elogiindu-se profesoara și elevii.

Citim un anunț din luna septembrie, referitor la elevii Conservatorului, care se pregătesc pentru predarea muzicii vocale și a dirijatului coral. Aceștia în mod obligatoriu trebuie să urmeze cursurile de canto.

La Audiția muzicală a lunii noiembrie este prezentă orchestra condusă de Cirillo, corul condus de S. Teodoreanu, și cvartetul condus de Theodorini.

D. „O operă românească *Olteanca*". Autorul E. Mezetti, referindu-se la spectacolele de operetă prezentate la Iași adeseori sub nivelul mediocru, vede în montarea lucrării un grandios act artistic românesc pe care istoria muzicii îl va consemna drept un punct de referință (februarie).

Rubrica Cronica muzicală a lunii octombrie face referiri la succesul spectacolului cu opera *Traviata*, prezentată de Trupa română, unde toți interpreții, exceptând D'Asti, sunt foști elevi ai Conservatorului bucureștean. În mod special sunt evidențiate prestațiile tenorului Bărcănescu și ale baritonului Ghimpețeanu.

F. Începutul anului școlar demarează cu anunțul constituirii corpului profesoral de la Institutul liceal de domnișoare și de la Institutul liceal de domnișoare Humpel. Printre profesori semnalăm pe Ed. Caudella, E. Mezetti, T. Burada ș.a. Ultima lună a anului menționează serbarea de la Externatul secundar de fete, fiind evidențiat ro-

Scanned with OKEN Scanner

lul profesoarei de muzică El. Chirilă, care a prezentat un cor pe trei şi patru voci.

G. „Evenimentul în provincie“ semnalizează la Botoşani Serbarea Ateneului.

Anul 1905 :

A. Luna noiembrie este marcată de reprezentaţiile Trupei de operetă condusă de Grigoriu, cu însemnări privind prestaţiile acesteia, pentru ca în următoarea lună să găsim informaţii despre Trupa de operetă Marinescu, în al cărei repertoriu aflăm înscrisă şi o lucrare de Mezetti. Cu exemplificări se fac referiri la jocul interpreţilor.

B. Începutul anului debutează cu Concertul tenorului W. Alberti, acompaniat de E. Mezetti. Este scoasă în evidenţă frumuseţea interpretării.

În luna februarie se constată o mică participare a publicului în sala de concert ; apoi la Cronica muzicală Ed. Caudella prezintă cititorilor pe pianistul G. Bascoff, a cărui tehnică, interpretare şi tuşeu în Chopin şi Liszt au impresionat.

Th. Burada consemnează, în luna martie, despre „Inaugurarea bustului lui Gavril Musicescu“, unde corul Conservatorului a interpretat lucrări din creaţia compozitorului dispărut. Cuvântările au fost ţinute de reprezentanţii Societăţilor corale Carmen, Reuniunea română, Doina, E. Mezetti, directorul Conservatorului ieşean şi din partea Asociaţiei generale a artiştilor din Iaşi.

Luna mai consemnează „O mare festivitate muzicală şi artistică“ la care şi-au dat concursul E. Teodoru, E. Mezetti, I. Bejenaru, C. Stupcanu, Şt. Dragomir, M. Codreanu şi note despre succesul acesteia.

Înregistrăm în luna mai o scrisoare de mulţumire adresată redacţiei ziarului de E. Mezetti.

Scanned with OKEN Scanner

Despre activitatea Corului Mitropoliei aflăm la început de septembrie, când D. Dimitriu proiectează un Concert la Teatrul Naţional, în vederea obţinerii unor fonduri. Compoziţiile lui Musicescu fac parte din repertoriul curent al formaţiei. De asemenea, aflăm despre angajarea la teatru a orchestrei Conservatorului condusă de E. Mezetti şi despre preocupările acestuia legate de repertoriu. Se apelează la public în vederea participării la stagiunea acestei formaţii orchestrale, afişându-se şi preţurile. Redacţia ziarului făgăduieşte concursul în susţinerea concertelor simfonice de la Iaşi.

De reţinut apariţia „spre vânzare" a liedului *Ochii albaştri-s drăgălaşi* de Ed. Caudella, pe versuri de Kernbach.

Este publicată în luna noiembrie „O scrisoare a d-lui Mezetti", în care acesta critică refuzul profesorului Theodorini de a participa la repetiţiile orchestrei, motiv pentru care au fost solicitate prestaţiile lui L. Brill.

„Donaţiile lui Burada". Se relatează despre cele 65 de volume donate Bibliotecii Centrale şi 102 de cărţi Bibliotecii Conservatorului, căreia i-a donat şi instrumente populare (decembrie).

C. Sub titlul „Conservatorul nostru" sunt aduse la cunoştinţa publicului noutăţi legate de Producţiile organizate de această instituţie, mai concret, montarea unui act din opera *Rigoletto* (aprilie).

Luna iunie consemnează date referitoare la examenele de sfârşit de an şi la Producţia elevilor, cu relatări speciale legate de montarea actului al III-lea din *Rigoletto*.

D. În articolul „Concertele simfonice", apărut în octombrie, T. Burada vede iniţiativa organizării acestora ca fiind foarte bună. Ea contribuie la formarea publicului şi la dezvoltarea gustului pentru muzică. Aceeaşi temă o abordează şi Dr. Lebell, care vizează însuşirea muzicii

Scanned with OKEN Scanner

de modelare a sufletului omenesc, ca o verigă a progresului şi civilizaţiei umane. La fel cu Burada, îşi exprimă încrederea în potenţialul, energia şi competenţa lui E. Mezetti.

Ed. Caudella analizează în amănunţime programul primului Concert simfonic condus de Mezetti. Semnalează gradul de uzură a instrumentelor de suflat (subiect aflat într-o perpetuă actualitate ! — n.n.).

E. Aprilie debutează printr-o Producţie muzicală la Institutul Humpel, cu un program de muzică vocală, instrumentală şi corală. Este remarcată seriozitatea activităţii cadrelor didactice.

Sub titlul „Festivalul liceului" sunt consemnate serbările şcolare organizate la Teatrul Naţional, în luna mai, în vederea strângerii de fonduri pentru creşterea numărului de biblioteci şcolare şi pentru acordarea de ajutor elevilor săraci.

Producţia Şcolii profesionale, cu un frumos program coral şi cuvinte de laudă la adresa Producţiei muzicale de la Noul institut de domnişoare, sunt însemnări cuprinse în paginile lunii iunie.

În luna septembrie este anunţată componenţa corpului profesoral de la Liceul de domnişoare (Ed. Caudella — pian, vioară, M. Caudella, E. Cornescu, B. Dogaru, E. Drăghici, O. Racoviţă — pian) şi de la Liceul de domnişoarre Humpel (M. Căzan — muzică vocală, T. Burada, H. Andrei, Ed. Caudella, E. Drăghici, M. Hottineanu — pian).

În „Producţiile corale" se arată că ministrul Haret a introdus obligativitatea concursurilor corale şcolare. Urmaşul său, M. Vlădescu impune producţii şcolare cu participarea corului, în repertoriul căruia trebuie să se găsească o piesă clasică, două piese religioase şi lucrări din repertoriul naţional.

Scanned with OKEN Scanner

H. Începutul anului consemnează „Scrisoare din Paris — O serbare artistică". Este vorba de sărbătorirea noului an la Société Savantes din rue Danton, unde au fost prezenți Enescu, Bascoff, Solacogiu, Melchisedeé, Covăceanu. Se fac aprecieri pozitive și se aduc elogii lui Enescu.

Anul 1907 :

A. În luna septembrie sunt consemnate reprezentațiile Operetei române — trupa Grigoriu. Apreciem analiza unor spectacole și evidențierea unor artiști.

B. Sunt semnalate în lunile de vară la Grădina Copou și Grădina Zimbru, Concertele Regimentului XIII Ștefan cel Mare, a Regimentului XIII Infanterie, Batalionului IV Vânători și spectacole de varietăți cu artiști francezi, germani și englezi.

În luna decembrie este anunțat cel de al II-lea Concert susținut de orchestra Conservatorului, cu concursul corului dirijat de Teodoreanu

Anul 1908 :

A. Debutul anului este asigurat de turneul Companiei lirice românești de operetă condusă de Niculescu-Buzău, a cărei interpreți de prestigiu reprezentați de Miciora, V. Niculescu, V. Georgescu, P. Ghimpețeanu, I. Klein, M. Racoveanu, E. Alexandrescu și dirijorul C. Bianchi, asigură ținuta artistică a celor 10 lucrări prezentate.

Turneul operetei vieneze cu Trupa de la J. Strauss Theater din Viena se anunță pentru luna martie. În program sunt cuprinse lucrări de O. Strauss, E. Berté, I. Helmesberger, Fr. Lehar.

Scanned with OKEN Scanner

În luna aprilie este remarcat turneul Operei italiene cu *Tosca, Bohema* și *Carmen.*

Despre succesul obținut de reprezentațiile Trupei de operetă Marinescu, aflăm din paginile lunii iunie. Printre protagoniștii care au plăcut în mod deosebit se numără : M. Fărcășanu, T. Dioghenide, A. Popescu, C. Dimitriu, Bidescu, Marinescu.

Trupa de operetă Ghiorghiu susține spectacole în septembrie. Găsim considerații la reprezentațiile cu *Fire de artist* și *Mica prințesă*, în care s-au evidențiat în mod special V. Miciora și Maximilian.

„Marile concert". Sub acest titlu sunt consemnate referiri la succesul înregistrat de formația instrumentală de muzică veche Societé da concertes des instruments anciens.

B. Începutul de an se arată bogat în manifestări artistice. „Concertul de astă seară" se referă la Concertul de muzică instrumentală și fanfară dat în vederea sporirii fondului pentru viitorul Institut al fiicelor de militari.

Este anunțat Concertul violonistului S. Barozzi, fiu al Iașului și elev al lui Joachim. În program lucrări de : Mendelssohn, Wieuxtemps, Wieniawski a demonstrat virtuțile tehnice și interpretative ale acestuia. Însuși Ed. Caudella face referiri la talentul, tehnica și muzicalitatea interpretului

De Lys împărtășește cititorilor despre matineul muzical-literar de la Cercul Militar, unde au evoluat interpreții : Kapucinska Renelt — pian și G. Socor — vioară.

Anunțul morții lui Carol Decker, capelmaistrul muzicii militare a Regimentului 16 Dorobanți — Botoșani. Date despre compozitor și despre cele 400 de lucrări care-i aparțin.

Scanned with OKEN Scanner

Semnalăm în luna februarie un Festival studenţesc, organizat cu scop umanitar, în vederea acordării unui ajutor ţăranilor condamnaţi din Transilvania.

Sub egida Societăţii geografice române, în luna martie, a avut loc conferinţa etnografului Th. Burada privind călătoriile sale în Siria şi Palestina.

Luna noiembrie oferă informaţii despre pianista Cella Delavrancea şi succesele ei. Sub titlul „Concertul de aseară" a fost marcat Recitalul pianistului I. Sibianu, în a cărui program sunt înscrise lucrări de : Beethoven, Rubinstein, Liszt, Chopin, Sibianu.

Despre pianistul Rosenthal sunt oferite publicului cititor date biografice şi programul recitalului său (decembrie).

Societatea de muzică din Iaşi îşi specifică imperativele propuse şi aminteşte de Concertul organizat cu violonistul Barbu şi corul condus de A. Ciolan.

Ultima informaţie muzicală a anului, înscrie date despre Concertul violonistului Barozzi, acompaniat la pian de Sibianu.

C. Semnalăm existenţa la Conservator a unui cvartet profesionist format din : Theodorini — vioara I, Barbu — vioara a II-a, Ciolan — violă, Moldrich — violoncel.

F. În luna aprilie întâlnim cuvinte de laudă aduse Producţiei muzicale de la Institutul de domnişoare Humpel şi de la Producţia muzical-literară a Liceului Naţional.

G. S-a desfăşurat un Concert de muzică vocal-instrumentală, în vederea strângerii de fonduri pentru Şcoala orfanilor de militari.

Scanned with OKEN Scanner

Anul 1910 :

A. În luna octombrie aflăm în termeni elogioşi despre turneul efectuat de Trupa Grigoriu la Iaşi.

B. Luna februarie este martora a două concerte de vioară. Primul, Concertul Kubelik, „celebrul violonist", cum îl numesc reclamele străine. Dar se impune necesitatea stabilirii unui criteriu just în judecarea valorii artistice, deoarece persoana pusă în discuţie dispune de o anumită tehnică instrumentală şi uneori se apropie de adevărul muzicii, ceea ce nu-i conferă, însă, un loc printre marii interpreţi, aşa cum se afirmă în reclame. Cel de al doilea este Concertul violonistului Hubermann, cu concursul pianistului L. Spielmann şi cu un program format din Beethoven, Ceaikovski, Schumann şi Paganini.

Luna martie consemnează Concertul Vlăduţă, care a cuprins un repertoriu variat de la Wagner, Newaldo, Liszt, la Enescu şi Cirillo. Este remarcat Recitalul pianistei Cella Delavrancea cu lucrări de Bach, Chopin, Schumann, Liszt, Fauré. O altă manifestare susţinută de interpreţii S. Roeder — pian, L. Saural — canto, se înscrie în beneficiul Crucii Roşii. La finele lunii semnalăm Concertul violonistului Kneisel.

Alăm din paginile ziarului despre constituirea unui comitet condus de P. Beireuth, directorul Conservatorului, care şi-a propus să se ocupe de construirea bustului lui Al. Flechtenmacher, primul director al Conservatorului, creatorul muzicii la piesele lui Alecsandri. Sculptorul Paciurea este desemnat cu realizarea lucrării. (luna mai).

Un anunţ cu majuscule spune că : „Ed. Caudella reîntorcându-se din viligiatură îşi începe lecţiile la 1 septembrie".

Scanned with OKEN Scanner

Cu prilejul Concertului susținut de tenorul Șt. Ionescu, citim referiri extrase din *I teatri di Milano* și din presa românească (octombrie).

„În amintirea lui Gavriil Musicescu" se intitulează acțiunea din luna noiembrie, de evocare a personalității artistului trecut în neființă, prilej cu care s-a constatat și decăderea suferită de Corul Mitropoliei.

C. Concertul susținut de Orchestra Conservatorului, în luna februarie, are înscris în programul său *Uvertura Coriolan* de Beethoven, *Somfonia nr. 5* de Haydn, *Două melodii elegiatice* de Grieg și *Uvertura națională* de Flechtenmacher.

Se constată în paginile lunii martie, că rivirimentul din viața muzicală a Iașului se datorează tinerilor care au fost încadrați la Conservator (Sibianu, Teodorescu, Roșca). Este semnalat Concertul Teodorescu, Sion, Roșca.

Despre „Producția de fine de an a elevelor și elevilor Conservatorului din Iași" se menționează în luna iunie, fiind prezentat în întregime programul încheiat cu interpretarea *Simfoniei a II-a* de Beethoven. Câteva cuvinte despre impresia frumoasă lăsată asupra publicului.

D. „*Orfeu în infern* de Jacques Offenbach" se intitulează articolul semnat de Ed. Caudella. Oferă cititorului date biografice legate de compozitor, apoi se ocupă de interpretarea colectivului Trupei de operetă Grigoriu, care a devenit o pepinieră a tinerilor interpreți. Constată că repertoriul trupei este ales cu grijă. Face referiri la spectacolul cu *Fata pădurarului*, scoțând în evidență prestațiile lui Leonard, Ciucurete ș.a.

F. „Muzica în școli". Articolul a fost publicat în luna august și se referă la școlile particulare, în care sărbătorile tradiționale și muzica românească nu își ocupă locul cuvenit. Ținând seamă de rolul muzicii, prevăzut în programele școlare, se consideră a fi o datorie din partea fie-

Scanned with OKEN Scanner

cărei şcoli străine de a respecta muzica şi tradiţia autohtonă. În acest sens se impune săptămânal „o oră de cântare" în care să se înveţe cântece naţionale şi imnul patriei. Este obligatorie respectarea sărbătorilor româneşti.

O serată muzical-literară a avut loc la Liceul Naţional în luna noiembrie. Programul a cuprins muzică instrumentală şi cor bărbătesc.

G. „Conservatorul de Muzică din Craiova" este titlul care anunţă înfiinţarea instituţiei, prin testamentul lui Cornetti, director al Băncii craiovene. Gabrielescu este însărcinat cu organizarea acestuia.

H. În luna martie, citim frânturi culese din publicaţiile pariziene *Femina* şi *Figaro*, care se referă la talentul violonistului Kneisel.

Anul 1911 :

A. În luna aprilie semnalăm anunţul turneului Trupei de operă italiană cu cântăreaţa Dora Domar de la Scala. Sunt înscrise numele tuturor artiştilor trupei, amintindu-se de existenţa corului, orchestrei, după care este prezentat programul turneului.

B. Referindu-se la sărbătoarea noului an, organizată de Societatea de gimnastică, sport şi muzică, ni se face cunoscută aducerea în spectacol a tuturor obiceiurilor strămoşeşti (plugușor, nunta, păpuşi, capra, steaua, ş.a.).

În luna martie Teatrul Naţional a găzduit Concertul Orchestrei Simfonice a oraşului Leipzig.

C. Producţia sfârşitului de an a avut în programul său *Simfonia I* de Beethoven şi *Concertul pentru vioară* de Mendelssohn, a cărui solist a fost J. Bobescu.

O altă producţie instrumentală şi cu formaţii instrumentale a avut loc în decembrie.

Scanned with OKEN Scanner

F. Aflăm în primele zile ale anului informaţii despre corul Liceului Naţional, care condus de elevul Vasilache a prezentat cântece patriotice. Muzica instrumentală şi vocală a completat programul.

Formaţia de fanfară, orchestra şi corul au fost incluse în Producţia Liceului Internat, din luna februarie.

În primăvară semnalăm Producţia organizată de Şcoala Comercială. Programul a cuprins corul condus de elevul V. Popovici şi un cvartet vocal. Producţia Institutului Humpel a oferit muzică pentru pian solo, la patru mâini, pentru două piane şi corul pe voci egale.

G. Semnalăm la Dorohoi un Concert muzical, desfăşurat în Parcul Aurora în luna iulie.

Anul 1912 :

A. Prima zi a anului consemnează Concertul violonistului J. Kocian, acompaniat la pian de M. Eisner (Chicago). Un alt Concert este acela al cântăreţei franceze Y. Giutbert, L. Fleury — flaut, G. Ferarri — pian.

Luna februarie marchează un turneu cu Trupa de operă din Petersburg şi Moscova, formată din 108 persoane, cu orchestră, cor şi balet. Propune publicului un repertoriu din 5 spectacole cu operă rusească.

Trupa de operă Costellano, în aprilie, anunţă spectacole cu *Manon Lescaut* şi *Trubadurul*, iar în luna mai se vorbeşte despre turneul Baletului rus cu *Coppelia* şi *Recital*.

Spaţii în paginile lunii mai şi iunie sunt ocupate de turneul Companiei lirice condusă de Bărcănescu. Se fac referiri la spectacole şi interpreţi.

Opereta Grigoriu îşi anunţă cele 20 de reprezentaţii pentru luna septembrie.

Scanned with OKEN Scanner

O promisiune ademenitoare în o „Serată de gală“ cu soprana Diva Madine Van-Brandt, cântăreață a Teatrelor Imperiale de la Petersburg și Viena, găsim inserată în paginile lunii noiembrie. Aflăm că Massenet i-a încredințat rolurile sale în stagiunea rusă, iar R. Korsakov i-a scris *Fata de zăpadă*.

B. Luna februarie se arată a fi bogată în manifestări muzicale. Consemnăm Concertul Andreescu, absolvent al Conservatorului din Paris. Citim considerații din *Minerva Literară*. La Teatrul Național înregistrăm Concertul muzicii Regimentului 13, condus de Vlăduță cu un program Wagner, Saint-Saëns, Liszt, Berlioz, Massenet, Delibes. O altă manifestare o reprezintă Concertul violonistului Olmaziu acompaniat la pian de Sibianu. În program sunt cuprinse și lucrări de Andriescu.

Suntem informați despre acțiunea de formare a unor venituri pentru Fondul național de compoziție. În acest scop concertează G. Enescu acompaniat de Th. Fuchs.

Despre Concertul lui I. Barbu, violonist și compozitor, aflăm lecturând paginile lunii martie, unde este înscris și „Concertul simfonic de duminică“ cu aprecieri și analizarea fiecărei lucrări cuprinsă în program.

În paginile destinate ultimelor două luni ale anului pot fi semnalate „Serata muzicală“ organizată de Societatea Eternitatea a funcționarilor C.F.R. în colaborare cu Societatea coral-culturală Tătărași, condusă de C. Ciocârlan, cu un program de piese românești ; și Concertul tânărului M. Bârsan, de 14 ani, care este apreciat drept un talentat interpret.

Câteva cuvinte la Concertul Simicel — mandolină, la adresa căruia sunt reproduse fragmente din *Drapelul*.

C. Despre Producția claselor de instrumente și cor ; și considerații la cel de al II-lea simfonic susținut de orchestra condusă de Vlăduță, lecturăm în luna martie.

Scanned with OKEN Scanner

Condiţiile de admitere la Conservatorul de Muzică şi Declamaţie din Iaşi sunt anunţate în luna august. Ele prevăd o cerere tip, restricţii de vârstă, calităţi muzicale şi nivel de cunoştinţe obligatoriu pentru fiecare instrument în parte (teoretic şi practic).

D. Ed. Caudella, în articolul „Al 3-lea Concert simfonic", analizează şi aduce elogii pieselor interpretate, subliniind necesitatea completării orchestrei. Remarcând existenţa celor 50 de ani din propria-i activitate, cu tristeţe observă că aceasta a fost trecută sub tăcere.

Anul 1913 :

A. În primăvară este consemnat turneul Orchestrei Simfonice din Viena, cu un program Wagner şi Beethoven.

Trupa Grigoriu îşi propune pentru luna septembrie un număr de 20 reprezentaţii.

B. În ianuarie semnalăm la Teatrul Naţional un Festival organizat de Liga culturală şi Centrul studenţesc, cu concursul Muzicii militare condusă de Vlăduţă, Corul Seminarului V. Costache şi R. Drăghici — vioară, Sibianu — pian, Ionescu — canto. O manifestare similară găsim şi în luna următoare cu concursul Corului Mitropolitan, Trio-Dvořák (M. Bârsan — vioară, N. Teodorescu — cello, S. Teodoreanu — pian) şi L. Bârsan — canto.

Despre Concertul Fr. Kreisler citim în termeni elogioşi în paginile lunii martie, unde aflăm şi fragmente culese din presa străină.

La Teatrul Naţional semnalăm, în luna octombrie, Concertul pianistului Leopold Godowski cu un program Beethoven, Chopin, Liszt, Godowski.

Scanned with OKEN Scanner

C. La Producția din februarie s-au prezentat clasele : pian (A. Sion), vioară (A. Theodorini), clarinet (A. Aurescu), canto (E. Mezetti). O altă Producție a avut ca interpreți pe Fl. Acontz — pian și A. Garabet — vioară.

Un Concert coral și de canto s-a desfășurat în decembrie, sub conducerea lui E. Mezetti.

D. Prin două intervenții, din martie și aprilie, Ed. Caudella analizează Concertul susținut de Orchestra Simfonică din Viena, constatând că aceasta este formată din elemente valoroase cu care dirijorul Oscar Nebdal a putut conlucra. Are în vedere Recitalul Kreisler, pe care-l consideră un mare violonist „dar nu cel mai...“ deoarece în concepția sa, Joachim rămâne regele viorii și Wieniawski. Face referiri la acțiunile locale legate de promovarea muzicii și de soarta primelor audiții. Are cuvinte de laudă pentru Concertul Muzicii militare și pentru dirijorul ei.

E. Sub titlul „Ce povestește Judith Gautier despre R. Wagner“, apare în luna mai, ca o informație la lucrarea *Le collier des jours*, publicată în *Revue des Paris* de către fiica poetului Th. Gautier, referitor la întâlnirile sale cu Wagner și Liszt.

F. Luna aprilie. Sunt consemnate două Producții : cea de la Institutul Humpel, care a cuprins în programul său muzică pentru două piane sau pian la patru mîini și cor ; și cea de la Liceul Internat, unde programul a inclus formațiile de fanfară, orchestră, trio, cor și muzică instrumentală.

Anul 1914 :

A. Turneul, cu Noua companie lirică de operetă condusă de Bărcănescu, face obiectul lunii februarie, când

găsim referiri la cele 10 spectacole și interpreții săi : C. Tănase, V. Miciora, F. Florescu, N. Basu ș.a.

Însemnări elogioase la cele 20 de reprezentații cu Compania lirică Grigoriu, întâlnim în paginile lunii septembrie.

B. Anul debutează cu anunțul : „Mescagni la București pentru două concerte la Ateneu".

Concertul violoncelistului Breviman, acompaniat de Sibianu, are loc în luna februarie, când cititorii sunt informați despre plecarea la București a violonistului M. Bârsan, considerat drept un autentic talent ; paginile lunii aprilie vor consemna ecouri la acest Concert din ziarele *Universul* și *Dimineața* anunțându-se și Concertul de la Iași, acompaniat fiind de T. Fuchs. Materialul este completat cu date legate de biografia și arta sa.

Luna decembrie înscrie două concerte de muzică de cameră cu un program foarte variat, la care Ed. Caudella face comentarii în termeni elogioși.

C. În februarie consemnăm Concertul corului la Mitropolie, iar în martie existența unei producții vocal-instrumentală unde sunt scoși în evidență elevii : Al. Garabet și Fl. Acontz.

În comisia de examene urmează a fi prezent profesorul D. I. Kiriac de la București, se afirmă în luna iunie, când are loc și Producția orchestrei condusă de Theodorini cu program Haydn *Simfonia nr. 2*, Beethoven *Prometeu*, Mozart *Concertul pentru pian în La Major* a cărui solistă este Fl. Acontz.

În luna septembrie, din nou, sunt specificate condițiile de înscriere la Conservator și taxele școlare.

Anul 1915 :

A. Sunt anunțate un număr de 23 spectacole cu Compania lirică română condusă de Grigoriu, pentru luna

Scanned with OKEN Scanner

septembrie. Este prezentat repertoriul și un portret al artistei El. Macovei. Pentru decembrie se preconizează turneul Companiei de operă de la Teatrul L. Popescu din București, care a inclus în programul său un număr de 11 titluri. Este menționată prezența orchestrei și a corului.

B. Rubrica Știri artistice anunță pentru luna ianuarie două concerte susținute de G. Enescu, acompaniat de Th. Fuchs, la sala Teatrului Național. Veniturile încasate sunt destinate construirii orgii de la Ateneul Român. În program : Nardini *Concert*, Ed. Caudella *Concert în Sol Major*, Bach *Prelude-Loure et Gavotte*, Couperin-Kreisler *Chansons Louis XIII et Pavane*, Francoeur-Kreisler *Siciliana și Rigaudon*, Sarasate *Zigeunerweisen*.

Citim scrisoarea lui G. Enescu adresată lui Ed. Caudella, prin care bătrânul maestru este rugat să-i facă cinstea de a-l acompania în concert.

Luna februarie este dedicată muzicii vocale. Asistăm la Concertul tenorului M. Nasta de la Opera Imperială din Viena, acompaniat de M. Wittels. Observăm varietatea programului ; și Concertul Rita D'Oria cu concursul violoncelistului Papazoglu și a pianistului Narice. Sunt publicate o selecție de referiri din presă, legate de calitățile artistice ale cântăreței și date biografice. Este consemnat programul în întregime.

„Concertul de aseară" a fost susținut de R. Scriban — voce, M. Jora — pian, Barbu — vioară, Breviman — cello, interpretându-se din compozițiile lui M. Jora. Veniturile sunt donate pentru procurarea de cojoace soldaților din Iași (martie).

În această perioadă este notat și Concertul violoncelistului Breviman, acompaniat la pian de M. Jora.

Două Concerte de vioară cu G. Enescu sunt consemnate în luna noiembrie, când are loc și Festivalul G. P. Vă-

Scanned with OKEN Scanner

leanu. Este vorba de Concertul baritonului ardelean cu concursul unor artişti ieşeni şi a Corului Armonia.

C. Luna februarie aduce cu sine informaţia despre Producţia orchestrei condusă de A. Theodorini în a cărui program am putut întâlni compoziţii de Cherubini, Ceaikovski, Beethoven. Despre o altă Producţie vocal-instrumentală se vorbeşte în aprilie, când sunt remarcaţi o seamă de elevi. Producţia sfârşitului de an este analizată în iunie şi i se aduc aprecieri. Sunt consemnate examenele de la clasa de vioară A. Theodorini, considerată drept una dintre cele mai bune clase din Conservator.

Luna decembrie marchează prezenţa claselor instrumentale în Producţie şi sunt remarcaţi elevii de la pian şi vioară.

D. Jean-Marie este semnatara articolului „Opereta", în care face referiri la turneul Companiei Grigoriu, director Maximilian şi Leonard. După o privire istorică asupra dezvoltării genului în ţara noastră, evidenţiază interpreţii spectacolelor prezentate (septembrie).

În ultima lună a anului, sub titlul „Concertele ilustrului maestru G. Enescu", Ed. Caudella îşi aduce aminte de prima întâlnire cu copilul de 5 ani. În termeni excepţionali vorbeşte despre calităţile de muzician complex şi compozitor de talie europeană, personalitatea sa fiind întregită de modestia şi generozitatea cu care era înzestrat.

Anul 1916 :

B. Luna februarie consemnează în paginile sale Concertul de arii celebre al d-nei Romanitza şi al d-lui Vrăbiescu. Este consemnat regretul tenorului de a nu fi inclus in program şi piese româneşti.

Scanned with OKEN Scanner

Este comentat, în luna aprilie, Concertul violonistului M. Bârsan, acompaniat la pian de G. Enescu. În program a fost inclusă şi *Sonata* de G. Enescu.

Sunt consemnate date biografice şi referiri la opera compozitorului Ed. Caudella.

Aflăm, în luna septembrie, că din dispoziţia col. N. Cernătescu, muzica militară cântă în spitalele de răniţi.

C. Luna martie include în coloanele sale, date despre producţia claselor de instrumente (pian, vioară, flaut, clarinet, trompetă, trombon) ; şi Concertul violoncelistului F. Breviman, acompaniat la pian de A. Ciolan. Conţinutul programului. Sub titlul „Un singur concert", apărut în aprilie, este inclus programul orchestrei condusă de Theodorini.

Luna iunie consemnează Producţia claselor de pian, vioară, violoncel, trompetă, trombon, canto şi trio instrumental. Se face analiza fiecărui număr prezentat, distingându-se printre alţii pianista Acontz şi violonistul Garabet. Referindu-se la aceeaşi Producţie, Ed. Caudella remarcă apariţia unei pleade de tineri talentaţi. Consemnează necesitatea unei orchestre de acompaniament.

Anunţul din septembrie priveşte condiţiile necesare pentru înscrierea la Conservator.

Anul 1917 :

B. Titlul „Festivalul rus" apărut în paginile lunii ianuarie se referă la G. Enescu, acompaniat de Sibianu, care în sala Teatrului Naţional au interpretat *Concertul pentru vioară* de Ceaikovski, în cinstea aliaţilor. „Concertul Enescu", a avut loc în luna februarie, înaintea plecării artistului într-un turneu de binefacere în Rusia. Reporterul consemnează despre impresiile trăite de Enescu

Scanned with OKEN Scanner

în concertele sale, date pentru alinarea suferințelor aduse de război.

„Festivalul italian" înregistrează un spectacol oferit aliaților, cu opera *Cavalleria rusticana,* desfășurat în luna mai, pentru ca în luna următoare să înscrie succesul reprezentației cu opera *Paiațe.* Trebuie să remarcăm, pentru aceeași perioadă, un alt gen de spectacol, cu Tănase, N. Buzău ș.a., în Revista „la noi la Iași".

În luna august, Ed. Caudella face referiri la reprezentația cu opera *Faust,* care a avut loc în sala Teatrului Național, aducând cuvinte de apreciere orchestrei, corului, corepetitorului și soliștilor.

Rubrica „De la operă" anunță la 1 septembrie, inaugurarea stagiunii muzicale a Societății române de operă, sub egida Direcției generale a teatrelor. Se specifică primul spectacol cu *Povestirile lui Hoffmann* de Offenbach, având protagoniști de primă clasă. În studiu se află *Lakmé* de Delibes și intenția montării operei *Petru Rareș* de Ed. Caudella, care a văzut lumina rampei la București.

D. În paginile lunii februarie, Henry semnează „Muzica românească și războiul". Constată o stagnare a activității muzicale și în special a celei componistice. Enescu predomină și stimulează, notează autorul. Înregistrează aportul adus de compozitorii D. Cuclin, A. Alessandrescu, N. Otesu. Se așteaptă o eră a renașterii muzicale, cu un Conservator de Muzică, sală de concerte, orchestră simfonică, operă.

Consemnăm apariția, în luna decembrie, a articolului „Primul concert simfonic, scris de Ed. Caudella. Este vorba de concertul dat din inițiativa și sub conducerea lui G. Enescu, în beneficiul orfanilor de război. Autorul remarcă existența unei opere stabile la Iași, crede că se impune traducerea textelor în limba română. Observă

Scanned with OKEN Scanner

revitalizarea vieții simfonice prin personalitatea lui Enescu. Enumeră o seamă de instrumentiști care se disting în orchestră : Roșca — flaut, Ionescu — clarinet, Breviman — cello, Enciulescu — oboi, Barbu, Bârsan, Barozzi, Garabet — vioară, Cuclin — violă ș.a. Analizează în cei mai elogioși termeni fiecare număr conținut în program și vorbește despre Enescu ; pentru ca în „Al 2-lea concert simfonic" să considere cuvintele prea mici pentru geniul lui Enescu. Investighează și de data aceasta programul afirmând : „Orchestra a excelat întrecându-se pe ea însăși, grație elementelor care o compun și geniului maestrului ce o conduce".

Anul 1918 :

B. În luna iulie este consemnat Concertul violoncelistului Breviman acompaniat de G. Enescu. Programul a cuprins Sonate pentru pian și violoncel.

Sub titlul „Rezumatul concertelor date în stagiunea 1917—1918 la Teatrul Național și Aula Universității", apărut în august, este menționat șirul celor 20 de simfonice conduse de G. Enescu, ultimul fiind dat în beneficiul lui Ed. Caudella. Bogăția stagiunii se datorează în totalitate personalității lui Enescu. Sunt inserate câteva cuvinte și la adresa spectacolelor de operă, care au un caracter permanent, menționându-se calitatea bună a artiștilor autohtoni.

Se semnalizează revenirea operetei după o absență de doi ani, în luna septembrie. Considerându-se muzica un factor de educație, se apelează la public în vederea unor donații, care ar crea condițiile organizării unei biblioteci de specialitate, cumpărării de instrumente muzicale, și eventuale angajări.

Scanned with OKEN Scanner

Luna octombrie marchează înființarea Societății Simfonice G. Enescu, a cărei președinte este însuși compozitorul. S-au întocmit și votat statutele Societății. O prevedere stipulează folosirea în orchestră a absolvenților Conservatorului ieșean.

De la rubrica Informații a lunii noiembrie, aflăm că Th. Burada este propus membru activ al Academiei Române. Se anunță și Primul Concert al Societății Simfonice G. Enescu, dirijor M. Bârsan. Consemnăm relatări despre bucuria existenței unei orchestre simfonice permanente la Iași, ca un ansamblu plin și omogen, și despre entuziasmul publicului, manifestat cu prilejul primului concert. Semnalăm un apel de la Societatea, sus menționată, prin care se cere publicului participare, „pentru a nu dispare acest vis frumos".

În luna decembrie, este înregistrat cel de al 2-lea concert susținut de Societatea Enescu dirijat de compozitor, și „Concertul Enescu", o ultimă apariție a artistului înaintea plecării din Iași, cu specificația că în program sunt cuprinse piese îndrăgite de public.

C. În vară, descoperim anunțul privind reînceperea cursurilor la 1 septembrie într-o clădire, închiriată de Ministerul Instrucției, în str. Toma Cosma nr. 13. Este consemnată data începerii înscrierilor și condițiile acestora.

D. „O oră la marele maestru George Enescu", este articolul lui Ed. Caudela, apărut în noiembrie, care relatează despre audierea *Simfoniei a III-a* de Enescu, cântată la pian de compozitor. Constată cu satisfacție că genul simfonic s-a mai îmbogățit cu o lucrare. Câteva cuvinte legate de omul Enescu și de talentul său componistic. În „Concertul ilustrului G. Enescu" face referiri la calitățile de violonist, pianist, dirijor și compozitor înmănunchiate în aceeași mare personalitate a muzicii, după audierea căruia sufletul rămâne încărcat de bucurie. În decembrie,

Scanned with OKEN Scanner

o nouă apariţie cu articolul „Al 2-lea concert al maestrului Enescu". Autorul semnalizează cititorilor despre uimitoarea tehnică înveşmântată într-o frazare şi o interpretare personală. Consideră acompaniamentul realizat de Caravia ca excelent.

În Cronica muzicală, Maximilian Costin se referă la publicul nu prea numeros, care ocupă sala de concert. Face o analiză a interdependenţei public-orchestră. Vede preţul biletelor prea ridicat. Comentând dirijatul fără partitură, îl consideră un procedeu care nu este absolut necesar.

Anul 1919 :

A. În prima lună a anului semnalăm cele 8 reprezentaţii ale Companiei lirice A. Nicolau.

Luna iulie găzduieşte turneul Companiei de operă basarabene condusă de J. Bobescu şi Belousova.

În septembrie este menţionat un nou turneu al Companiei lirice Nicolau. Se prezintă repertoriul.

B. Începutul anului se dovedeşte a fi bogat în evenimente muzicale. Aflăm de la Societatea simfonică Enescu, despre desemnarea lui A. Ciolan ca dirijor la cel de al 8-lea concert şi al lui Al. Zirra pentru cel de al 9-lea concert. Semnalăm şi un apel adresat publicului spectator, în vederea formării unui fond, pe care G. Enescu să-l folosească cum doreşte, ca o recunoştinţă a ataşamentului său pentru Iaşi. Cu mândrie şi cu satisfacţie, în acelaşi timp, se vorbeşte despre deprinderea oraşului cu muzica bună. Sunt aduse elogii violonistului M. Bârsan.

„În „Al 10-lea concert simfonic" Ar. Foc. se referă la caracterul *Simfoniei a VII-a* de Beethoven. Este admirat dirijorul A. Ciolan pentru interpretarea dată în *Peer Gynt*. Sunt remarcate progresele orchestrei şi ale unor

Scanned with OKEN Scanner

instrumentişti. Acelaşi autor apreciază în cuvinte succinte „Al 11-lea concert simfonic".

Găsim, un fel de scrisoare deschisă, adresată „Maestrului Enescu" de Dr. E. Savigni. Acesta arată că în vreme de restriște artistul a înmuiat inimile ostaşilor cu muzica sa, durerea şi deznădejdea din sufletul cărturarilor români „divina ta artă te face atotputernic". În continuare sunt exprimate cuvinte încărcate de extaz artistic şi respect, cu îndemnul de a asculta chemarea ţării în continuare.

Luna martie cuprinde în coloanele sale Concertul violonistului N. Teodorescu, acompaniat de A. Ciolan ; Concertul simfonic dirijat de M. Bârsan ; iar cel care semnează cu Ar. Foc. se referă la „Al 13-lea concert simfonic", un festival Beethoven şi la „Al 15-lea concert simfonic" dirijat de M. Jora.

Un Recital Chopin interpretat de Sibianu are loc în luna iulie.

N. Teodorescu anunţă, în luna noiembrie, un Concert înaintea plecării într-un turneu european. La pian A. Ciolan Consideraţii elogioase sunt aduse de Ed. Caudella.

C. Programarea examenelor este notată în paginile lunile iunie. Se fac referiri la „Examenul de la clasul de piano", unde din cei 10 elevi audiaţi s-a remarcat M. Barberis. Comisia de examinare este formată din Sibianu, Cirillo şi Th. Burada din partea ministerului.

În „Producţia Conservatorului", material apărut în iulie„ Ed. Cudella se referă la perturbaţiile produse de război şi preţuieşte organizarea producţiei de către directorul Cirillo. Face o analiză amănunţită a programului dând exemple.

D. „Al 7-lea concert simfonic". M. Costin prezintă în câteva cuvinte *Simfonia Eroica*. Apoi face referiri la concepţia lui Enescu în *Suita* de Rameau şi în *Uvertura Tan-*

Scanned with OKEN Scanner

nhäuser. Vede în dirijatul fără partitură un loc secundar al memoriei exercitat în actul interpretării, o speculație a virtuozității. Atinge problema criticului de artă, care atunci când este sincer atrage după sine nemulțumiri, iar atunci când tace se nemulțumește pe sine. Crede că publicul trebuie să primească informații precise și folositoare.

Ed. Caudella, referindu-se în luna februarie la cel de „Al 7-lea concert simfonic", observă și subliniază progresul obținut de orchestră sub conducerea lui Enescu. Își manifestă dezacordul privind ideea de programatism sugerată de M. Costin pentru *Simfonia Eroica*.

M. Costin, în articolul consacrat celui de „Al 8-lea concert simfonic", analizează *Simfonia a V-a* de Beethoven, aducând în prim-plan compozitorul și starea lui materială. Vede un viitor strălucit în cariera dirijorului A. Ciolan.

Ed. Caudella semnează „Recital Beethoven" dat de G. Enescu și F. Breviman. Cuvinte elogioase adresează interpretării celor trei sonate, op. 5 nr. 1, 2 și op. 65, nr. 3, incluse în program. Trece în revistă alte tălmăciri cu interpreți celebri date acestora, de unde se simte preocuparea autorului pentru fenomenul beethovenian. Salută inițiativa Dr. Savigni de a conferi titlul de „cetățean onorific al orașului Iași" lui G. Enescu.

În luna martie este înscris „Concertul de adio al maestrului Enescu". Ed. Caudella analizează programul în cuvinte de laudă și cinstire la adresa celui mai mare muzician român. Cu modestie, își anunță retragerea din ale scrisului considerând că „dări de seamă" asupra concertelor pot face tinerii dornici de afirmare.

G. Se semnalează turneul d-lui Sibianu în Ardeal. Sunt extrase spicuiri din ziarele vremii. (iulie).

H. Date despre Concertul violonistului N. Teodorescu la Cernăuți, completate cu secvențe elogioase din ziare, întâlnim în paginile lunii august.

Scanned with OKEN Scanner

Anul 1920 :

A. Turneul Operetei lirice Maximilian-Leonard la Iaşi este anunţat în luna aprilie, fiind prezentat şi repertoriul.

B. La rubrica Ştiri muzicale, apărută în prima zi a anului, găsim anunţul celui de „Al 7-lea concert simfonic", iar în paginile zilelor următoare cel de „Al 9-lea concert simfonic". După prezentarea programului se cere mai multă ordine din partea publicului.

Cel de „Al 11-lea concert simfonic" apare consemnat în luna februarie. Este observată greutatea cu care publicul acceptă simfoniile lui Schumann, lucru dovedit şi atunci când au fost prezentate de Enescu. Cu toate acestea se poate constata o evoluţie a calităţii publicului.

Programul celui de „Al 13-lea concert simfonic" este prezentat în luna martie, când se anunţă şi deschiderea Operei Române la Teatrul Naţional din Bucureşti, eveniment datorat „devotamentului" lui N. Otescu, E. Massini, J. Athanasiu, R. Vrăbiescu, E. Istraty ş.a.

La cel de „Al 20-lea concert simfonic", semnalat la început de aprilie", Ed. Caudella subliniază progresele dirijorului A. Ciolan.

Are loc un „Concert simfonic extraordinar" cu dirijorul ceh Oskar Nebdal, cunoscut publicului din anul 1913, când s-a aflat în oraş cu prilejul turneului Trupei Wiener Tonküstler. Acesta admiră progresele realizate de orchestră sub conducerea lui Ciolan şi consideră că Societatea G. Enescu face cinste Moldovei.

„Un mare concert" a avut loc la Teatrul Naţional în luna iulie, sub patronajul primarului, cu concursul sopranei Lupescu Teişanu, a baritonului Al. Lupescu şi a tenorului J. Andriescu, toţi de la Opera din Bucureşti. Este consemnat programul.

Scanned with OKEN Scanner

Luna octombrie găzduieşte Concertul violonistului ieşean I. Barbu, acompaniat de T. Fuchs.

Referindu-se la cel de „Al 3-lea concert simfonic" dirijat de Ciolan, Ed. Caudella consideră că în viitorul oraşului Iaşi, orchestra va deveni un factor generator de progres muzical. Exemplifică cu nume de instrumentişti pe lucrările prezentate.

C. Examenele sfârşitului de an s-au dovedit a fi deosebit de serioase, remarcându-se evoluţia elevilor. Ed. Caudella observă cu mare satisfacţie aceste progrese şi seriozitatea cu care lucrează cadrele didactice sub conducerea directorului A. Ciolan. Evidenţiază eleva L. Burada de la clasa Teodoru şi remarcă dificultatea repertoriului înscris în programul elevilor de la pian. În articolul semnat de Ed. Caudella „Producţia întâia a Conservatorului la Teatrul Naţional", acesta îşi aminteşte de începuturile Conservatorului, când ministrul T. Ionescu intenţiona să-l desfiinţeze. Salvarea a venit prin muzică, hotărârea ministrului fiind schimbată atunci când o mică formaţie instrumentală l-a întâmpinat cântând o Simfonie de Haydn.

„Examenele de la Conservatorul din Iaşi", material apărut în luna octombrie, reprezintă extrase din raportul lui T. Burada adresat ministrului, în care se reflectă dorinţa directorului Ciolan de a ridica prestigiul şcolii. Se pune problema necesităţii frecventării obligatorii a cursului de teorie-solfegiu şi dictat de către toţi elevii, efectuarea de lucrări şi analiza lor în afara examenelor, introducerea cursurilor de citire la prima vedere, de armonie cu rezolvarea unor teme de bas cifrat sau pe melodie, curs de pian pentru toţi elevii şi cursuri de literatură şi istorie de specialitate.

E. Semnalăm, la începutul lunii ianuarie, un anunţ privind greva de la Opera din Paris.

Scanned with OKEN Scanner

F. În luna martie consemnăm existența unei sesiuni pentru examenele de capacitate, specialitatea muzică vocală. Sunt specificate numele candidaților și media obținută.

În perioada vacanței de vară a avut loc un Concert coral susținut de elevii Școlilor normale din Chișinău și Cernăuți, conduse de Zabulski.

G. De la Cluj este consemnat Concertul Teodorescu, acum, profesor al Conservatorului clujan. Cu puțină maliție, reporterul constată absența publicului, în comparație cu sălile arhipline de la concertele ieșene. Tot de la Cluj sunt înregistrate cuvinte elogioase la cronica Concertului de Sonate Sibianu—Kreisler.

Dacă la începutul anului a fost marcată inaugurarea Operei Române de la Cluj, menționăm acum, apelul îndreptat către populație, prin care, în scopul asigurării unor condiții minime de existență artiștilor, se cere primirea în gazdă a membrilor ansamblurilor, aceasta contribuind la menținerea instituției.

H. În paginile lunii aprilie este semnalată prezența în programele concertelor pariziene a artiștilor români M. Jora și M. Bârsan, alături de G. Enescu.

Anul 1921 :

A. Începutul noului an consemnează turneul Companiei lirice Elysse.

B. Cu ocazia celui de al 5-lea Concert simfonic, desfășurat în luna ianuarie, Ed. Caudella face referiri la *Simfonia a VIII-a* de Beethoven, subliniind aportul unor instrumentiști la reușita interpretării. Propune marcarea jubileului de 150 de ani de la nașterea compozitorului.

Luna februarie marchează o Audiție muzicală în saloanele generalului Sava Goin.

Două manifestări sunt consemnate în luna aprilie :

Scanned with OKEN Scanner

Concertul coral de la Teatrul Național al studenților basarabeni dirijat de V. Popovici și Concertul sopranei Niculescu, cu concursul interpreților Breviman, Michail, Ciolan și Mezetti.

În paginile lunii mai, personalitatea muzicală centrală este G. Enescu. Ed. Caudella în „Primul concert al maestrului Enescu" afirmă „Enescu este un geniu muzical". Vorbește de marii violoniști ai timpului (Joachim, Vieuxtemps, Wieniawski, Kreisler) pe care i-a auzit, dar nici unul nu are farmecul lui Enescu. Suntem informați despre recepția de la Primărie și ceaiul dat în onoarea maestrului. De asemenea, aflăm că cel de al 24-lea concert simfonic a fost condus de Enescu. Fiind vorba de ultimul concert al stagiunii se aduc cuvinte de laudă și mulțumiri lui A. Ciolan.

„În onoarea corului bănățean condus de Vidu" s-a oferit o recepție organizată de Societatea de Sport și Muzică, unde a fost prezentă protipendada muzicală ieșeană (iulie).

Este semnalată, în paginile lunii septembrie, existența unei orchestre la cinematograful Sidoli, formată din artiști profesioniști, care oferă adevărate concerte.

Cu ocazia primului Concert simfonic al stagiunii, Ed. Caudella remarcă progresul făcut de orchestră în cele 4 stagiuni sub direcția lui A. Ciolan, (noiembrie). Cu un program bogat și variat, cuprinzând lucrări de Beethoven, Chopin, Debussy, Albenitz, Leadov, Prokofiev se anunță Concertul pianistei Cecilia Ștefănescu Goangă.

D. „Concertele pianistului Achron", semnalate în luna octombrie, sunt comentate de Ed. Caudella, care formulează o părere excelentă la adresa muzicii și interpretării dată *Variațiunilor op. 72* de Glazunov. Privind Rachmaninov, apreciază execuția, dar consideră necesară încă o audiție pentru un comentariu corect. În ceea ce privește

Scanned with OKEN Scanner

Scriabin, face evaluări pozitive, dar reținute la adresa compozitorului susținând că nu-i cunoaște suficient de bine muzica. În cel de al 2-lea concert, pianistul a inclus în programul său lucrări de Bach, Saint-Saëns, Liszt, Haydn, Beethoven. Se pare că totul s-a înscris în imperiul entuziasmului.

F. Semnalăm în luna aprilie existența Producției Liceului Internat, la care a fost prezent corul și muzica instrumentală.

H. În paginile lunii martie, citim despre poziția criticului muzical F. Le Borne de la ziarul *Le Petit Parisien,* care ocupându-se de ultimele evenimente muzicale se referă în cuvinte encomiastice la adresa noii simfonii de Enescu. Cu prilejul primei audiții a *Simfoniei a III-a* de G. Enescu, cu orchestra Colonne, Ed. Lalo scrie despre aceasta elogios în *Le Temps*. Reușita recitalului pianistei C. Ștefănescu Goangă este semnalată în *Le Figaro.*

Se consemnează, în luna aprilie, despre publicul cucerit de Concertul maestrului Enescu susținut la Cernăuți.

Luna mai specifică „O serată muzicală la Haga", care a cuprins în programul său și lucrări de Enescu, Golestan, Bârsan, interpreți fiind Madelaine Lagarde Golestan, C. Oberstadt și cvartetul din Haga.

Aflăm din paginile lunii octombrie despre succesul Orchestrei simfonice condusă de A. Ciolan la Chișinău, pentru ca luna decembrie să consemneze elogiile presei, după cele două concerte de la Cernăuți.

Anul 1922 :

A. Luna martie înregistrează turneul Operetei Lirice Leonard. Se fac scurte referiri la adresa fiecărui spectacol.

Scanned with OKEN Scanner

B. Aflăm că în onoarea maestrului Ciolan, director al Conservatorului şi al Orchestrei simfonice, s-a dat o masă la Hotel Traian.

C. Consemnăm anunţul concursului pentru ocuparea posturilor de la clasele de violină şi corn (martie).

Este prezentată în luna iunie o programare a examenelor pe clase şi profesori.

În paginile ziarului din luna decembrie, întâlnim o informaţie referitoare la Producţia Conservatorului şi la preţul biletelor.

H. „Un artist român în America". C. Bobescu a fost angajat pentru un număr de 30 de concerte, în centre din S.U.A. şi Canada. Câteva cuvinte legate de evoluţia muzicianului.

Anul 1923 :

B. La rubrica „Iaşul artistic", din luna februarie, este semnalată dezmembrarea orchestrei simfonice. Aceasta fiind descompletată deoarece o parte din membrii săi sunt la Chişinău, concertele nu pot avea loc. Se pune problema înfiinţării unui cor reprezentativ şi a unei formaţii de muzică populară. La adunarea membrilor Societăţii Filarmonica s-a hotărât reînceperea stagiunii simfonice.

R. Suţu punctează momentele esenţiale din activitatea omului de cultură care a fost Th. Burada. Este publicată cuvântarea avocatului Longinescu, de la adunarea de doliu.

În luna mai sunt preconizate 4 concerte susţinute de G. Enescu, acompaniat de Caravia.

Concertul Breviman, acompaniat de A. Ciolan este stipulat în paginile lunii octombrie.

Scanned with OKEN Scanner

C. Semnalăm o Producţie a Conservatorului în luna februarie.

Citim, în martie, referitor la declaraţia ministrului Artelor D. C. Banu : „În ceea ce priveşte reforma programului de învăţământ al Conservatorului, raportul este terminat şi comisia condusă de N. Otescu pune la punct ultimele paragrafe".

O programare a examenelor este publicată în luna mai.

Excursul în imperiul muzicii, concentrat în timp trecut s-a încheiat odată cu ultima pagină de ziar răsfoită. Un simplu ziar... o întreagă epocă... şi câte vieţi !

Toată măreţia acelei muzici, forfota sălilor de curs, a sălilor de concert şi spectacol, emoţiile şi vibraţiile interpretării, sentimentul receptării, facerea şi trăirea muzicii au dispărut, reaşezându-se tăcute în paginile ziarului închis şi pus în raft Doar liniştea bibliotecii s-a aşternut ca o grea cortină de timp peste acel spectacol sonor. Dar ne-au rămas martore cărţile şi partiturile pe care „ei" le-au atins cu mâinile şi sufletul lor, pe care noi le-am atins şi le-am învăţat, pe care cei tineri le ating şi le învaţă, pe care cei ce vor veni le vor atinge şi le vor învăţa !... Căci muzica este unică în infinita ei diversitate.

Fiecare generaţie deţine adânc înscrisă în ea ideea de modernitate, ca revoltă perpetuă a prezentului împotriva trecutului, în care crede că a atins noul, care la o analiză mai matură se dovedeşte a fi „noul cel vechi". Câte nume (de tineri, atunci !) au intrat în paginile istoriei creaţiei, interpretării, gândirii şi pedagogiei muzicale româneşti, pe care noi, cei veniţi după aceea, i-am numit maeştri... ! Dar dimensiunea timpului istoric, lineară şi ireversibilă, care curge neîncetat dinspre trecut prin prezent spre viitor, fără să cunoască staţionarea, arată că muzicianul

Scanned with OKEN Scanner

creator sau interpret are înscris în el un înger neliniştit de permanente curiozităţi şi dorinţi de autodepăşire, exprimată prin a realiza altceva, altcumva, altfel.

Ca artist, muzicianul se simte îndatorat şi îndreptăţit să dăruiască ceva preţios semenilor săi, cu năzuinţa vie de a fi primit în marele for al memoriei contemporanilor şi a urmaşilor acestora, ca parte integrantă din fiinţa colectivă şi unică a spiritului.

Scanned with OKEN Scanner

În încheiere

Aș dori ca prin parcurgerea acestor pagini să transpară intențiile care le-au dictat.

Mă prevalez de drepturile celui îndrăgostit de artă, care, atunci, când se gândește să vorbească despre modalitățile de exprimare care-i sunt apropiate, nu este supus obligațiilor criticului, folosindu-și doar reacțiile și trăirile personale ca valoare intrinsecă a operelor care-i motivează atitudinea.

Cititorul va putea remarca ușor că toate considerațiile sunt atribuite unui sentiment propriu, care nu are nimic comun din caracterul selecției, ele reprezentând doar o urmare a unei etape, care se cere a fi continuată.

Îmi voi fi atins țelul, dacă lecturarea acestor file va îndemna și va stimula, pe cel care o face, către curiozitatea atracției muzicii, picturii, poeziei, artelor în general. În acest fel, alături de mine, va putea să se minuneze și să-și dezmierde sufletul în diversitatea și adâncimea, în delicatețea și pitorescul, în frumusețea și sensibilitatea marilor opere, monumente desăvârșite ale geniului inventiv și spiritual al omenirii.

„De știi mai cu temei
O altă-nțelepciune, ascunsă nu o ține!
Iar de nu știi, de noima-mi te bucură cu mine“ [1].

---

[1] Horatius. Opera omnia. București, Ed. Univers, 1980, vol. II, pag. 207.

Scanned with OKEN Scanner

POSTFAȚĂ
de I. SAIZU

Aș fi săvârșit o nelegiuire dacă, printr-o *Introducere* sau printr-un *Cuvânt înainte,* m-aș fi interpus între motoul luat din Ioan 1 : 1—12 și textul redactat de Iulia D. Dinu. Spre a nu se pierde din unitatea și din frumusețea celor exprimate de evanghelist și de autoare, am adoptat poziția de semnatar de postfață, întârziind într-o anumită măsură reacția venită din vanitate, ambiție, orgoliu, ori profesionalism din partea unor critici.

Chiar aflat sub această perspectivă, am scris rândurile de față din respectul pe care-l inspiră rectitudinea omului și scriitura sa, consecințe la Iulia D. Dinu ale unei strădanii depuse metodic și în liniștea privegheată de vocație a eului, încă din copilărie, de atunci când a luat primele contacte cu universul portativului, descoperind în cel dintâi pian, forța unui obiect magic, pentru ca, apoi, pătrunzând prin cercuri concentrice în anii de studii, să ajungă în galaxia formată de Bach, Beethoven, Brahms, Chopin, Enescu...

Având parte de distinși descăli, inegalabili în spirit, între care Achim Stoia și Gheorghe Pascu de la Conservatorul din Iași, Iulia D. Dinu a putut, la rându-i, crea o școală de pian de strălucitoare mlădițe.

Acumulând o cultură muzicală care ar face bine oricăruia dintre noi, Iulia D. Dinu a putut cu autoritate să

Scanned with OKEN Scanner

se implice și în arta scrisului. Până la apariția acestui volum, autoarea a făcut netăgăduita probă de erudiție și talent, de etică și probitate profesională, evidentă în reviste de specialitate și de cultură, ca și în lucrări teoretice de ținută aleasă, cu subiecte care lasă cititorului impresia plăcută de a avea în Iulia D. Dinu un apostol biblic împărțind în dreapta și în stânga versete de adevăr și lumină dumnezeiască exprimată prin muzică.

Într-adevăr, autoarea a trecut cu autoritate de la sublinierea tradițiilor în muzică [1] la cronici [2], de la muzică și morală [3] la îndemn la dragoste și înțelepciune [4], de la prezentarea școlii ieșene de compoziție [5] la interferența artelor [6], de la vocația pentru catedra de muzică [7] la slujitorii ei la pupitru și în orchestre [8]. Este de-a dreptul îmbucurătoare constatarea că, înainte și după Decembrie 1989, Iulia D. Dinu a făcut adânci demonstrații și în număr impresionant privitoare la muzicalitatea versului eminescian, la Luceafărul reflectat în muzică, la Eminescu și muzică [9].

Cu o cultură și o educație muzicală de invidiat, Iulia D. Dinu s-a înscris cu autoritate pe *sfânta cărare a muzicii*, sintagmă care a dat și titlul cărții publicate în 1994 în Editura „Noël", condusă cu dragoste de cultură,

---

[1] „Flacăra roșie", Arad, 9 noiembrie 1983.
[2] „Monitorul", Iași, 2 martie 1995.
[3] „Cronica", Iași, nr. 772 din 14 noiembrie 1980.
[4] „Cuvânt și suflet", Iași, 15 mai, 30 mai și 30 septembrie 1990.
[5] „Cronica", Iași, nr. 854 din 11 iunie 1982.
[6] „Constelația", Iași, 1991.
[7] *Metodica predării pianului în școlile de artă* și *Profesorul pianist corepetitor și munca sa*, ambele manuscrise de proporții „rătăcite" înainte de 1989 în hățișurile editurilor din Capitală.
[8] „Cronica", nr. 826 din 27 noiembrie 1981.
[9] Idem, nr. 866 din 1 aprilie 1983 ; „Studii de muzicologie", București, 1984 ; „Cuvânt și suflet", Iași, 15 iunie 1990 și ianuarie 1991.

Scanned with OKEN Scanner

într-o epocă de falsă aculturație, de dr. în istorie Georgeta Crăciun. Am menționat la vreme, atât cât mi-a fost cu putință însușirile deosebite ale volumului publicat în 1994, al cărui stil ne apare ca un izvor lin de munte, cu o eleganță proprie marilor caractere, gata în orice clipă de a conduce cititorul spre sublimul sunetelor.

Scriitura Iuliei D. Dinu nu este în sine un eseu filozofic, ori un fragment autobiografic, cum lesne s-ar putea crede, ci traseul imaculat pe care muzica — această alchimie a sufletului omenesc — îl străbate cu mesajul divinității, căci, cu adevărat, nimic nu este mai firesc decât ca, în condiția efemeră a existenței umane, în scurta și sinuoasa durată a vieții, unde dau năvală atâtea dorite și, mai ales, nedorite mentalități și fapte, durată aflată într-o neîntreruptă pendulare între deșertăciune și tot, între abis și veșnicie, arta sunetelor să îmbie la reflecție, la răgazul de a ne privi în singurătate intimitatea din cămara eului cu scopul de purificare și limpezire.

În acest fel, muzica devine eprubeta unde stările sufletești se decantează printr-un reactiv superb, ușurându-ne povara în drumul spre Golgota ; notele de pe portativ, încărcate de emoție și de responsabilitate, lucrează asupra ființei umane, aruncând-o mai aproape de adevăr, de bunătate, de lumină, de cinste, de virtute, de miez. Este acea „deplină lepădare de sine", care-l pune pe om în slujba semenilor, muzica fiind singurul grai fără cuvinte înțeles de toate popoarele, cum spunea pe bună dreptate Karl Weber.

Muzica e parte din veșnicia care i s-a dat omului de la Geneză, aducând în trăirea lui sensul ordinii și al clarității, al armoniei și al frumosului, al iubirii și al luminii într-o inimă deschisă spre adevăr. Dsicursul muzical rostuit și rostit prin portativ face ca sufletul ordonat de sunetul notelor să devină armonios, putându-l

Scanned with OKEN Scanner

contempla de Dumnezeu, pentru că armonia din natura în care contemplăm este ea însăşi de origine divină.

Prin contemplarea muzicii, drumul duce inevitabil la tăcerea interioară, care atrage după sine echilibrul fizic şi psihic, posibil de obţinut chiar în învălmăşeala planetei Terra, care, fără încetare, se grăbeşte, a Cronosului care-şi iuţeşte în noi cadenţa. Cel ce se opreşte pentru popas într-un climat de muzică aleasă îşi redobândeşte calmul, echilibrul, puterea de a trece prin viaţa dominată de atâta incertitudine, de groază şi de lipsă de orizont.

De aceea, taina rostirii muzicale trebuie acceptată ca o clipă sublimă pe poteca îndreptată spre puritate ; ea este portdrapelul ce ne conduce prin labirintul plin de neprevăzut, de nelinişti, de chinuitoare interogaţii. Dar tot ea ne conduce la tăcerea intuită de Coşbuc : „Ca să-L auzi pe Dumnezeu, întâi trebuie în tine să tacă toate". Şi, aşa cum o operă bună are darul de a ne înlănţui de creatorul ei, tot asemenea tăcerea şi contemplarea la care ne conduce muzica ne pune în relaţie statornică cu divinitatea, cu perfecţiunea.

Iulia D. Dinu are perfectă dreptate atunci când susţine că taina pentru arta muzicală nu este un lux, ci o necesitate pentru fiecare om, căci prin funcţia sa cultivă domeniul formativ cu stimuli de ordin spiritual ; în singurătatea spiritului, muzica ctitoreşte în noi imperiul bunătăţii interioare cu exprimare exterioară ; ea poate avea astăzi darul de a fi element de salvare din destrămarea care duce fiinţa omenească spre neant.

Iată de ce, deşi spuse acum două milenii, cuvintele lui Ioan, pline de adâncimi şi de semnificaţii, îşi cer mereu audienţa, poate mai mult ca în trecut, dar nu rostite din amvon în faţa urechilor înfundate de griji şi inhibate de nepăsare de aproape, ci în lăcaşul inimii şi al

Scanned with OKEN Scanner

minții, acolo unde tăcerea și singurătatea eului, de se judecă pe sine însuși, dobândește înțelepciune. În climatul secolului nostru, îndeosebi spre finele lui, când lumea se grăbește pe o planetă și mai grăbită, când egoismul individual ori de grup este așezat înaintea omeniei, numeroase activități spirituale sunt neglijate și prin aceasta se produce o pauperizare îngrijorătoare a simțului moral, iar sacrul este mereu atrofiat și schilodit.

Tocmai în acest climat, Iulia D. Dinu crede în bucuria creată de arta sunetelor, în „muzica de dincolo de muzică", în miraculoasa ei putere de a restabili legătura spirituală, de a se feri de infirmitatea pe care i-a adus-o omul în nebuneasca lui goană către abis și de a reface în termeni concreți și palpabili echilibrul pe care l-a primit de la origini.

Pentru a-i sublinia mai mult rosturile, Iulia D. Dinu compară muzica cu pictura și poezia, ajungând la încheierea că, în timp ce imaginea tabloului sau a stihuirii oferă perceptibilul, individualul, deci concretul cu alți termeni, muzica face complementaritatea sonoră cu substanța cea mai intimă, cu însăși inima lucrurilor, cu esența concretului ascunsă în abstract.

Deși e convinsă că timpul ne grăbește, îndepărtându-ne de conștientizarea asupra acestor valori, conștientizare care poate veni tardiv sau nicidecum, Iulia D. Dinu pledează cu stăruință pentru cultura muzicală clasică. Scrisul ei devine și mai ademenitor când raportează arta muzicală la predecesori pe plan european și național, la acei care, încă din zorii epocii moderne au reclamat salvarea omenirii prin artă, cultură și muncă.

Mersul pe sfânta cărare a muzicii — demonstrează Iulia D. Dinu — nu trebuie făcut oricum, sterp, fără rod, ci cu inspirația pentru ceea ce arta sunetelor ne încântă nu numai urechea, ci, cu precădere, sufletul. O meta-

Scanned with OKEN Scanner

morfoză prin har divin trebuie să se producă, din sunet pământesc în lumină dumnezeiască.

În aceasta se cuprinde și motivația integrală la noua sa carte : nu de a dori să se angajeze prin scriitură pe un traseu al demonstrației oarbe, de bogată erudiție, dar fără efect în sufletul cititorului, ci — și aceasta este lucrul esențial — să „reîmprospăteze gândul după care «la început a fost Cuvântul», deci, sunetul, vibrația, ca punct de plecare în căile cunoașterii și recunoașterii adevărurilor". În fapt, o repunere în câmpul vorbirii a unor păreri, opinii și prețuiri izvorâte din atașamentul pentru muzică îndeosebi, care, plasată undeva la mijloc, între existența biologică și rațiune, reprezintă chintesența artei sunetului, conducând la revelație, la mesajul dionisiac, la transformarea eului în lumină.

Pentru că „operează" cu numărul divin șapte — tot atât cât este cifra notelor pe portativ — creația muzicală trebuie să fie, în chip ineluctabil, desăvârșită, să statornicească frumusețea universală cu sens unic spre extaz. Numai în acest fel, lumina lumii sunetelor, care se află cu mult deasupra luminii lumii materiale, dă naștere la muzică, clădită din armonie și ritm, din ordine și adevăr, din perfecțiune și dorința de a fi ai Dumnezeirii. De aceea — ne spune Iulia D. Dinu — muzica bună nu are nici timp, nici spațiu, o lucrare desăvârșită fiind pe plac acum, cum a fost cu un secol sau două în urmă fie la Viena, Roma, Paris, Londra sau Moscova, fie la Washington, New York sau Tokyo. Cu altfel de cuvinte, muzica desființează timpul și spațiul, creând nevăzute punți de legătură în Cronos, indiferent de divizarea pe care omul i-a făcut-o, ca și între meridiane, chiar aflate la distanță unul de altul, probându-i caracterul de perenitate, departe de procesul de eroziune și de

Scanned with OKEN Scanner

degradare, cu care Cronos atacă forma și fondul creațiilor mediocre sau submediocre din oricare alt domeniu.

* * *

Un remember de trei decenii (1893—1923), la confluența a două secole, pentru farmecul unei epoci muzicale, epocă văzută prin cronicile ziarului ieșean „Evenimentul", constituie partea a doua a lucrării. Este vorba de trăirea de către noi a datoriei împlinite de precursori, muzicienii vremurilor trecute, de un obol oferit, totodată, pentru sclipirile și limpezimile rămase pe nedrept sub stratul de praf al uitării, în vreme ce cotidienele preocupări și porniri ne grăbesc tot mai mult.

Numai că, aici, la Iași, epoca muzicală avea loc în împrejurările în care, după actul istoric de la 1859, orașul, pierzându-și calitatea de capitală a Moldovei, un sacrificiu pe care l-a acceptat pe altarul istoriei, a fost cuprins de un prelung declin social-economic, urmat de o lentă dezvoltare a forțelor de producție. Procesul a fost atât de alarmant, încât, potrivit aprecierilor presei și ale personalităților contemporane, Iașii „retrogradează cu pași uriași [10] și „merge spre o siguă pieire" [11]. Vizitându-l, în 1888, A. Beldiman a putut conchide motivat că decadența sa l-a „întristat" și „înspăimântat" [12]. Faptul, combinat cu consecințele dăunătoare ale convenției cu Austro-Ungaria, a determinat ca la cadastrele prefecturale din 1883 și 1885 să se înregistreze o puternică scădere a populației. În pofida deselor propuneri pentru

---

[10] „Liberalul", Iași, 15 iulie 1886.

[11] A. D. Xenopol, *Memoria asupra unor îmbunătățiri economice de realizat în nordul României și în special la Iași*, Iași, 1891, p. 4.

[12] Th. Codrescu, *Uricarul*, XX, Iași, 1892, p. 25.

stimularea vieții materiale [13], în care scop orașul a găzduit și primele Congrese Economice din România (1882 și 1884) [14], Iașii nu au putut deveni un centru economic-industrial, ci a rămas doar unul comercial [15].

Cu toate acestea, forțele progresiste au fost în fruntea efortului entuziast, neobosit și militant pentru realizarea idealului național, în care scop așezămintele culturale au avut o contribuție decisivă. Muzica, întâi de toate cea corală, a constituit o pârghie cu eficiență deosebită în lupta pentru Marea Unire. Amintim turneele în Transilvania ale corului G. Muzicescu, care, cultivând cu precădere „un elevant repertoriu național și popular" [16], mai ales cu „Deșteaptă-te române" și „Frumoasa Bucovină", a electrizat publicul pe oriunde a apărut. Evocăm, de asemenea, pe T. I. Burada, care, cu vioara în mână, a început călătoriile, ajunse celebre, de cercetări etnografice și etnologice în provinciile aflate sub dominație străină. O parte din melodiile învățate de la cântăreții populari au fost notate cu aranjamente la pian, iar pe altele le-a folosit la compunerea unor lucrări orchestrale [17].

Evenimentele istorice au constituit permanent surse de inspirație pentru compozitori. G. Muzicescu, bună-

---

[13] Vezi, între altele, E. și I. Saizu, *Câteva propuneri privitoare la dezvoltarea economică a orașului Iași (1885)*, în „Revista Arhivelor", nr. 2/1961, p. 111—125.

[14] Pentru detalii, vezi C. Botez și I. Saizu, *Pagini uitate de cultură economică. Congresele economice din România (Iași, 1882 și 1884)*, București, 1982, *passim*.

[15] Gh. Pluton, V. Russu, *Materiale privind industria orașului Iași în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea*, în „Analele științifice ale Universității «A. I. Cuza» din Iași", Istorie, XV, fasc. 2, 1969, p. 177—215.

[16] Al. Porțeanu, *Rolul culturii în realizarea Unirii*, în „Revista bibliotecarilor", nr. 12/1968, p. 709.

[17] I. Maftei, *Personalități ieșene*, I, Iași, 1972, p. 117 ; M. Gr. Poslușnicu, *Istoria muzicii la români*, București, 1928, p. 334—336.

Scanned with OKEN Scanner

oară, a compus, la întoarcerea biruitoare a Regimentului XIII Dorobanți de la Plevna, „Marșul Grivița", pe versuri de D. Gusti, iar, la inaugurarea statuii din fața Palatului Culturii, „Cântecul lui Ștefan cel Mare", reluat și amplificat de Gh. Dumitrescu în opera „Ion Vodă cel Cumplit". Semnificativă a fost implicarea muzicii și în alte momente deosebite, precum : în aprilie-mai 1894 cu ocazia procesului memorandiștilor, când T. T. Burada a executat la vioară, în sala „Sidoli", doine și cântece naționale, iar elevii Conservatorului au intonat, sub conducerea lui Ed. Caudella, cântece patriotice ; în 1 și 2 decembrie 1896 cu prilejul inaugurării noului edificiu al Teatrului Național ; în 1898, la semicentenarul revoluției burghezo-democrate, cu melodrama alegorică „Visul României", de Gh. Teișanu, pe muzica lui Emil Lehr ; în 8 noiembrie 1901, la comemorarea tricentenarului morții lui Mihai Viteazul.

Pe acest fundal, de declin economic al Iașilor și de luptă pentru idealul național al unirii, Iulia D. Dinu urmărește, după o structură riguros concepută pe ani : turneele trupelor de operă și operetă românești și străine care au intrat în perimetrul orașului ; spectacole, concerte, conferințe ; viața Conservatorului ieșean, critica muzicală ; evenimente muzicale petrecute pe marile scene ale lumii ; manifestări muzicale ale instituțiilor locale de învățământ ; consemnări din viața muzicală a unor orașe din Moldova ; activitatea muzicală a românilor aflați peste hotare.

Iulia D. Dinu face cu evidență proba că muzica titanilor universali (Liszt, Offenbach, Schumann, Beethoven, Chopin, Bach, Wagner, Bizet, Haydn, Verdi, Ceaikovski, Grieg, Rossini, Mozart și alții) a intrat în cetatea Moldovei, deși, așa cum am arătat mai sus, Iașii și-au pierdut din strălucirea pe care a avut-o în calitate de

capitală. Şi pe aici au trecut pe valuri de aplauze, Darclee, Pruteanu... Şi tot aici au depus o stăruitoare trudă, detaşându-se de contemporani, Caudella, Burada, Flechtenmacher, Muzicescu, Enescu. Şi tot de aici, şi în aceleaşi condiţii, s-a pledat — demonstrează pe îndelete Iulia D. Dinu — pentru dezvoltarea gustului în arta muzicală naţională prin concerte, compoziţii, învăţământ şi cărţi didactice scrise în limba română, pentru o pedagogie naţională în plan muzical, începând cu şcoala primară. Prin urmare, arta muzicală văzută ca o necesitate în societatea românească.

O concluzie solidă se impune la noua carte a Iuliei D. Dinu, dar una pentru toţi : ardenta necesitate de a se spori cultura muzicală naţională, ca şi valoarea slujitorilor şi a instituţiilor ei într-un oraş pe nedrept „periferizat“ de istorie după un glorios trecut, un oraş asaltat uneori de mediocrităţi cu pretenţii de autentice talente.

Scrisă cu acribie şi cu muzicalitatea ideilor, a simţurilor şi a responsabilităţilor cerute de chiar domeniul de referinţă, noua carte a Iuliei D. Dinu atinge pe deplin în sufletul cititorului o dublă ţintă : de a fi o veritabilă sursă de informare pentru dobândirea unei culturi muzicale de excepţie ; de a înţelege metamorfoza cuvântului, din sonoritate în lumină, în acea lumină care se confundă cu însăşi divinitatea.

Bine ai venit scriere în câmpul celui ce te aşteaptă !

BIBLIOTECA ACADEMIEI "GH. ASACHI" IAŞI

BIBLIOGRAFIE

Aristotel, *Poetica*, Bucureşti, 1965.
Aristotel, *Politica*, Bucureşti, 1973.
* * *, *Biblia sau Sfânta Scriptură* tipărită sub îndrumarea şi cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Justin Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1982.
Blaga Lucian, *Trilogia culturii*, Bucureşti, 1969.
Călinescu George, *Principii de estetică*, Bucureşti, 1968.
Corot Alfred, *Muzica franceză pentru pian*, Bucureşti, 1966.
Curtius E. R., *Literatura europeană şi evul mediu latin*, traducere Al. Duţu, Bucureşti, 1970.
Croce Benedetto, *Estetica*, Bucureşti, 1971.
* * * *Dictionnaire Encyclopedique de la Peinture*, Paris, 1994.
Debussy Claude, *Domnul Croshe, antidiletant*, Bucureşti, 1965.
Goethe J. W., *Gândirea lui...* în texte alese de Mariana Şora, Bucureşti, 1973.
Gundolf Friedrich, *Goethe*, Bucureşti, 1971.
Hegel G. W. F., *Enciclopedia ştiinţelor filosofice*, Filosofia spiritului, Bucureşti, 1966.
Hegel G. W. F., *Ştiinţa logicii*, Bucureşti, 1966.
Hegel G. W. F., *Prelegeri de estetică*, Bucureşti, 1966.
Hegel G. W. F., *Despre artă şi poezie*, Bucureşti, 1979.
Horatius *Opera omnia*, Bucureşti, 1980.
Ianosi Ion, *Hegel şi arta*, Bucureşti, 1980.
Kant Immanuel, *Critica raţiunii pure*, Bucureşti, 1969.
Kant Immanuel, *Critica puterii de judecare*, Bucureşti, 1940.
Kant Immanuel, *Critica raţiunii practice*, 1972.
Kant Immanuel, *Despre frumos şi bine*. Selecţie şi note de Ion Ianoşi, Bucureşti, 1981.
Lucács Georg, *Estetica*, Bucureşti, 1974.
Morpurgo Tagliabue Guido, *Estetica contemporană*, Bucureşti, 1976.
Nietzsche Friedrich, *De la Apollo la Faust*, Bucureşti, 1978.
Papu Edgar, *Barocul ca tip de existenţă*, Bucureşti, 1977.
Platon, *Opere*, Bucureşti, 1975.
Roşca D. D., *Studii şi eseuri filosofice*, Bucureşti, 1970.
Rusu L., *Logica frumosului*, Bucureşti, 1968.
Vancea Zeno, *Enciclopedie muzicală*, Bucureşti, 1995.

Scanned with OKEN Scanner

THE SOUND WAS THE LIGHT

(Résumé)

After she published, in 1994, the book *The Holy Path of the Music*, the authoress presents us the second tome. It is based on the same rich and varied musical culture which the authoress possesses. It demonstrates that the „wellknown verse" „In the beginning was the Word" can be interpreted considering the sound, the vibration as a starting point to knowledge. It can be changed completely into light in the eager souls for truth. The change of the sound into light is Divinity's work. God acts in the one who looks for perfection in spite of the end of a millenium on a hasty planet, ruled by individual egocentrism.

Iulia D. Dinu's book is not a philosophical essay or an autobiographical fragment, but the pure route which music covers to the human soul filled with God's message. Nothing is more natural than the music which invites one to reflection. This gives us a respite, an opportunity to analyse ourselves in order to accomplish purification. That is why, the authoress shows, the Word changed into light is loaded by emotion and responsability, by kindness, honesty and virtue. All these bring Man, closer to the truth, to the very essence which was brought to him when he was created.

Scanned with OKEN Scanner

In the second part of her book, Iulia D. Dinu accomplishes the fresco of the musical life of Iași. The city used to know the universal geniuses' creation, although it was on the wane after 1859. Musical chronicles of the *Evenimentul* newspaper during three decades make obvious cultural events for other towns of Moldavia, too.

The educational and instructive benefit is impressive ; it is offered professionally and kindly by the authoress for the good of one who looks for the Word and the Light.

Traducere : Diana AILENEI-STAN

Scanned with OKEN Scanner

CONTENTS

In the Beginning Was the Word 5

The Sound Was the Light 10

We Hear Colours and See Sounds 25

The Past Sonorousness... or the Magic of a Musical Epoch Which Resurrects from Pages of a Newspaper 73

For a Close 137

Afterword by Ion Saizu 138

Bibliography 148

Resumé in English by Diana Ailenei-Stan . . 150

Scanned with OKEN Scanner

SUNETUL era LUMINA ...
Pecetea UNIVERSULUI o ține
Așa cum sufletul în lipsă-i
N-ar fi decât pustiu și umbră.

SUNETUL era culoare
Și mii de sori strălucind
Au coborât ca să ne-aducă
LUMINA pe pământ.

SUNETUL era LUMINA ...
Învață, OMULE, să fii
Vibrație și armonie
În clipa care te-a aprins.

Anca Nicolau

EDITURA „NOËL"

Scanned with OKEN Scanner